

DURYS

KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS / 2026 KOVAS / Nr. 3 (147)

2026-ųjų Klaipėdos šviesų festivalyje.

Eglės Sabaliauskaitės ir Andriaus Kundroto nuotr.

Klaipėda

DURYS

Mėnesinis kultūros ir meno žurnalas

2026 kovas / Nr. 3(147)
www.durys.diena.lt

REDAKTORĖ
Rita Bočiulytė
r.bociulyte@kl.lt

**LITERATŪRINĖS DALIES
SUDARYTOJAS**
Gintaras Grajauskas
grajauskas@gmail.com

**DIZAINERĖ-MAKETUOTOJA
TECHNINĖ REDAKTORĖ**
Alma Pušinskaitė

KALBOS REDAKTORĖ
Jurga Dambrauskaitė

ADRESAS Naujojo Sodo g. 1A,
„K centras“, 92118 Klaipėda

REKLAMOS SKYRIUS
Tel.: (0 46) 397 715, (0 46) 397 711

PLATINIMO TARNYBA
Tel. (0 46) 397 713

LEIDĖJAS
© 2026 UAB „Ilda“

SPAUSDINO
UAB „Spaudos kontūrai“

TIRAŽAS 7 500

Platinamas su laikraščiu „Klaipėda“
kartą per mėnesį, taip pat „Duris“ galima įsigyti
„Klaipėdos“ laikraščio redakcijoje Klaipėdoje arba
užsiprenumeruoti atskirai Lietuvos pašte

ISSN 2351-5848

Rankraščiai nereцензуojami
ir negražinami

VIRŠĖLYJE
1 psl. – Mindaugo Petručio kaligrafijos kūrinys. 2026.
4 psl. – Klaipėdos muzikinio teatro monospektaklio
„Prima Donna“ akimirka. Eglės Sabaliauskaitės nuotr.

ŽURNALĄ REMIA

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

Žurnalo „Durys“ veiklai Medijų rėmimo fondas
2026 m. skyrė 31 904 Eur. Spaudos projektui „Profesionalaus meno atodangos žurnale „Durys“ 2026 m.“
MRF skyrė 45 000 Eur finansinę paramą

DIENA
MEDIA
N · E · W · S

TURINYS

TEATRAS

- Evelina ZENKUTĖ. A. Jucius: teatras – žmogiškumo ir empatijos advokatas 4
- Gitana GUGEVIČIŪTĖ. Vienuolio išpažintis, arba *Dvasingumo praktika* pradedantiesiems 9
- Danguolė VILDAITĖ. „Prima Donna“: apnuoginti sielą, arba Kas lieka nusivalius grimą? 12

KULTŪROS ISTORIJA

- Daiva KŠANIENĖ. Prisimenant iškilius Rytų Prūsijos meno kūrėjus. Lietuvių kilmės vokiečių kompozitoriui M. Laurischkui – 150 metų 18

ERDVĖS

- Sondra SIMANA. Kaip krevetė maldininkė Šviesų festivalyje sraigės ieškojo 22

PARODŲ SALĖSE

- Ugnė BRAZYTĖ. Protas palauks už durų 30
- Danguolė RUŠKIENĖ. Trumpi ilgo išlaikymo susitikimai 35

GINTARO LAŠAI

- Irma STASIULIENĖ. S. Simana: mane įkvepia delfinai prie *Mėmelio Tvinpykso* jūros vartų 38
- Sondra SIMANA. Eilėraščiai 50
- Sandra BERNOTAITĖ. Almanachas „Baltija“ – Klaipėdos kultūrinės atminties švyturys 52
- Nijolė KLIUKAITĖ. Žmona. Iš rašomo novelių romano, skirto rašytojos, pirmosios lietuvių beletristės Liudvikos Didžiulienės-Žmonos 170-osioms gimimo metinėms 55
- Agnė IVANAČIŪTĖ. Konkursas „Jauna jūra“ 62

A. Jucius: teatras – žmogiškumo ir empatijos advokatas

Edukuojantis repertuaras; sugrįžimas prie humanistinių pagrindų; fabula ir žodis; meilė tam, ką darai; virsmus įgalinantis degimas; erdvė klaidai. Tokiais raktiniais žodžiais atsiveria naujojo Klaipėdos dramos teatro vadovo Anupro Juciaus pasaulėžiūra. „Teatras yra nuolatinio lavinimo reikalaujantis raumuo, o drauge labai gyvas, spalvingai funkcionuojantis organizmas, kurį reikia vertinti tiek atsižvelgiant į vietos visuomenę, pasaulinį kontekstą, tiek mąstant, kaip ir kodėl vyksta vieni ar kiti reiškiniai, kur link jie krypta“, – įsitikinęs į pajūrį gyvenimą iš gimtojo Panevėžio, kur pastaruosius septynerius metus vadovavo teatrui „Menas“, perkėlęs kultūros vadybininkas ir aktorius.

Evelina ZENKUTĖ

Konkurentė gamta

– *Kai kalbamės, Klaipėdos dramos teatre jūs vos antra savaitė. Jau radote, kaip kad*

ieškote kiekviename mieste, savo kavinę, pro kurios langus stebėsite žmones, jus supančią aplinką?

– Visiškai tam neturėjau laiko. Dabar visa mano koncentracija sutelkta į teatrą. Pamažu susipažinti su šimto vienuolikos žmonių kolektyvu, ilgamečiais tarptautinio festivalio „TheAtrium“ rėmėjais ir ieškoti naujų, ruošti artėjančiai premjerai – tik tuo dabar gyvenu.

– *Laisvą akimirką ir pro kabineto langus galima pasižvalgyti – štai upė, „Sūduvis“, krantine vaikštantys žmonės. Kaip manote, savo ir šio krašto dažnį teks derinti?*

– Turbūt todėl, kad su miestu, jo erdvėmis, kūrėjais daugiausia susipažinau dalyvaudamas Klaipėdos jaunimo teatro organizuojamose „Jauno teatro dienosė“, pajūris man atrodo labai šiltas – patirtys, prisiminimai be galo teigiami. Nors, taip, vėjo čia ištis netrūksta. Panašu, teks permąstyti garderobą. O rezonansą, manau, palengva pavyks pasiekti.

– *Gal tas vėjas iš mūsų galvų ir išpučia optimizmą. Jūsų gimtajame Panevėžyje, kuriame teatro „Menas“ vadovu buvote septynerius metus, irgi mėgstama pakalbėti apie stagnaciją, apatiją, nuobodulį?*

– Ar yra niurzgančių žmonių? Manau, taip. Vis dėlto šis reiškinys – kiek platesnis. Viena jo dalimi laikyčiau visa šalimi, o drauge ir miestu, vieta, kurioje gyvenimi, kurstomą nusivylimą. Galiausiai, jei savo aplinkos nekuri, prie to proceso neprisidedi, santykis su miestu išlieka šaltas, distancijuotas. Gal tikrai buvimas Klaipėdoje ar Panevėžyje tada tampa nemielas? Turbūt viskas priklauso nuo žmonių ir jų atsinešamų patirčių. ►

Kovo pradžioje Klaipėdos dramos teatro vadovo pareigas pradėjęs eiti A. Jucius yra sukaupęs nemenką teatrinę patirtį – nuo aktorystės, darbo scenos technologijų, apšvietimo dizaino ir kultūros projektų vadybos srityse iki vadovavimo Panevėžio teatrui „Menas“.

Domo Rimeikos nuotr.

Konkursą eiti teatro vadovo pareigas A. Jucius laimėjo su konkrečia programa ir strategija, kurią nori įgyvendinti. Viena svarbesnių idėjų – šiek tiek nutolti nuo vyraujančios, bet ne visiems priimtinos postdramos ir gržintis į labiau tradicinę dramaturgiją. Domo Rimeikos nuotr.

◀ Nors štai klaipėdiečių nuostabą, kaip gausiai kultūros renginiai lankomi Panevėžyje, esu pastebėjęs. Susidariau įspūdį, kad noras eiti, dalyvauti mano gimtajame mieste yra didesnis. Susipažinau ir su sociologų atliktu uostamiesčio kultūros lauko tyrimu – suprantu, kad teks konkuruoti su gamta. Kultūrai šis iššūkis apskritai vienas didžiausių: pasirinkti pasivaikščioti prie jūros ar praleisti kelias valandas uždaroje salėje?

Šaknų ilgesys

– *Ko gero, ir nuovargis nuo ekranų, technologijų to pasirinkimo kultūros pusėn nusverti nepadedą. Ateini į teatrą, o ten, be to, kad atsidūrei tarp keturių sienų, dažnai vėl išvysti ekraną.*

– Man atrodo, skaitmenizacija smarkiai sugadino žmogų. Turbūt iki galo net nesuvočiame, kokią neigiamą įtaką – ypač jauni-

mui – ji daro. Išmanieji telefonai, socialiniai tinklai, nuo kurių žmonės jau detoksikuojasi, sukelia neramybę, įspūdį, esą amžinai kažkur nespėji, kažką praleisi, kažko nesužinosi, kažkur atsiliksi. Kas tas „kažkas“, net patys nežinome. Visa tai galiausiai sukuria vidines įtampas, kurių mes kaip rūšis – nesame tiek išsivystę – kontroliuoti nemokame. Ir pats esu pririštas prie ekranų, bet nuolat būti pasiekiamam mane įpareigoja darbas. Jei galėčiau, tikrai padėčiau elektroniką į šalį, nutildyčiau įrenginių garsus.

– *Veikiausiai tada net daugiau nuveikume. Kokia keista priešara: rodos, technolo-*

Per santykius, rodomas gyvenimiškas situacijas ateinantis vertybėmis, pozityvumu grįstas minties virsmas ir turėtų būti galutinis teatrinis tikslas.

gijos turi taupyti laiką, o išėina atvirkščiai – amžinai jo neturime. Nueiti į teatrą – irgi. Tik ką geresnio, užuot, sakykime, pažiūrėję spektaklį, nuveikiame?

– Dažniausiai niekus. O teatre lavinami bendražmogiški santykiai, empatija, pasaulio suvokimas, galima mokytis, atrasti dalykus, apie kuriuos nė nebuvai pagalvojęs, kartais – net nušvitimą. Manau, mūsų mąstymas nėra jau toks laisvas nuo sociumo. Kaip norime gyventi, dažnai pasirenkame perėmę tam tikrus modelius, kuriuos mums siūlo medijos: seniau – televizija, laikraščiai, dabar – socialiniai tinklai, portalai. Kad sužadėtuvėms reikia žiedo su deimantu, sugalvojo viena firma; netrukus šį įvaizdį pasigavo Holivudo filmai; dabar tai – įprasta. Kartais net pačiam sunku suvokti ir pripažinti: daugelis svajonių, norimas patirti gyvenimas nėra laisvas mano pasirinkimas – tai suformuota.

– *Nujaučiu, tuoj pereisime prie teatro.*

– Taip. Pastaruoju metu daug mąstau apie teatrą kaip apie mediją, kuri irgi turi tą

VIZITINĖ KORTELĖ

Anupras Jucius gimė 1991 m. Panevėžyje. Vaikystėje ir paauglystėje lankė Panevėžio teatro „Menas“ studiją. 2010 m. baigė Panevėžio Juozo Miltinio gimnaziją. 2015 m. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje įgijo aktorystės bakalauro laipsnį. 2023 m. baigė Ciuricho menų universitetą (Šveicarija), kur jam suteiktas aktorystės magistro laipsnis. 2022 m. dėstė vaidybą Ciuricho menų universitete. Nuo 2014 m. iki dabar – laisvai samdomas aktorius, dalyvavęs daugybėje kino ir televizijos projektų Lietuvoje ir užsienyje. Greta aktorystės dirbo scenos technologijų, apšvietimo dizaino ir kultūros projektų vadybos srityse. 2014–2016 m. buvo Juozo Miltinio dramos teatro Panevėžyje, o 2017–2019 m. – Valstybinio Šiaulių dramos teatro aktorius. Nuo 2015 m. – laisvai samdomas šviesų dailininkas. 2016–2017 m. – šviesų dailininkas, garso ir projekcijų technikas, administratorius Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje. 2019–2026 m. vadovavo Panevėžio teatrui „Menas“ (vystė tarptautinį festivalį „Baltic Small“, inicijavo projektus „ne(Rezervuota)“, „Mascarade“, „Smash“, plėtė tarptautinį bendradarbiavimą su Europos teatro kūrėjais). Nuo 2026 m. kovo – Klaipėdos dramos teatro vadovas.

formavimo galimybę. Rodant vienus ar kitus dalykus, apie kažką kalbant, reikia būti atsargiems, į turinio kūrimą žiūrėti atsakingai.

– *Ne veltui kinas ir teatras laikomi svarbiomis propagandos priemonėmis.*

– Todėl per santykius, rodomas gyvenimiškas situacijas ateinantis vertybėmis, pozityvumu grįstas minties virsmas ir turėtų būti galutinis teatrinis tikslas. Apskritai veikiausiai teatrą reikėtų laikyti žmogiškumo ir empatijos advokatu šiame keistame, besikeičiančiame technologijų pasaulyje.

Veda smalsumas

– *Kad šis pasaulis keistas, dargi neretai visiškai nenusipėjamas, abejonių nekyla. Štai ėjo aštunti sėkmingo vadovavimo Panevėžio teatrui „Menas“ metai. Staiga – kardinalus pokytis. Klaipėda. Kodėl?*

– Pabandyti dalyvauti konkurse, skirtame tiek anuomet „Meno“, tiek dabar Klaipėdos

dramos teatro vadovo pareigoms užimti, mane paragino tų įstaigų žmonės. Be to, esu smalsus – man įdomios sistemos, įvairūs veikimo principai, rebusai. Ar tai pareikalauja daug fizinės, psichologinės sveikatos? Šimtu procentų. Juolab kad į darbus kimbu visa jėga. Vis dėlto visi pasaulio biudžetiniai teatrai – išskyrus pavienius dviračių išradinėtojus – iš esmės yra tokie patys, problemos ir iššūkiai panašūs, skiriasi tik masteliai. Tai suvokęs nusiramini – juk pradėjęs vadovauti Klaipėdos dramos teatrui, vienai svarbiausių ir stipriausių Vakarų Lietuvos kultūros įstaigų, toliau tęsiu darbus srityje, kurią suprantu.

– *Jaustis savo rogėse – turint omeny, kiek jaunų žmonių blaškosi, nežinodami, koks jų pašaukimas, – didelė dovana. Ir vis dėlto: gimtojo Panevėžio negaila? Klaipėdos šiluma, laikui bėgant, gali išgaruoti.*

– Turbūt turėjau išvykti į Ciuricho universitetą studijuoti aktorystės magistrantūroje, kad suprasčiau paprastą dalyką – reikia surasti vietą, kur gera. Kai ta erdvė atsiranda, viskas, daugiau nieko nereikia. Tada nesvarbu, kur esi: mažame kaimelyje, sostinėje.

Panevėžyje pavyko kurti jaukų, neformalų, jaunatvišką, veržlų ir neapsakomai smalsų teatrą. Atsisveikinti su suburtu kolektyvu tikrai buvo nelengva. Bet ir Klaipėda yra įdomus, savitą specifiką turintis didmiestis. Ne per didelis didmiestis. Kiek teko girdėti, net teatriniu požiūriu šis kraštas yra savotiškoje atskirtyje. Kažkur paribyje. Bus įdomu šį reiškinį patyrinėti. Tikiuosi, rasiu savo vietą šiame mieste, tarp jo žmonių, prisitaisyti prie ritmo, o kad šiluma neišgaruotų, bandysiu ją nuolat kurstyti.

Žodžio ir fabulos link

– *Paties teatro ritmas, bent žvelgiant iš šono, atrodo ištis spartus – gyvenimas jame verda. Ypač pastaruosius penkerius metus įstaiga gyvena pakilimo nuotaikomis. Nebaisu, kad reikės užpildyti nemažus buvusio vadovo Tomo Juočio paliktus batus? O gal žadate radikalių pereinimų?*

– Vadovas niekada nebūna vienas – jį supa būrys specialistų. Man atrodo, net jei, žvelgiant teoriškai, norėtusi drastiškų pokyčių, nukrypti toli nuo ištis pozityvaus dabartinio teatro kurso teatro komanda neleistų. Bet juk

ir nereikia. Pakanka tam tikrų transformacijų. Vis labiau įsitikinu, kaip puikiai teatre atsispindi kontekstuali mūsų kolektyvinė pasąmonė – tos pačios idėjos tuo pačiu metu keliose vietose gimsta keliems skirtingiems žmonėms. Pasirodo, su teatro meno vadovu Gintaru Grajausku jau kurį laiką mąstėme panašiai: šiek tiek nutolti nuo postdramos ir gręžtis į dramaturgiją.

– *Neabejoju, didelei daliai pajūrio žiūrovų ši mintis labai patiks.*

– Tik nereikėtų galvoti, kad dramą ir postdramą norima supriešinti, pasakyti, kad viena yra geriau už kitą. Šios dvi teatro kryptys tiesiog skiriasi savo prigimtimi, darbo su medžiaga pobūdžiu, kūrybinio proceso organizavimu. Mano supratimu, šių dienų pasaulyje ypač reikalinga atsvara – aiškus, įprastas naratyvas. Nujaučiu, ši sugrįžimo prie dramaturginio teatro tendencija nuvilnys per Lietuvą.

– *Ko gero, niekada neįtiksi visiems. Siūlysi vien tradicinius – kad ir ką tai reikštų – pastatymus, nepatenkinti liks vieni, reper-tuarą sudarysi iš postdraminių darbų – priekaištaus kiti.*

– Postdraminis teatras į Lietuvos dramaturgines scenas masiškai iššovė staigiai (turint mintyje ir tuos kūrėjus, kurie jau senokai kūrė šio žanro spektaklius). Dalis žiūrovų tokį teatrą priėmė greitai, dalis negali to padaryti iki šiol. Gal todėl, kad nebuvo laipsniško perėjimo, tarp šių dviejų krypčių juntamas šioks toks susipriešinimas.

Klaipėdos dramos teatro repertuaras labai stiprus postdraminiais scenos darbais – kiekvienas žmogus savo svarbius užsienio draugus čia gali atsivesti parodyti aukšto šiuolaikinio europinio meno pavyzdžių. Vis dėlto neretai susidaro įspūdis, kad dabar juntamas tokių pastatymų perteklius kai kuriems žiūrovams sukelia net atmetimo reakciją. Tad, man atrodo, atėjo laikas perstumdyti prioritetus – svarstyklės šiek tiek nusverti naratyvo ir žodžio pusėn. Su šia dramatinio teatro stiprinimo mintimi sutiko ir visi, rašant konkursui skirtą penkerių metų programą, kalbinti režisieriai.

– *Grįžimas prie tradicinio dramatinio teatro gal net pats gali tapti savotišku eksperimentu. Kaipgi sakoma? Nauja yra užmiršta – šiuosyk gal veikiau primiršta – sena?*

– Savotiškai taip. O drauge turime išgauti receptą, kaip per susigrąžintą dramaturginį teatrą palaipsniui atrasti postdraminį teatrą. ►

◀ Kitaip tariant, sukurti jungtį. Kita vertus, saitų su postdraminiu teatru niekas ir nekerta. Skirtingos spektaklių statymo strategijos yra būtinos teatro gyvybei palaikyti. Galiausiai kurti labiau tradicinį draminių teatrą nereikia gyventi vakar diena, net klasika paremtas pastatymas dabartinio režisieriaus akimis vis tiek bus šiuolaikiškas.

Sistemos trūkumas

– *Sureikšminti žodį ir naratyvą – puiki mintis, o nacionalinė dramaturgija? Reikia privaloma tvarka?*

– Lietuvoje vietinės dramaturgijos turime, bet ji labai prastai realizuojama. Kiek teko girdėti, autoriai nenori rašyti daug pjesių, nes kam? Situaciją kažkiek bandoma taisyti keliais konkursais (vienas toks, „ne(Rezervuota)“, organizuojamas teatre „Menas“), vis dėlto to nepakanka. Trūksta visuotinės visus teatrus apimančios sistemos, kuri kūrėjus skatintų statyti spektaklius pagal lietuvišką dramaturgiją. Tik sukurti tokią sistemą – ilgas, daug laiko, įdirbio reikalaujantis ir apčiuopiamais rezultatais iškart džiaugtis neleidžiantis procesas.

– *Gal ir Klaipėdos dramos teatre galima tikėtis kažko panašaus į „ne(Rezervuota)“? Poreikis – akivaizdus.*

– Minčių tikrai yra. Žiūrėsime, kaip seksis realizuoti mūsų didelius ir gražius norus. Aš pats visada už naujus projektus, naujas galimybes, bandymus sukurti tam tikriems reiškiniais vertę. Sykiu jaučiu, kad atėjau į puikiai sustyguotą teatrą, kuriame galima tikrai daug nuveikti.

– *Pradedančiųjų labui, ko gero, irgi? Kur dingsta studijas vos baigę jaunieji kūrėjai? Patekti į didesnę valstybinę teatrą, ko gero, vis dar nėra taip paprasta.*

– Jei vis pasakome, kad neturime režisierių, scenografų, dramaturgų, gal niekas nieko nedaro, kad jų būtų. Nekalbu apie universitetus, kur šių kūrėjų paruošiama nemažai. Ar valstybiniuose teatruose turėtų veikti mechanizmai, kurie padėtų jauniems žmonėms užsikabinti, įsitvirtinti, užtikrintai žengti kūrybiniu keliu? Absoliučiai taip. Tiek kalbant apie nacionalinę dramaturgiją, tiek apie pradedančiuosius. Kaip, kokia for-

ma, kita kalba, reikėtų pagalvoti, išsidėlioti. Juk tuos žmones ugdomės patys sau, savo miestui, šaliai, užsieniui. Man net norėtųsi kituose valstybiniuose teatruose rasti bendraminčių, kurie sutiktų šiuos iššūkius įveikti kartu, bendradarbiaudami.

Pasirinkimas degti

– *Tas šimtas žmonių... Kokių strategijų reikia imtis norint suvaldyti šį didelį, pulsuojantį, iš daugybės skirtingų dalelių susidedantį organizmą?*

– Mano supratimu, jei nesiruoši būti humaniškas ir jautrus, dirbti kultūros įstaigoje apskritai nėra prasmės. Juk įsiliejęs į teatro, kuris yra mažas mus supančio didelio pasaulio modelis, kolektyvą drauge prisidedi ir prie gražesnės visuomenės ugdymo bei kūrimo. Galų gale profesinė veikla kultūros įstaigoje jau dėl paties žodžio „kultūra“ mus įpareigoja būti kultūringiems. Mažų mažiausiai.

Kol žmogus dega, kol dieviškieji motorai suka tą mechanizmą, esi gyvas. Man atrodo, tada gyvenimą patiri kažkaip kitaip, nutinka įvairūs įdomūs dalykai. Aš šiuos procesus išgyvenu per darbą.

– *Esate ne tik aktorius iš pašaukimo ir pagal profesiją, kultūros vadybininkas, vadovas, bet ir žmogus, kuris gyvenime prisilietė prie šviesų dailės, grafino dizaino, programavimo. Visos šios patirtys jums padeda geriau suprasti aplinkinius, didina empatijos lygį?*

– Na, bent teatro pasaulyje – be abejo. Tik vienus ar kitus dalykus išbandęs savo kailiu, gali suvokti, su kokiais iššūkiais, sunkumais, džiaugsmais susiduria, sakykime, tavo kolegos. Tiesa, tas patirtis rinkausi ne sąmoningai, jos pačios atėjo į mano gyvenimą. Veikiausiai toks yra mano būdas pažinti šį pasaulį. Teorija ir lieka teorija, o štai įvairiausių dalykų įsisąmoninimas visada

įvykdavo ar įvyksta prisilietus empiriškai. Tik taip jie geriausiai pasilieka, įsišaknija. Nors štai pusiau juokaudamas kartais sakau, kad net man, aktoriumi, nėra lengva suprasti menininkus. Todėl dirbti kultūros sektoriuje yra be galo įdomu – čia niekada nebūna nuobodu. Niekada.

– *Egzistuoja tokia tikimybė: Klaipėda, kad ir kaip banaliai skambėtų, miestas, neretai vadinamas ramybės uostu, jus suturės, prigesins. Čia kartais sustoja laikas. Kaip toks scenarijus?*

– Jau ne vienas žmogus man sakė, kad gyvendamas ir dirbdamas pajūryje labiau atsipalaiduosiu. Aš linkęs į darboholizmą. Pasakysiu nerimtai: ištis šiek tiek neramu, kad atspūsti galiu per daug.

– *O ko baimintis?*

– Baimintis nėra ko. Kol žmogus degi, kol dieviškieji motorai suka tą mechanizmą, esi gyvas. Man atrodo, tada gyvenimą patiri kažkaip kitaip, nutinka įvairių įdomių dalykų. Aš šiuos procesus išgyvenu per darbą. Gal blogas toks mano įsivaizdavimas? Yra žmonių, kurie man prieštarautų, sakytų, kad darbas trukdo gyventi. Suprantu juos. Vis dėlto visiems turbūt reikia kažkuo degti, tik tada galvoje įvyksta smegenų virsmas, kurie atneša džiaugsmą. O svarbiausia – viską daryti su meile.

– *Pabaigai įsivaizduokime, kad ta stebėjimui su kavos puodeliu tarnausianti kavinė seniai surasta. Prabėgo penkeri metai Klaipėdoje. Kadencijos pabaiga. Kaip galvojate, teatrą, miestą, save matysite kitaip? Norėtumėte matyti kitaip?*

– Konkursą eiti teatro vadovo pareigas laimėjau su gana konkrečia programa ir strategija, kurią noriu įgyvendinti. O plačiau žiūrint pokytis įvyks savaime. Geras ar blogas, dar pamatysime. Iš pradžių visada renkuosi abstrakčias vienokių ar kitokių naujovių, transformacijų, kurių link noriu judėti, idėjas. Kartais tos idėjos net būna utopinės. Tada visus tuos sumanymus sukonkretinu į veiksmus, nors ir prie jų nereikia prisirišti. Kai egzistuoja nežinia, atsiranda laisvė pabandyti ir laisvė suklysti. Klysti, tarp kitko, reikia kuo daugiau – taip išsigrynina esmė.

Vienuolio išpažintis, arba *Dvasingumo praktika* pradedantiesiems

„Rūkų rūkas! Viskas yra rūkas! (...) Kas buvo, vėl bus; kas įvyko, vėl įvyks. Po saule nėra nieko nauja!“ – sako Koheletas. Ši rūko „metafora“ tiesiog uždusina publiką, įžengusią į teatro salę: teatriniai dūmai kutena galugerkli, pritemdo žvilgsnį ieškant savo krėslo, dūmų draiskaluose paskandinta scena kuria „dvasingą“ atmosferą ir paslaptį. Tai pirmoji žiūrovų „dvasinio virsmo“ stotelė, tikriausiai neišrašyta Sigito Benedikto Jurčio (brolio Benedikto) pjesėje, pagal kurią režisierius Tomas Jašinskas ir choreografas Taurūnas Baužas pastatė spektaklį „Vienuolio išpažintis“ (spektaklio prodiuserinė kompanija VšĮ „Teorema teatras“).

Gitana GUGEVIČIŪTĖ

Patraukli prekė

Spektaklyje, kaip teigiama jo anonse, – „kelionė per XV stočių sustojimus: nuo tylos, miesto gyvenimo išpūdžių ir nuogumo iki pasakų sodų, ugdymo, vienatvės, sugrįžimo, brandos ir šviesos. Kiekviena stotis veikia tarsi meditacija, kviečianti sustoti, išiklausyti ir patirti žmogaus vidinį pasaulį be kaukių, be vaidmenų, tik su tikroju „aš“.“ ▶

Spektaklio „Vienuolio išpažintis“ pagal S. B. Jurčio pjesę (rež. T. Jašinskas, choreogr. T. Baužas) akimirka.

Eglės Sabaliauskaitės nuotr.

◀ Ne XIV kryžiaus kelio koplytstulpių, bet aliuziją į kančią įžvelgti nesudėtinga. Tik kelio pabaigoje ne Golgota, o apsivalymas, nušvitimas, iš(si)teisinimas.

Spektaklio kūrėjai viešojoje erdvėje ne kartą stebėjosi (suprantama, ir džiaugėsi), kad bilietai į premjerą Klaipėdoje buvo išparduoti per parą, o paskelbus papildomą spektaklį jų neliko per kelias valandas. Aki-vaizdu, „dvasinis nudizmas“, prieinama ir daug pastangų nereikalaujanti „dvasingumo praktika“ – patraukli scenos ir eterio prekė: paskaitei, pažiūrėjai, paklausei – ir jau nušvitai, jau atsinaujinai. Štai kodėl tiek daug dvasinių mokytojų, guru, vedlių, sąmonės ir pasąmonės aktyvavimo seansų ir pan.

„Greitasis maistas sielai“ – taip būtų galima charakterizuoti estetišką, asketiškai vizualizuotą (scenografas ir kostiumų autorius – Artūras Šimonis) valandos meditaciją, į kurią kviečiami žiūrovai, galbūt praradę ryšį su savo vidine esybe ir netekę ramybės bei pusiausvyros, galbūt ieškantys pa(si)teisinimo savo poelgiams ir jį atrandantys, galbūt tiesiog teatro gerbėjai „iki kaulų smegenų“, kuriems rūpi, kaip asmeniniai buvusio vienuolio išgyvenimai transformuojami į scenos veikalą, kaip scenoje vizualizuojamos žodžio reikšmės.

Talpi atmosfera

Japonų poeto Matsuo Basho haiku grindžiamas veiksmas scenoje sukuria minimalistinę, tačiau talpią atmosferą: neilustratyvios šokių kompozicijos (baleto artistai Mykhailo Mordasovas, Iryna Suslo, Romanas

Semenenka, Oleksandra Borodina), šviesos blyksniai, raidžių vėriniai vaizdo projekcijoje, jautrus aktorių (Klaipėdos dramos teatro aktorius Edvardas Brazys ir Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro solistė Beata Ignatavičiūtė) dialogas; muzikuojančio kompozitoriaus (Jonas Raudonius) asistavimas sceninei hipnozei. Aktoriai koncentruojasi ne į išorinę dramą (jos ir nėra), o į vidinę ramybę; jie ne „vaidina“, o „atlieka dvasinę praktiką“, tampa medijomis tarp teksto ir publikos. Ir tai padaryti jiems pavyksta, nors tekstas (nesvarbu, kad kalba apie tylą, vienatvę, išiklausymą) yra daugiažodis, neišvengiantis kartojimosi.

Šiame spektaklyje nemažai „tarp“: kažkas tarp radijo teatro, kurio ašis – žodis ir tekstas, ir metateatro, kurio pagrindas – metafiziniai išgyvenimai, o didžiausias stebuklas – stiprėjantis Dievo ir žmogaus ryšys, dvasinga Vyro ir Moters meilė (žodžiuose / mintyse pasirodo Ji – ta, su kuria vienuolis sodino tulpes); kažkas tarp užuominos ir daugžodystės, tarp nuolankumo ir puikybės, į kurią (tikriausiai pats nepajusdamas) panašėja personažas, transliuojantis B. Jurčio praeitį ir apmąstymus, nekukliai gretinančius įžadų atsisakiusį ir abitą į kasdienį drabužį iškeitusį vienuolį su Kristumi ar šv. Pranciškumi („Kristus irgi...“, „kaip Pranciškus...“). Ne tuštuma gąsdina, o tuštybė, kurios skalsu spektaklyje, ir kuri taip nedera išpažinties žanrui – dvasinio apsivalymo, atgailos, išsilaisvinimo aktui. Nepasversi, kiek sveria nuoširdumas šioje išpažintyje, bet tarkime, kad jis yra, nes ir žiūrovų akys sudrėksta, ir neskubama išsiskirstyti po *homo religiosus* dievoautos ugdymo seanso.

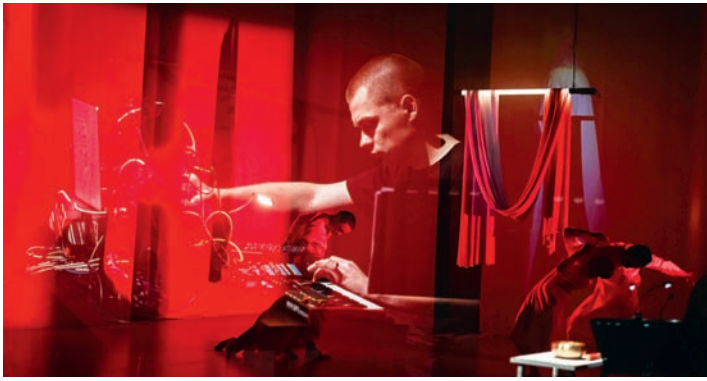

Ne tuštuma gąsdina, o tuštybė, kurios skalsu spektaklyje, ir kuri taip nedera išpažinties žanrui – dvasinio apsivalymo, atgailos, išsilaisvinimo aktui.

B. Jurčio benefisas

„Evangelijai jaučiuosi artimesnis nei bet kada anksčiau. Malda dabar ne forma, o kvėpavimas. Dievas nebe „ten“, o „čia“. Tylus, artimas, tikras“, – mintimis portale „Laikmetis.lt“ dalijosi brolis Benediktas – šiandienos pjesės „Vienuolio išpažintis“ autorius ir to paties pavadinimo spektaklio... aktorius (?). Jis tampa spektaklio epilogo centru, tašku sakinio pabaigoje, išsiteisusiu veikėju, įgyvendinančiu Dievo planą. Scenoje jis „kaip namie“ – laisvas, nesusikaustęs, „nesurepetuotas“. Jis dėsto apie pašaukimą, kuris nėra pažymėjimas ar rūbas, o kintanti kelionė. Jis aiškina, kad pašaukimas kaip paukštis, kuris išskleidžia sparnus laisvam skry-

džiui. Kad tikrumo liudijimas ir buvimas šalia ieškančiųjų yra ne menkesnis nei stovėjimas prie altoriaus. Gal net šventesnis. Jis stovi prieš žiūrovus, apsvilkęs baltu ilgu drabužiu, žvelgia į pasaulį kaip į *meilės objektą* ir dėkoja – žmonėms, broliams, Dievui... Kam skiriama ši „nuoširdumo“ ir „atvirumo“ apoteozė? Žiūrovams, žinoma, kurių nemažai susirinko būtent į B. Jurčio benefisą.

„Kalbėkite tik tada, jei jūsų žodžiai geresni nei tyla“ – tai ispanų patarlė ir, drįsčiau teigti, ji nepritinka spektakliui „Vienuolio išpažintis“. Teisingiems veiksams paaiškinimai nereikalingi, o abejotinus spektaklis aplenkia. Aptaki beletristika nekuria sudėtingo žmogiško charakterio (taigi, išvengia ir dramatinės įtampos), nepanardina į giliausias sielos skausmo gelmes, bet, išryškindama subjektyvias preferencijas,

įtvirtina *savo paties* dominavimą. Spektaklio estetika patraukli, profesionalai – profesionalūs, bet, atleiskite, kaip toji išpažintis, pasakojanti apie vienatvės ir tylos prieglobstį, susijusi su nuolankumu ir tyla? Klausimas dramaturgui.

Monospektaklių žanras, nors prisimenant, kad jame pagrindinis krūvis dažniausiai tenka vienam atlikėjui ir todėl tampa bemaž neįmanomu iššūkiu jo profesionalumui, Lietuvoje tarsi ir populiarėja. Juose paliečiamų temų ratas, savaime suprantama, gana įvairus – nuo buitinių, komiškų iki socialiai aktualių ar kviečiančių įsigilinti, atrasti savo tapatumą temų. Vilniuje jau keleri metai paeiliui organizuojamas „MANO / MONO“ festivalis. Tarp su uostamiesčiu susijusių pastatymų galbūt galima būtų paminėti gana kontraversiškus „Būti“ (aktorė Jūratė Martinaitytė, režisierė Livija Krivickaitė) arba „Kreicerio sonata“ (aktoriai Simonas Lunevičius ir Vaiva Kvedaravičiūtė, režisierius Valentinus Masalskis), sėkmingai visoje Lietuvoje rodomą „Šventąją“ (aktorė Eglė Jackaitė, režisierius Oskaras Koršunovas). Rūtos Bunikytės režisuotame spektaklyje „Prima Donna“ (muzikos vadovas ir dirigentas Vytautas Valys), kurio premjera Klaipėdos valstybiniame muzikiniame teatre įvyko vasario viduryje, publikos žvilgsnis nukreipiamas į dainininkės vidinį pasaulį, jos santykį su vaidmenimis ir pačia savimi.

Scenos iš Klaipėdos muzikinio teatro monospektaklio „Prima Donna“ (rež. R. Bunikytė, mu

„Prima Donna“: ap arba Kas lieka nusi

Danguolė VILIDAITĖ

Tai ne drama, pernelyg būtų stipriai pasakyta, greičiau jausmingas ir mažus pokal-

bis su savuoju AŠ. Režisierė (ir scenarijaus autorė) čia neina lengviausiu keliu, nekalba apie operos primadonų kaprizingumą, egocentišką, sukuriantį komiškas situacijas ir provokuojantį jų elgesį (nors galėjo būti ir taip). Spektaklyje nuolat keliami

klausimai, vienas iš pagrindinių – kiek gali scenos artistas, šios profesijos atstovas, visą gyvenimą vaidinęs, susitapatinęs su skirtingiausiais personažais, neprarasti savasties? Tema ne nauja, jau apaugusi tam tikrais štamais, bet Klaipėdos muzikiniam

tė, muz. vad. ir dirig. V. Valys)) premjeros.

Eglės Sabaliauskaitės ir Indrės Pix nuotr.

o nuoginti sielą, i valius grimą?

teatru gal ir svarbi, verta dėmesio. Per gana nemažą teatro gyvavimo istoriją būta ne vienos ryškios solistės ir asmenybės, vertos *Prima Donnos* vardo. Rita Petrauskaitė (sopranas), šio spektaklio centras, viena iš jų.

Personažai – iš repertuaro

Spektaklis „Prima Donna“ – tarsi spalvinga vaidmenų, moteriškų charakterių ir situacijų freska, sudėliota iš R. Petrauskaitės reper-

tuaro. Žymiausi solo, nuo baroko iki XX a., atrinkti iš operų, operečių, miuziklų. Toks margumas kelia nuostabą. Juk muzikinio teatro atlikėjui neužtenka vien tik aktorinio meistriškumo, sugebėjimo įsijausti į vaidmenį, reikia ir tam tikrų specifinių ►

◀ vokalinės technikos žinių, skirtingos stilistinės artikuliacijos, kitokio virtuoziško kumo.

Publika išgirdo emocinę gelmę ir vingriais pasažais išpuoštą Kleopatros, apraudančios savo likimą, ariją iš Georgo Friedricho Händelio operos „Julius Cezaris“ ir jai priešingą, skerciško charakterio Kunigundos solo iš Leonarda Bernsteino operetės „Kandidas“. Platus diapazonas, daug šuolių, aukštų natų – šis solo numeris laikomas vienu iš sudėtingiausių žanro istorijoje. Gal linksmas Kunigundos lengvabūdiškumas, kiek desperatiškas juokas, žinant, kiek daug jai teko paaukoti, kad išgyventų Paryžiuje, čia skamba tik kaip priedanga ar psichologinė savigny? Ir ar gali gauti brangakmeniai kompensuoti viską, ką praradai? (Retorinis klausimas, perkeltine to žodžio prasme, menininko gyvenime.) Užtat Margarita gautais perlais džiaugiasi nuoširdžiai, su romantiniu polėkiu, grakščiu valso ritmu (arija iš Charlio Gounod operos „Faustas“) – vėlgi kitoks virtuoziško pavyzdys.

Meilės tema

Kas gali išties atsakyti į visus tuos klausimus, abejones, jausmingus išsiliejimus, nuskambėjusius tą vakarą teatro scenoje, permatyti scenos artistės, dainininkės sielą? Kiek joje, nusivalius grimą, lieka savojo AŠ, kai personažai gal net ryškesni už tave patį? Kiek tų šypsenu per skausmą, tikrų ir suvaidintų jausmų?

Meilės tema – amžina. Įsiminė visų trokštama viliokė, naktinio klubo dainininkė išdidžioji Džiudita iš Franzo Leharo operetės, niekaip neatrandanti savo asmeninės laimės (atmosfera priminė Marlene's Dietrich ir prieškarį Europą), ar žavingoji, koketiškoji Miuzetė iš Giacomo Puccini „Bohemos“, valsu siekianti patraukti kitų dėmesį ir kartu sugrąžinti mylimąjį dailininką Marčelą – turtai ar meilė, tokį jai reikia gyvenime padaryti pasirinkimą. Itin jautriai ir gražiai šįkart suskambėjo žymioji Lauretos, negalinčios su mylimuoju susituokti, arija iš G. Puccini „Džiano Skikio“. Undinės solo iš to paties pavadinimo Antonino Dvořáko operos – viena gražiausių soprano partijų. R. Petrauskaitės interpretacijoje sužavėjusi savo kantilena, nesuvaidinta emocine gelme ir nuoširdumu – vienas svarbiausių akcentų dramaturgijoje. Ar dainininkei, kaip ir šiam personažui, reikia dėl (publikos) meilės paaukoti savo balsą?.. ▶

Tik grimo kambarys

◀ Šiek tiek ilgiau nei valandą trukęs spektaklis stebino savo veiksmo intensyvumu ir kostiumų, tarsi mažų meninių šedevrų, stilistine įvairove. Čia viskas iki smulkiausių detalių – nuo rūbų iki nuotaiką padedančių sukurti daiktų, butaforinių objektų – buvo gerai apgalvota (scenografija ir kostiumai – Renatos Valčik). Spausdinimo mašinėlė, retro skrybėlė, Kleopatros perukas, vėduoklė ar raudona rožė – viskam atrasta sava prasminga vieta. Juk charakteriai šiame vaidinime keičiami tarsi chameleono spalvos – nesgi toks ir yra tas aktoriaus gyvenimas, kuriame grimo kambarys su manekonais, veidrodiais ar siena su tarsi ant jos rašomais minčių fragmentais ir laiškas sau pačiam dažnai tampa vieninteliais tikrais tavo gyvenimo pašnekovais.

Sveikinu solistę ir kūrybinę grupę su sėkminga ir prasminga premjera. Tikėkimės, spektaklis atras savo vietą Klaipėdos muzikinio teatro repertuare.

MRF
MEDIJŲ RĒMIMO FONDAS

Spektaklyje publikos žvilgsnis nukreipiamas į dainininkės vidinį pasaulį, jos santykį su vaidmenimis ir pačia savimi.

Prisimenant iškilnius Rytų Lietuvių kilmės vokiečių kompozitorius

Tarp ryškių Rytų Prūsijos muzikinės kultūros asmenybių XIX–XX a. sandūroje iškilo pirmasis šio krašto lietuvių kilmės vokiečių kompozitorius profesionalas, pianistas, dirigentas, pedagogas Maxas Laurischkus (Maksas Lauriškus), kurio vardas ir kūryba ilgus dešimtmečius skendėjo užmarštyje. Net ir šiandien šio kompozitoriaus muzika vis dar sunkiai randa kelią į koncertines scenas.

M. Laurischkus (1876–1929) – pirmasis profesionalus lietuvių kilmės vokiečių kompozitorius.

M. Laurischkaus leidinio „Feldblumen“ („Lauko gėlės“) antraštinis puslapis. 1906 m. Iš Valterio Kristupo Banaičio rinkinio.

Daiva KŠANIENĖ

Iš Mažosios Lietuvos

M. Laurischkus gimė 1876 m. vasario 18 d. sename XIV a. menančiame nuostabios architektūros ir aukštos kultūros Mažosios Lietuvos mieste Įsrutyje (vok. *Insterburg*, rus. *Černiachovsk*); mirė 1929 m. lapkričio 17 d. Berlyne.

Augęs muzikaloje šeimoje, ankstyvoje vaikystėje išmokęs skambinti fortepijonu, domėjęsis kompozicija, jis nedvejodamas pasirinko muziko kelią. Baigęs Įsruties gimnaziją ir muzikos mokyklą, M. Laurischkus apie 1894 m. įstojo į Berlyno Karališkąją muzikos akademiją, kurioje studijavo kompoziciją, fortepijoną ir dirigavimą pas žymius pedagogus

Heinrichą von Hercogenbergerį, Wolde-
marą Bargielį ir kitus. Baigęs akademi-
ją, pats dėstė šioje aukštojoje muzikos mo-
kykloje ir vedė privačias muzikos pamokas.
Šalia pedagoginio darbo ir muzikos kūrybos
M. Laurischkus dažnai koncertavo kaip pianistas
solistas, skambino su įvairiais Rytų Prūsijos ir
Vokietijos orkestrais, jiems dirigavo. Koncertuo-
damas jis aplankė ne vieną Europos šalį.

Lietuvių profesionalios muzikos kūrybos aušroje įdomiu ir prasmingu sutapimu laikičiau aplinkybę, kad tuo pačiu metu skleidėsi ir M. Laurischkaus amžininko, genialiojo dailininko ir kompozitoriaus Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (1875–1911) talentas. Apmaudu, kad dviems talentingiems tuomet skirtingų Lietuvų – Mažosios ir Didžiosios – menininkams, muzikos kūrybos raiškoje turėjusiems daug ką bendra, dažnai keliaudavusiems tais

pačiais Europos keliais, nebuvo lemta susitikti ir pažinti vienas kitą. Nežinia, galbūt kurioje nors Leipzigo gatvelėje jie vis dėlto prasilenkė.

Kūrėjas – miniatiūristas

M. Laurischkaus, kaip ir kitų XIX a. pab. – XX a. pr. Rytų Prūsijos kompozitorių kūryba, atspindėdama vokiškojo ir bendraeuropinio romantizmo bruožus, epochai būdingą stilistiką, estetiką bei tematiką, vis dėlto turėjo ir labai daug savitumo, išryškinančio tipiškus, šiam kraštui būdingus vaizdus, patriotinius jausmus. Jis buvo pirmasis Rytprusių kompozitorius, savo kūryboje subtiliai ir išradingai supynęs vokiškosios romantinės muzikos bruožus su lietuvių liaudies dainų motyvais ir savitomis ankstyvojo modernizmo harmonijomis.

150 metų Prūsijos meno kūrėjų tėviui M. Laurischkui – 150 metų

M. Laurischkų galima įvardyti kaip kūrėjų miniatiūristą, nes jo kūryboje dominuoja smulkių formų kamerinė muzika. Būdamas koncertuojantis pianistas virtuozas, pirmenybę akivaizdžiai teikęs fortepijoninei kūrybai, jis parašė ir daug kompozicijų kitiems instrumentams, daugiausia mediniams pučiamiesiems ir styginiams, įvairiems jų ansambliams – duetams, trio ir kt., taip pat – koncertinei fisharmonijai (klavišinis dumplinis instrumentas): Sonata obojui c-moll, Duetai obojui ir fortepijonui, Trys pjesės klarnetui ir fortepijonui, „Elegija“ fisharmonijai e-moll, „Valsas – kaprisas“ smuikui, violončelei ir fortepijonui, „Pastoralė“ fisharmonijai E-dur, Kapričio smuikui ir orkestrui, „Arabiški šokiai“ obojui ir fortepijonui, patriotinė

fantazija fortepijonui „Priešai aplinkui!“ („*Feinde Ringsum!*“, *Vaterländische Fantasie for Piano*) ir kt.

Instrumentinių miniatiūrų ciklus kompozitorius dažnai jungdavo į romantikų pamėgtų programinius ciklus. Tarp jų: „Dvylika grakščių Trio smuikui, violončelei ir fortepijonui“, Trys pjesės klarnetui ir fortepijonui c-moll, „Keturiolika spalvingų lengvų melodijų fortepijonui“, „Aštuonios lengvos, šokinės pjesės fortepijonui“, fortepijoninių pjesių rinkinys „Naujas jaunimo albumas“ („*Neues Jugendalbum*“, 36 pjesės), Devynios mažos pjesės fortepijonui „Lauko gėlės“ („*Feldblumen*“) ir kt.

Vienas charakteringiausių žanrinių ciklų – „Septyni eskizai fortepijonui“, op. 17, dvelkiantis lyrizmu, gamtos poetizavimu,

jausmų ir nuotaikų kaita. Jį sudaro kontrastingos dalys: pirmoji „Pasisveikinimas“ („*Gruss*“), Con anima; antroji „Skundas“ („*Klage*“), Andantino; trečioji „Piemėnaitė ir piemuo“ („*Schäferin und Schäfer*“), Allegro teneramente e grazioso; ketvirtoji „Miško ežeras“ („*Des Waldsee*“), Tranquillo; penktoji „Lopšinė“ („*Wiegenlied*“), Moderato semplice; šeštoji „Sraunus upelis“ („*Munteres Bächlein*“), Vivace e leggiero; septintoji „Išsižadėjimas“ („*Entsagung*“), Con tritezza.

Įdomus, žaismingas, aktyvių ritmų prisodrintas ciklas fisharmonijai „Šeši eskizai“, op. 10 (dalys: I d. – *Musette*, a-moll; II d. – *Impromptu*, A-dur; III d. – *Intermezzo*, elegiaco f-moll; IV d. – Humoreska, G-dur; V d. – Arabeska, g-moll; VI d. – *Novellete*, f-moll). ▶

Įsrities miesto Hindenburgo gatvė.

Ryški lietuviška gaida

◀ Augęs ir jaunystę praleidęs Mažosios Lietuvos mieste Įsrutyje, M. Laurischkus neblogai pažino lietuvininkų liaudies dainas, jas mėgo ir apskritai jautė didžiulę simpatiją Lietuvai, lietuvininkams. Todėl natūralu, kad ne viename kompozitoriaus kūrinyje atsiskleidė glaudus ryšys su lietuviškuoju muzikiniu folkloru, Rytų Prūsijos gamtos vaizdais, tėvynės paveikslu, tarytum atliepiančiu XIX a. pab. – XX a. pr. muzikos istoriko Erwino Krollio mintis: „Rytų Prūsijos gamta! Pagalvojame apie saulę ir smėlį, platybę ir laukinę gamtą, pušynus ir pelkes, apie gryną orą ir rūką, gūdžius miškus ir spindinčius ežerus, apie jūros ošimą, kopas, tylųjį uostą, apie upių žemumas, žavų kalvotą kraštą.“ (Kroll E. *Musikstadt Königsberg. Geschichte und Erinnerung. Freiburg, 1966, S. 23*).

Ryškiausias mažlietuviškos tematikos M. Laurischkaus kūrinys – 1910 m. sukurtas pastoralinio pobūdžio Kvintetas mediniams pučiamiesiems instrumentams

(fleitai, obojui, karnetui, fagotui ir valtornai) „Iš Lietuvos“ („*Aus Litauen*“), op. 23, suskambęs ryškia lietuviškai tautiška gaida su muzikoje inkrustuotomis lietuvių liaudies dainų intonacijomis. Kvintetas penkių

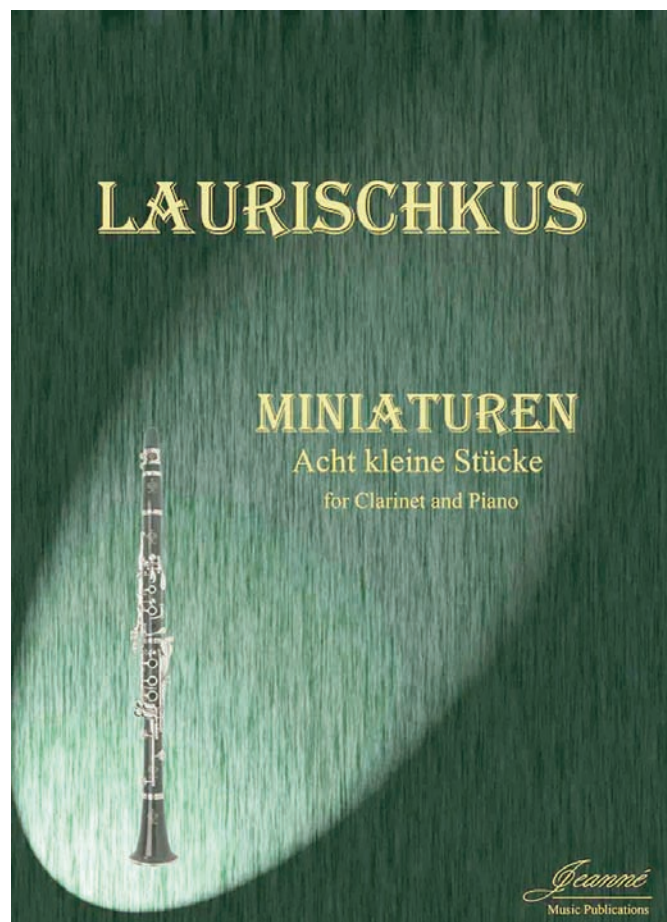
Jis buvo pirmasis Rytprūsių kompozitorius, savo kūryboje subtiliai ir išradingai supynęs vokiškosios romantinės muzikos bruožus su lietuvių liaudies dainų motyvais ir savitomis ankstyvojo modernizmo harmonijomis.

dalių: pirmoji – *Moderato maestoso*, „Apie kraštą ir žmones“ („*Von Land und Leuten*“); antroji – mažas noktiurnas – *Andante con moto*, „Vakaro nuotaika“ („*Abends-*

timmung“); trečioji – pati lietuviškiausia, šokinio pobūdžio – *Allegro molto*, „Lietuviška daina“ („*Litauisches Lied*“); ketvirtoji – *Moderato scherzando*, „Kaimiška serenada“ („*Dorfserenade*“); penktoji – šventinė mugė – *Allegro non troppo*, „Metturgis“ (Kirmes) („*Jahrmarkt*“). Melodiškai pagavios, ritmiškai išradingos, virtuoziškos instrumentų partijos, sudėtingai pindamosi tarpusavyje, išsaugo savarankiškumą ir individualumą.

Lietuvišku motyvu nuspalvintas ir 1904 m. M. Laurischkaus sukurtas penkių žanrinių pjesių ciklas fortepijonui op. 13. Po lengvutės ir gracingos „Barkarolės“, *Andante giocoso*, suskamba gyva, ritmiškai akcentuota antroji dalis *Allegro giocoso*, pavadinta „Lietuviškoji“ („*Litauisch*“), primenanti liaudiškų šokių motyvus. Likusios dalys skirtingų nuotaikų vaizdus: trečioji – gyva, žaisminga „Humoreska“, *Allegro moderato e poco rubato*; ketvirtoji – svajingas „Nocturne“, *Con moto tranquillo* ir penktoji – santūrus „Valse élégante“, *Vivace e con delicatezza*.

Pamaro kraštovaizdžio spalvomis ir nuotaikomis dvelkia lyrinė M. Laurisch-

M. Laurischkaus pjesių rinkinys „Miniatiūros klarnetui ir fortepijonui“.

Valsas – kaprisas violončelei ir fortepijonui.

Įsruties senasis turgus XIX a. pr.

kaus kamerinė kompozicija „Svajonės prie Kuršių marių“ („*Träumereien am Kurischen Haff*“).

Apie savo santykį su gimtine – Mažąja Lietuva, jos gamta ir žmonėmis M. Laurischkus 1926 m. kalbėjo: „Aš kuriu tik absoliučią, tik nevaizduojančią muziką. Bet visuose mano darbuose pasirodo rytprūsiai, kuriuo aš esu ir visada juo liksiu. Dažnai pasikartojančios barkarolės ir elegijos atsirado iš mano patirtų išpūdžių prie Kuršių marių. Mano muzikoje atsispindi melancholiška, net kiek skurdoka Rytprūsių gamta.“ (*Kroll E. Musikstadt Königsberg. Geschichte und Erinnerung. Freiburg, 1966, S. 26*).

Po ilgų užmaršties metų

M. Laurischkaus polinkį į smulkias formas, romantinių kūrinių melodingumą, ritminę įvairovę, spalvingos, modernios harmoninės kalbos naujoves, svarbiausia, gamtos,

meilės savo kraštui tematikos atskleidimą ir liaudies dainų segmentų panaudojimą kai kuriais požiūriais galima būtų lyginti su Karaliaučiuje ir visoje Vokietijoje dievinamų Franzo Schuberto, Johanneso Brahmso liaudiškaisiais opusais, Edvardo Griego ir M. K. Čiurlionio fortepijonine kūryba.

M. Laurischkus parašė ir kelis vokalinis kūrinius. Tarp jų – lyrinė daina solo su fortepijonu „Aš naktį sapnavau“ („*Ich habe Nachts geträumt*“), Keturios dainos balsui ir fortepijonui, op. 22; Penkios dainos trijų balsų moterų chorui ir fortepijonui, op. 24; filosofinė, metaforišku prasmų sklidina daina solistui, mišriam chorui ir orkestrui „Mirties procesija“ („*Der Zug des Todes*“) pagal poeto Heinricho Seidelio eiles.

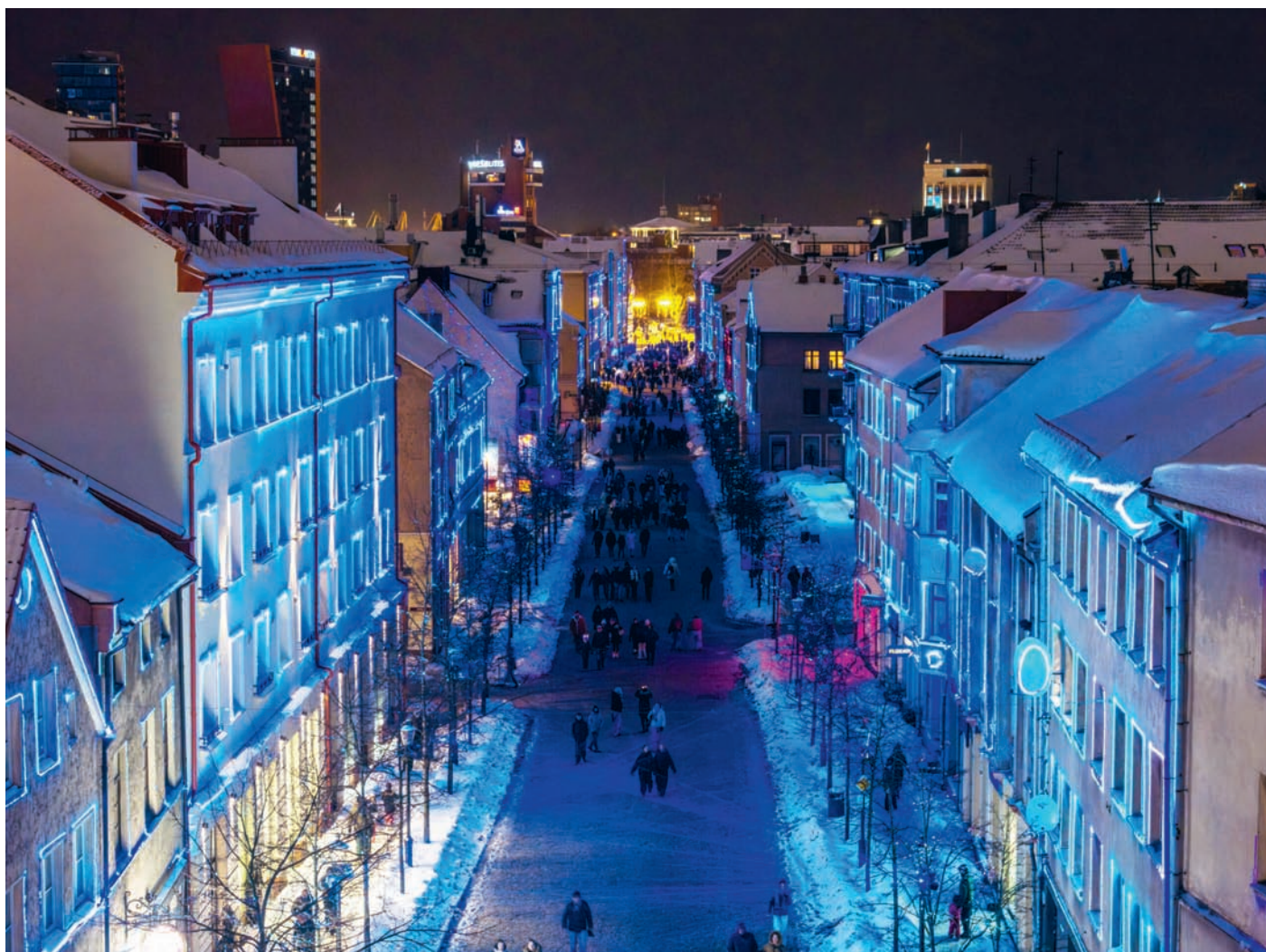
Propaguodamas fortepijoninę muziką, M. Laurischkus šiam instrumentui (solo, dviem fortepijonams, keturioms rankoms) aranžavo Rytprūsiauose labai mėgstamų kompozitorių įvairių žanrų kūrinius: J. Brahmso Rapsodiją Es-dur, Pirmąją simfoniją, Fortepijoninius trio H-dur ir c-moll,

Sonatą klarnetui ir kt.; taip pat – F. Schuberto, Antonino Dvořáko, Benjamino Godardo ir kitų opusus. Meistriškai redagavo Johanno Sebastiano Bacho „Anos Magdalenos Bach natų sąsiuvinį“.

Po ilgų užmaršties metų M. Laurischkaus kūriniai suskambo tik 1986 m. gruodį Berlyno ir Vilniaus koncertinėse scenose. Deja, po to – ir vėl ilga tyła. Tik pastaruoju metu M. Laurischkaus – pirmojo profesionalaus lietuvių kilmės vokiečių kompozitoriaus – kūryba vėl pamažu atgyja. Birbynės atlikėjas, kompozitorius, garso režisierius, leidėjas Darius Klišys susidomėjo šio pamiršto kūrėjo muzika ir, subūręs kamerinį ansamblį, 2022 m. įrašė dvigubą M. Laurischkaus kompozicijų albumą, iš naujo atversdamas reikšmingą pražuvusio krašto – Rytų Prūsijos – muzikinės kultūros puslapį.

Kaip krevetė mal Šviesų festivalyje

Yra toks vėžiagyvis – krevetė maldininkė. Ji turi koją, su kuria ieško maisto, traiškydama kriaukles. Kai krevetės koja paliečia jūros sraigę, vandenyje plyksteli šviesa. Jei keliolika krevetėlių susidurtų su jūros sraigėmis vienu metu, Australijos pakrantės vandenyse įvyktų vietiniams žvejams nieko nekainuojantis šviesų festivalis. Apsirengiu krevetės maldininkės tapatybę, svarbiausia nepamiršti kojos, su kuria kutensiu Klaipėdos šviesų festivalyje plaukiojančias sraiges, ir iškeliauju ieškoti fantasmagoriškos žalsvos spalvos švytėjimo.

2026-ųjų Klaipėdos šviesų festivalio vaizdai.

Eglės Sabaliauskaitės ir Andriaus Kundroto nuotr.

...dininkė ...sraigės ieškojo

Sondra SIMANA

Socialinės žinutės

Į miestą, pilną vorelėmis judančių žmonių, tenka eiti net du vasario vakarus, nes aprėpti 10-ojo Šviesų festivalio programą, ropščiantis per apledėjusio sniego lytis, per vieną vakarą nepavyksta. Nors festivalio taškai išsidėstę miesto centrinėje dalyje, tačiau apima nemažą teritoriją: piliavietę, Danės gatvę, Danės skverą, Elektrinę, skverą prie „Meridiano“, Turgaus, Tiltų ir Bangų gatves,

Lėlių teatro edukacinį namelį, Teatro aikštę ir Jono kalnelį.

Mieste įkurdintas instaliacijas – jų žemėlapyje pažymėta net 16 (galima pridėti dar 8, kurias įžiebė festivalio partneriai, muziejai ir galerijos), pasitarusi su savo protinga krevetės koja, suskirstau į keturias grupes: bendruomenę telkiančias, architektūrines, mistines-mitologines ir žaismingąsias.

Šie metai Klaipėdoje paskelbti socialinės atsakomybės metais, tad neabejotinai ant Pilies bokšto rodomi piešiniai „Ateities Klaipėda, kurią sukūriau“, turėjo perteikti socialinę žinutę – mano miestas man rūpi. Tai, kad padidinti nuoširdūs vaikų darbeliai rodomi ant miesto simboliu tapusio bokšto,

sukuria simbiozinį ryšį tarp praeities ir ateities. Nors, kita vertus, tai yra pats paprasčiausias ir pigiausias būdas pasirodyti socialiai jautriems, nes surasti pasakojimo siūlą, kad ir, pvz., personažą išmanųjį Sūriuką (galėtų būti nuoroda į Klaipėdos legendą, kaip sūris išgelbėjo miestą), kuris keliautų per piešinius, juos komentuodamas, ir pasakotų apie ateities Klaipėdą, būtų visai smagus sprendimas. Toks išpūdis, kad Klaipėdos ateitis nelabai įdomi net ir patiemis projekto rengėjams, tai ką jau sakyti apie krevetę maldininkę.

Socialinę žinutę transliavo ir „Veidų“ bokštas Dramos teatro aikštėje (*Onda Studio*, Italija). ►

Taip miestas ginasi nuo tamsos ir rutinos.

Tokį efektą krevetė maldininkė regėjo nuo pylimo, žvelgdama į Jono kalnelio saloje švytintį didelį apskritimą – „Dieviškąją geometriją“ (*Those Guys Lighting*, Latvija). Prieš akis plytėjo užutekis, tyliai liūlantį po storu ledo sluoksniu ir balto sniego mantija. Krevetės, stebinčios reginį iš viršaus, link nuo apskritimo sklido šviesos takas, kuriame vaikščiojantys žmonės maišėsi su mirgančiais šviesos atšvaitais. Krevetėi atrodė, kad ji stebi nespaltotą filmą: šviesos taku sulėtintai juda laimingi žmonės, dieviškosios komedijos dervišai, besisukantys aplink savo ašį. Tikėtina, kad laimės haliucinaciją krevetėi sukėlė ne tiek toluomoje šviečianti geometrinė figūra, kiek snaigių bliuzas, toks būdingas šios žiemos peizažui.

Tikra sensacija

Mistinę-mitologinę temą įdomiai ir glaustai pateikė pasakojimas ant Rotušės fasado „Kai buvome medžiais“ (Italija: Michele Spagnuolo, Sarah Le Gigan ir Pauline Kaz). Tai animuota, stebėtina trumpa (apie 4 min. trukmės) mito „Eglė žalčių karalienė“ interpretacija. Stiprioji šio pasakojimo pusė – netikėtas pasiūlymas žiūrovams pagalvoti, kas būtų, jeigu Eglės prakeikti – stovėti medžiais – vaikai nepaklustų. Drebulė pasiūlo motinai atleisti jai ir jos broliams už tėvo išdavystę. Juk vaikai nekalti, jie tapo piktavalių žmonių aukomis. Klausantis pasakojimo, kyla nuoširdus noras susivienyti su Drebule, sustabdyti prakeiksmo galią, kad ji nepersiduotų ateities kartoms. Garsinė ir vizualinė šio trumpo filmo išraiška puikiai sudera su idėja. Sutartinių skambesys, ritualinis šokis, cianotipijos technika sukurti medžių piešiniai (panaudotos medžių lapų formos)... Nors pasakojimas sukonstruotas iš statiškų vaizdų, emocinė filmo nuotaika, pagrindinė idėja – nutraukti prakeiksmą – išgyvenama dinamiškai.

Prie mistinės-mitologinės temos priskirtinas ir Kretingos muziejaus ekspozicijos – nežinomo autoriaus XIX a. antros pusės (ar XX a. pradžios) vitražo iš grafų Tiškevičių koplyčios Kretingos rūmuose – pristatymas

◀ Turėjo matytis keturi delnai, bet vienas, turbūt dėl techninių nesklaidumų, nešvietė. Rankų motyvas yra dažnas meno objektas (pvz., viena ikoniškiausių Michelangelo freskų „Adomo sukūrimas“, kurioje Viešpats tiesia ranką Adomui). Miestų skveruose galima pamatyti rankas (delnus) kaip skulptūras, ypač jei tai yra nuoroda į Indijos kultūrą. Rankos turi platų kontekstą, todėl projektas „Bendrystė“, nors atlikimo technika labai paprasta, bet savo idėja ir parinkta

instaliacijai vieta suteikė festivaliui šilumos ir nuoširdumo.

Krevetės koja, nebūtų patyrusi sraigių ieškotoja, greitai atrado, kur išskirtiniausiai sklaidžiasi Šviesų festivalio nuotaika, kur tampa svarbus ne tik šviesos objekto narciziškas grožis, bet ir aplinka, kurioje jis sklaidžiasi. Ir tai jau šviesos menininko ir erdvės sėkmės istorija, jei reginys ir idėja susipina be didelių pastangų.

„Laiko lėšis“ Lėlių teatro edukacinio namelio patalpoje. Skambant muzikai, vitražas, buvęs tamsoje, pradeda šviesti: išvystame angelą Gabrielių, pranešantį Marijai, kad ji pagimdys Aukščiausiojo sūnų. Į Lėlių teatro užtemdytą patalpą, patekus iš judrios gatvės (vaikštinėjančių po Šviesų festivalio iliuminuotą miestą buvo išties gausu) ir susidūrus su labai gražiu, įtaigiu religinio turinio kūriniumi, apima ramybės ir pagarbos jausmas. Puikus festivalio akcentas, parodęs, kaip galima kūrybiškai interpretuoti Šviesų festivalio turinį, pasitelkiant ne tik populiarias medžiagas, formas, bet ir muziejinį eksponatą, kuris, beje, buvo pateiktas publikai po 85 metų saugojimo muziejaus archyve. Tai, galima pasakyti ir stipriau, tikra Šviesų festivalio sensacija, nors ir nebuvo taip ryškiai išreklamuota.

Dar vieną latvių projektą „Pirmoji šviesa“ (*Those Guys Lighting*, skvere prie

burlaivio „Meridianas“) galima pavadinti krevetės maldininkės pasimatymu su sraige kosminiame laive „Soliaris“. Šis objektas – tai monocentristinės orientacijos diktatūra – 5 metrų aukščio ir 6 metrų pločio instaliacijos konstrukcija, padengta poliruoto žalvario plokštėmis, specialiai apdorotomis latvių dizainerio Marcio Zieminio. Panaudotos ir aliuminio bei nerūdijančio plieno plokštės. Šviesai atsimušus į paviršius, žalvaris, aliuminis ir plienas sukuria atspindžius, skirtingai ma-

tomus iš įvairių vietų. Instaliacijos viduje įrengta 250 metrų LED juosta, skleidžianti akinamai baltą šviesą. Apšvietimas sinchronizuotas su specialiai sukurtą Peterio Pass garso kompozicija. Ši instaliacija sukonstruota iš patvarių, pakartotinai naudojamų medžiagų. Tokiai sudėtingai kompozicijai reikalinga ypatinga miesto vieta. Galima sakyti, kas šis objektas neišsėmė visų galimybių, kurios buvo jam suteiktos kūrėjų, netapo festivalio *mega* žvaigžde, o galėjo. ►

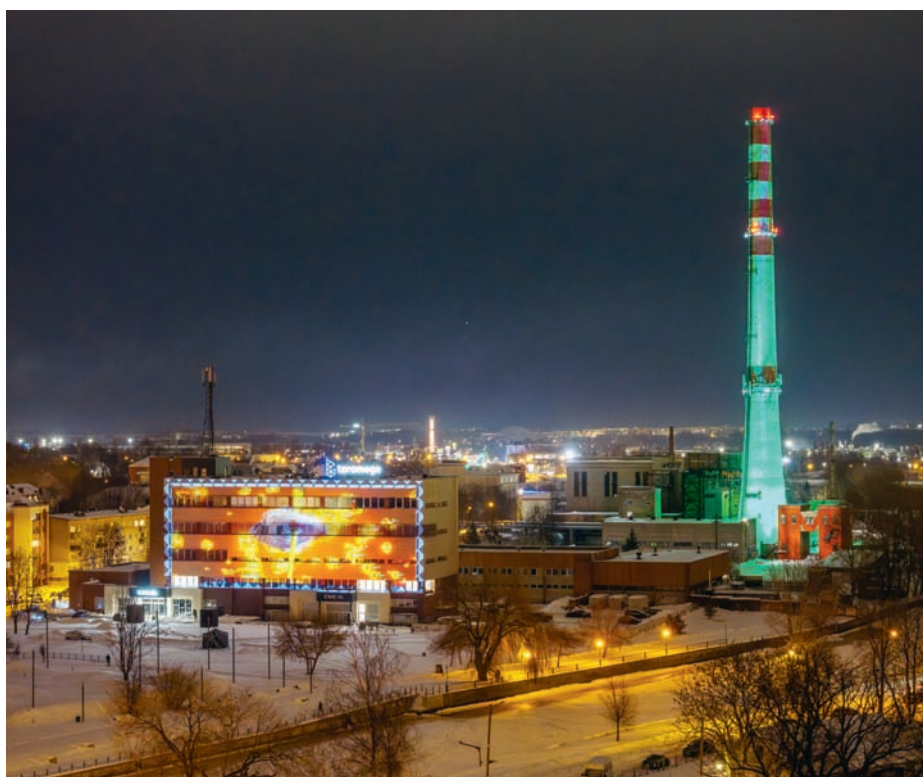
Angelas.

Sondros Simanos nuotr.

Žuvis ir Paukštis.

Sondros Simanos nuotr.

Žaidimai su tamsa

◀ Žaismingą festivalio programos dalį užpildė storas, savimi patenkintas „Katinas, kuris miegojo tūkstančius metų“ (*Air Giants*, Didžioji Britanija), gulėjęs Danės skvere prie šokančio fontano. Tai ne tik didelis balionas – 10 m ilgio ir 3,5 m aukščio, – bet ir interaktyvios minkštosios robotikos pavyzdys. Skamba sudėtingiau nei iš tikrųjų atrodė. Kad tai ne paprastas balionėlis, o išmanusis katinas, suprasti

buvo galima ilgiau pastovėjus prie katino ausų ar uodegos, kurios judėdavo, reaguodamos į žmonių artumą. Ir ne tik ausys bei uodega, visas katino šviečiantis kūnas vibravo nuo murkimo garso, kartais pereinančio į knarkimą. Miegančio milžiniško gyvūnėlio instaliacija medžių kamienų fone kūrė stebuklinės pasakos atmosferą, labai tiko šiai vietai, traukė būrius besišypsančių smalsuolių.

Bet krevetė maldininkė nudžiugo ne paglosčiusi knarkiantį britą katiną, o netikėtai tamsoje pastebėjusi dvi figūras, kurios ant

galvų ir pečių turėjo šviečiančius gobtuvus. „Kas jūs tokie?“ – paklausė krevetė. Kiras ir žuvis, atsakė: „Yra tokia *Dolly Art Studio*, tai mes iš ten.“ Krevetė nustebė, kad būna ir taip, – šviečiantys objektai mieste atsiranda ne pagal festivalio rengėjų užsakymą, o veik savaime, kūrybingiems žmonėms panorėjus pažaisti su tamsa.

Savo kelionę po Šviesų festivalį krevetė maldininkė užbaigė plaukdama Tiltų gatve, kurioje net 33 namų fasadai mirgėjo linijų geometrija – „Sutikti tave“ (Lazerių projektai). Aukštos raiškos lazerinės projekcijos sukūrė iliuziją, kad Tiltų gatvė yra povandeninio pasaulio tunelis, kuriuo žmonės-krevetės išplaukia į geresnį rytojų. 409 metrų ilgio vizualinė ritmika sukūrė banguojančios erdvės vibracijas, leisdama išgyventi miestą kaip kintančią architektūrinę iliuziją, kurioje krevetė maldininkė trinktelė koja jūros sraigėi. Ir ši pagaliau plykstelė žalsvos šviesos srautą. Taip sraigė ginasi nuo krevetės.

Taip miestas ginasi nuo tamsos ir rutinos.

Protas palauks

Dalijuosi vienu būdu, kaip patirti Baroti galerijoje Klaipėdoje kovo 6 d. – balandžio 7 d. veikiančią tapytojo Ričardo Garbačiausko parodą „Nerimo siluetai“. Parodoje pristatomas dailininko pastarųjų šešerių metų kūrybos procesas, leidžiantis pastebėti būsenų kaitą ir augančią nerimo svarbą menininko kuriamame pasaulyje. Žengiant į šią visatą, batų galima nesiauti, bet racionalų protą rekomenduotina palikti už durų.

Ugnė BRAZYTĖ

Žvelgti giliau

Akys užstringa prie parodos pavadinimo – „Nerimo siluetai“. Pirmasis žodis ypač neįtikinamai nuaidi galvoje. Galbūt dėl neramių minčių pilnos kasdienybės, politinių ir karinių konfliktų purtomo pasaulio, o gal dėl to, kad į galeriją nusprendžiau užsukti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos išvakarėse. Lūkuriuoju nerimaudama prie galerijos durų, tik dar nežinau, kad R. Garbačiauskas įtrauks į savo dramatišką pasaulį, kuriame bet koks socialinis, politinis ar kitas kontekstas neegzistuoja. Toje visatoje gyvena vien spalvos, formos, natūralus ritmas, emocijos. Bet kokiam racionaliam ženklui nėra vietos.

Pagalau žengiu nedrąsų žingsnį į vidų, pirmasis žvilgsnį pasitinka kūrinys „Chaosu suvaldymas“ (2019 m.). Drobė sveikinasi ekspresyviais, stambiais juodos, pilkos ir rudos spalvų potėpiais. Jei dar esate naujokai R. Garbačiausko pastarųjų metų kūryboje, privalau įspėti: labai tikėtina, kad protas iškart bandys įminti siužetą, atsekti istoriją, perskaityti pasakojimą vaizde. Juolab kad pats pavadinimas diktuoja užbaigtą veiksmą. Vadinasi, chaosas turėjo pradžią, vystymąsi ir pabaigą – suvaldymą. Tačiau laiko nuorodos ar kiti civilizacijos ženklai kūrinyje nepaaiškėja. Spalvos ir potėpiai toliau žaidžia savo žaidimą, o lankytojai pralaimi vieną partiją po kitos, neįstengdami suprasti žaidimo taisyklių.

Beje, pavadinimų prie kūrinių nėra. Taigi jie visiškai atsiduoda stebėtojų pojūčiams ir interpretacijoms. Tik vėl tas nūdienos protas trokšta konkretumo, pasitiki racionalumu ir teisingų atsakymų egzistavimu. Tos pačios nerimastingos akys ieško paaiškinimo ir jį randa. Ant galerijos palangės padėtas popieriaus lapas atskleidžia darbų pavadinimus, sukūrimo metus ir paveikslų kainas. ►

R. Garbačiauskas. Juodos šaknys. 2022 m. Aliejus, drobė, 100 X 80 cm.

s už durų

R. Garbačiausko tapybos parodos „Nerimo siluetai“ ekspozicija uostamiesčio Baroti galerijoje.

Baroti galerijos archyvo nuotr.

Vakaro kuždesiai I. 2022 m. Aliejus, drobė, 100 X 80 cm.

Vakaro kuždesiai II. 2023 m. Aliejus, drobė, 100 X 80 cm.

◀ Žodžiai ramina, skaičiai suteikia pasitikėjimo. Tačiau toliau parodą tęsiantys vienas ryškaus raudono, kitas oranžinio fono kūriniai vėl kėsinais atitraukti nuo logikos paieškų. Raudonasis „Vakaro šviesos“ (2025 m.) įveda geometrinių formų užuominas. Atrodo, kad ant juodo fono ryškiais skirtingais raudonos spalvos atspalviais buvo nutapyti kvadratai ir stačiakampiai, kurie virto kadruotėmis kino juostoje. Kyla įtarimas, kad kūrinys slepia atsakymus tuose kadruose, vilioja žvelgti giliau ir atidžiau. Bet įžvelgti nujaučiamą vaizdą kadre labai sudėtinga – jie negailestingai aptaškyti dar raudonesnio ir kraujas atspalvio dėmėmis. Dėmės ir formos taip suauga vienos su kitomis, kad sunku atsekti, kur kurios pradžia, o kur pabaiga. Bet ši mįslė – tai ir vėl paaiškinimo siekiančio proto prakeikimas. Tik stovėti priešais drobę ir leistis panardinamam į raudonio ir tamsos pasaulį gali pasidaryti tikrai baugu.

Pulsuoja energija

O štai oranžinio fono kūrinys „Juodos šaknyš“ (2022 m.) parodoje pradeda miško, augalų ir kitų gamtos įkvėptų vaizdinių seriją. Šiuos darbus vienija panaši schema – vie-

Neramūs siluetai I, II, III. 2021 m. Aliejus, drobė, 100 X 100 cm.

nos ar kelių dominuojančių spalvų fonas ir tamsių – juodų, rudų, pilkų – dėmių bei švelnių linijų dermė. Šįkart, net ir nežinant kūrinio pavadinimo, aplanko natūralumo,

ritmiškumo, cikliškumo nuotaikos. Ypač darbų „Ciklo pabaiga I“ (2024 m.) ir „Properša“ (2024 m.), sukabintų vienas virš kito, duetas stebina savo gaivališkumu ir lengvumu.

Vakaro atspindžiai. 2025 m. Akrilas, aliejus, drobė, 90 X 100 cm.

Chaosu suvaldymas. 2019 m. Aliejus, drobė, 80 X 100 cm.

Pilkšvai melsvos, patirpusio pavasario sniego spalvos su rudais šlapios žemės ar šešėlių potėpiais leidžia pajusti, net įkvėpti šalčio ir drėgmės nuotaiką. Greta šių dviejų kūrinių

vienas paskui kitą seka trijų tamsios geltonos, oranžinės ir rausvos spalvų darbai su atsikartojančiais ekspresyviais juodų, tamsiai rudų spalvų it dėmių ar abstrakčių gamtos vaizdų

motyvais. Šios trijulės pavadinimas šiek tiek sutrikdo ir iš lengvos gamtiškos vaizdinių temos gražina į nuorodą parodos pavadinime: „Neramūs siluetai“ I, II ir III (2021 m.). ►

0 cm.

Vakaro šviesos. 2025 m. Aliejus, akrilas, drobė, 70 X 90 cm.

Properša. 2024 m. Aliejus, drobė, 80 X 100 cm.

Ciklo pabaiga I. 2024 m. Aliejus, drobė, 80 X 100 cm.

◀ Iš tiesų iš šio darbų trio pulsuoje pulsuoja energija, greitis, nenuspėjamumas.

Įdomu, kad į šį gaivališką gamtos ciklą įsiterpia jau minėto raudonojo kūrinio „Vakaro šviesos“ (2025 m.) giminaitis „Vakaro atspindžiai“ (2025 m.) su dar

griežtesnėmis geometrinėmis užuominomis. Tik šįkart raudonos spalvos atspalvių žaismas lengvesnis, energija ramesnė, ne tokia agresyvi ir dramatiška. Čia nėra įtarumą keliančio dėmių taškymo – vėrauja vienodas ritmas ir harmonija. O gal

tiesiog protas jau apsirato su abstrakcija ir vis labiau atsiduoda emociniams tyrinėjimams, nebekeldamas bereikšmių klausimų?..

Universalus nerimas

Vis dėlto šioje vietoje susimąstau, kad 2022 m. vykusio R. Garbačiausko personalinė paroda LDS Panevėžio galerijoje XX vadinosi „Neramūs siluetai“. O štai šiandien menininkas kviečia į „Nerimo siluetaus“. Vos dviejų raidžių pokytis visiškai keičia pavadinimo prasmę: iš apibūdinimo, kokie siluetai vaizduojami drobėse, į – kieno. Siluetai iš subjekto tampa objektu. Iš centrinės nepriklausomos figūros siluetai virsta tik pačiu atspindžiu, įkaitu, medija – kūnu Nerimu veikti. Bet šis Nerimas visai nepanašus į mano kasdienišką nerimą galerijos tarpduryje. Šis Nerimas universalus, jis be formos, be konteksto. Jis tamsus ir pažįstamas kiekvienam iš mūsų, kurie susimąstome apie būtį, laikinumą, prasmę. Gal todėl tie tamsūs siluetai drobėse galiausiai ne gąsdina, o draugiškai sveikinasi su mumyse tūnančiais šešėliais.

Parodą uždaro ir iš galerijos išlydi diptikas „Vakaro kuždesiai I, II“ (2023 m.). Šis duetas gudriai savo ekspresija ir tamsiomis agresyviomis linijomis gražina į paties pirmojo darbo „Chaosu suvaldymas“ (2019 m.) nuotaiką. Tik dabar protas jau visai nebesiekia aiškumo. Džiaugiasi vedamas linijų ir šoka pagal drobių diktuojamą ritmą. Ir nors nemoka tikslų šokio žingsnelių – kuo mažiau stengiasi pataikyti, tuo sklandžiau jam pavyksta judėti.

Tik dabar šypsaisi, nes supranti, kad visą laiką vis tiek sekiau proto padiktuota tvarka. Sudėlioju parodą į pradžią, ciklus, serijas, aiškiai nubrėžiau pabaigą – sekiau tiesiog instinktu tapusia laikrodžio rodyklės kryptimi. Kad ir kaip stengiausi atsiduoti abstrakcijos neapibrėžtumui ir žaismei, net pati to nejausdama, sekiau išmoktomis taisyklėmis. Ir nors pavyko išgirsti ir suokti pagal kūrinų sukurtą ritmą, protas išliko griežtas šokių partneris. Įdomu, kokia būtų buvusi parodos apžvalga, jei būčiau žengusi žingsnį ne į dešinę, o į kairę?..

Trumpi ilgo išlaikymo susitikimai

Nuo vasario pradžios iki kovo pabaigos Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos Nišinėje galerijoje eksponuojama Justinos Tulos personalinė paroda „Slapti pasimatymai“. Tai – pirmas išsamesnis menininkės prisistatymas Klaipėdoje. *Pinhole* technika sukurtose fotografijose – nuogo kūno ir nuošalių, apleistų, kiek bauginančių erdvių susidūrimai, veikiantys kaip trumpos, bet aštrios replikos glamūrinių verčių pripildytoje nūdienoje.

Danguolė RUŠKIENĖ

Nelegalūs pasimatymai

Nuo 2019 m. kuriamose fotografijose autorė nuosekliai gilinasi į kūno ir vietos santykį, pasitelkdama savo kūną kaip įrankį svetimoms

teritorijoms tyrinėti. Iš dalies tai – autoaktai, kartais gana tiksliai nusakantys momentinę autorės būseną per judesį ar pozą, išprovokuotą išgąščio, nerimo ar kitų išorinių veiksnių. Tačiau to nepakanka, kad autorė galėtų su šiuo kūnu visiškai susitapatinti. Toks dalinis savęs atspindėjimas užsimena ir apie dalinį savęs suvokimą. Kažkuri kūno, kartu ir asmenybės, dalis tarsi atskyla ir susilieja su aplinka, tapdama svetima jai pačiai.

Pasimatymo įslaptinimas, kaip ir žiūrėjimas pro raktą skylutę, liudija draudimą, riziką ir teikia jaudulį. Tam, kuris nors kartą yra nelegaliai lankęsis uždraustoje teritorijoje, tas jausmas gerai pažįstamas. Kai įtampa spengia galvoje ir nebeįtampa iš baimės aptirpusio kūno. Tai akimirka, kai staiga dingsta visi pojūčiai ir lieka tik aštrus vietas ar reiškinio suvokimas. Kraštutinis susitelkimas, kai vieta svarbesnė už tave patį. Tokius jausmus išprovokuojanti situacija verčia jaustis kaip niekad gyvam. Taip, tai adrenalinas – legalus arba nelegalus gyvenimo narkotikas, kurio vieniems reikia daugiau, o kitiems ir visai nereikia.

Justinos pasimatymai nėra tokie rizingi, nors taip pat nelegalūs. Jie rengiami svetimose erdvėse ir teritorijose, kurios praradusios savo aktualumą, nors tikėtina, kad kažkam vis dar priklauso. Šios vietos nudėvėtos gyvenimo, išsunktos ir atrodo bekrūviškos. Apleisti trobesiai, pašiūrės, laukymės ir senų medžių paunksmės lyg ir žada tikimybę ten nieko nesutikti. ►

J. Tula. Mus skiria tik slenksčio akmuo. 2025 m. *Pinhole*, vaškuotas sidabro želatinos atspaudas.

Slėpkimės po medžiais. Jie manys, kad esam lapės. 2025 m. *Pinhole*, sidabro želatinos atspaudas.

◀ Autorė noriai tuo patiki, todėl į slaptus pasimatymus keliauja viena. Ir čia jos kūrybinis procesas dalijasi į dvi dalis. Viena vertus, ji kaip autorė rūpinasi techniniu idėjos įgyvendinimu. Kita vertus, asmeniškai patiria šią erdvę per savo kūną – ne tik suteikdama jai papildomo turinio ar vertės, bet ir kaip įsibrovėlė, provokuodama ją aktyviam dialogui.

Tarp dviejų realybių

Įdomu, kad nuogas autorės kūnas čia suvokiamas ne kaip subjektas, bet kaip pėdsakas, net ir vizualiai iliustruojantis judesio galiybę – paliekamą šleifą. Trumpalaikis kūno įvietinimas svetimoje erdvėje formuoja skirtingas žiūros kryptis: trapus kūnas, patkęs į grubią aplinką, veikia tarsi užkratas, apvalydamas ją nuo senaties ir pateisinantis jos nuvertėjimą. Nykstanti ir niekam nerūpima vieta savotiškai aktualizuojama, suteikiant jai ne mažiau svarbų vaidmenį nei pačiam kūnui.

Justinos fotografijose toks santykis tampa susitikimo įrašu. Skirtingai nuo fotomenininkės Violetos Bubelytės autoaktų, kuriuos menininkė kuria nuo jaunystės, Justinos fotografijose jos asmenybė ir identitetas iš karto išnyksta, o kūnas tampa ne atlikėju, vaidinančiu tam tikrą personažą erdvėje, o grafema ar ženklų – minimaliu įrašu, patvirtinančiu įvykusį kontaktą. Tai ne kūno re-

prezentacija, o buvimo registracija. Todėl nei erdvė, nei kūnas čia neįgyja pranašumo. Abu žymi įvyki tarp dviejų skirtingų realybių – gyvo kūniško buvimo ir mirusios materialios erdvės, kurio metu randasi naujos prasmės.

Atsiradus kūnui, erdvė praranda neutralumą ir pradeda veikti kaip patirties vieta. Kūnas ją suaktyvina bent keliais lygmenimis. Pirmiausia jis suteikia erdvei žmogišką masą. Jam atsiradus, sienos, grindys, langai, paviršiai tampa ne abstrakčia, sustingusia vieta, bet erdvė, kuri patiriama – žingsniais, žvilgsniu, kvėpavimu, prisilietimais. Jos paviršiai nuglostomi mistinės šviesos, o nuogas kūnas suteikia intymumo režimą. Erdvė, atsiradus nuogam kūnui, atgyja ir pradeda veikti kaip privati teritorija, vieta, kurioje kažkas nutiko arba dar tik nutiks. Kūnas tarsi suteikia jai vidinę temperatūrą.

Jungtys su erdve

Justina su svetima erdve elgiasi pagarbiai. Ji nekonfliktuoja, neprimeta savų taisyklių ir vengia dominavimo. Jos kūnas – tik papildantis. Autorės apsinuoginimas liudija pasirinkimą atvirauti ir perimti fiksuojamos aplinkos taisykles. Paradoksalu, bet nusirengimas čia veikia kaip maskavimasis. Tai panašu į siekį susiliesti su aplinka, nepažeidžiant jos autonomiškumo ir priimant gryno vaizdo sąlygą – be vaidmenų ir apsimitinėjimo.

Lengvai mezgamos jungtys su erdve Justinos fotografijose primena Francescos Woodman fotografijas. Tiesa, amerikiečių menininkė kiek kitokias prasmes teikė kūnui ir daugiau dirbo su nudėvėtais interjeriais bei objektais. Justinos fotografija mažiau dramatiška, bet taip pat melancholiška. Vis dėlto siekis piešti „vaiduokliškus“ personažus, tarsi savaime įaugančius į svetimos aplinkos audinį, akivaizdus. *Pinhole* technika tam ypač tinkama. Ilga ekspozicija, judesio šešėlis ir nenuspėjami šviesos pėdsakai užaštrina autorės mintį, kartais net ją pačią nustebindami.

Minkštas fokusas aptirpdo kūno kontūrus, suteikdamas jam švelnumo. Kuriamas kūno švytėjimas yra vienas įdomesnių Justinos vizualinės kalbos elementų, veikiantis ne tik kaip estetiškas efektas, bet ir kaip ikonografinis bei psichologinis ženklas. Daugelyje vaizdų kūnas atrodo ne apšviestas, o pats skleidžiantis šviesą. Tokiu būdu jis tampa centrine energijos vieta. Oda ima veikti kaip šviesą atspindintis paviršius – beveik kaip porcelianas ar vaškas. Tai sukuria subtilų paradoksą: kūnas atrodo ir gyvas, ir beveik skulptūriškai negyvas. Jis tampa šviesos paviršiumi – optine membrana, per kurią fotografija formuoja savo vaizdą. Tokiu būdu kūnas iš reprezentuojamo objekto virsta tam tikra fotografijos sąlyga. Trapus siluetas sklandžiai integruojasi į grubios aplinkos audinį ir tada erdvė lengvai persikelia į metafizinius sluoksnius, sukurdamą mistinę atmosferą.

Be pavadinimo. 2025 m. *Pinhole*, sidabro želatinos atspaudas.

Lizdas. 2020 m. *Pinhole*, sidabro želatinos atspaudas.

Palieka ilgą pėdsaką

Justinos fotografija intuityvi ir atmosferinė, labiau grįsta būsenos kūrimu nei aiškiu naratyvu. Jos darbuose dažnai atsiranda tapatybės, vidinės patirties ir simbolinių vaizdinių temos.

Kai kuriose fotografijose itin ryškiai formuojamas vaizdo siurrealumas, kitur švelniai pereinama į melancholišką sapniškumą. Kartkartėmis, kai objektai ir figūra atrodo

tarsi atliekantys veiksmą, o erdvė tampa maža scena, užčiuopiama beveik ritualinė estetika. Tačiau tai labiau sietina su vidinės ikonografijos kūrimu nei prasme struktūra.

Pavadinimas „Slapti pasimatymai“ nubrėžia parodos semantinę kryptį. Pasimatymas čia reiškia ne ryšio įtvirtinimą, o laikiną intensyvumą, kuris išnyksta vos tik jam pasibaigus. Tai nėra vietos įsisavinimas ar grįžimas į prigimtį. Veikia – susidūrimas su erdvėmis, kurios leidžia būti, bet neleidžia pasilikti.

Pinhole kamera fiksuoja ne momentą, o laiko

atkarpa, kurioje kūnas ir aplinka pamažu pradeda veikti vienas kitą. Laikas čia jaučiamas per kūno reakcijas: vabzdžių prisilietimus, odos drėgmę nuo lietaus, dulkių kritimą, nerimo ir nurimimo kaitą. Susitikimai trumpi, bet palieka ilgą pėdsaką. Ne tik fotografijoje, bet ir pačioje vietoje – tarsi gyvo kūno, kuris trumpam buvo užsukęs, ilgesį.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Rasos. 2023 m. *Pinhole*, sidabro želatinos atspaudas.

Justina. 2021 m. *Pinhole*, sidabro želatinos atspaudas.

Jauja. 2024 m. *Pinhole*, tonuotas sidabro želatinos atspaudas.

Auštant. 2025 m. *Pinhole*, sidabro želatinos atspaudas.

S. Simana: mane įk prie *Mėmelio Tvinp*

Rašytoja S. Simana Klaipėdoje gyvena ir kuria daugiau nei tris dešimtmečius.

Kvepia delfinai parykso jūros vartų

Susitikti pokalbio su Sondra Simanaitiene, savo kūrinis pasirašančia Sondros Simanos vardu, buvo daugybė priežasčių. Aišku, rūpėjo paklausti apie naujausią jos knygą – romaną „Potvynis *Bohemoje*“ (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2025 m.). Apie šią knygą jau nemažai kalbėta, tad interviu metu užkabinome tik kelis niuansus. Nusprendėme sukti kitu keliu ir pasikalbėti ne tik apie knygas, bet ir kitas jos veiklas. O jų tiek, kad vienam žmogui, atrodytų, ryškiai per daug. Sondra yra parašiusi tris knygas, vadovauja kūrybinio rašymo studijai, yra Lietuvos rašytojų sąjungos Klaipėdos skyriaus pirmininkė, almanacho „Baltija“ sudarytoja, spektaklių-ekskursijų ir renginių scenarijų kūrėja. O dar ji – Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktoriaus pavaduotoja Skulptūrų parkui. Ir šešių vaikų mama. Pasikalbėti susitikome muziejaus ekspozicijų salėje. Kalbų užteko kelioms valandoms. Būtų galima ir ilgiau, bet muziejaus darbuotojos iškraptė – baigėsi darbo laikas.

Irma STASIULIENĖ

Apie pradžią pajūryje

– *Jūs ir Klaipėda: kada, kokiomis aplinkybėmis čia atsidūrėte?*

– Į Klaipėdą atvažiavau su šeima 1994-ųjų rudenį. Prieš tai metus gyvenome Palangoje. Mano seneliai iš Palangos, abu buvo po insulto ir norėjo, kad juos prižiūrėtų artimi žmonės. Drauge su vyru Vyteniu ir metukų dukra Junte atvažiavome iš Vilniaus kaip dviejų ant patalo gulinčių žmonių slaugytojai. Vytenio broliai Lemturis ir Darius

Klaipėdoje užsiėmė šilkografija. Tuo metu tai buvo pelningas verslas. Broliai pasikvietė Vytenį dirbti drauge. O kur darbas, ten ir šeimos gyvenimas. Praleidę Palangoje metus, persikraustėme į Klaipėdą. Netrukus susilaukėme antro vaiko – sūnaus Mínydo.

– *Greitai suleidote šaknis Klaipėdoje?*

– Negreitai. Šaknys yra žmonės. Kai atvažiavau, neturėjau nė vieno draugo. Nykuma. Debreceno gatvėje išsinuomojome mažą butelį. Tas rajonas, jo kiemai man dar ne vienerius metus po to, kai jau ten negyvenome, primindavo mano pačios sunkią būseną. Vytenis daug dirbo, o man, vienai su vaikais vaikštinėjant pilkomis, niūriomis gatvėmis, žmonės atrodė susitraukę, be šypsenų, be atgalinio ryšio, polėkio. ►

Kristijono Lučinsko nuotr.

Spaudos konferencija prieš renginį „Klaipėda – Lietuvos kultūros sostinė“: Agnija Šeiko, Kristijonas Lučinskas, S. Simana, stovi Daiva Palubinskaitė. 2017 m. sausis.

J. L. Vynerio pagerbimo renginyje Klaipėdos skulptūrų parke.

Asmeninio archyvo nuotr.

◀ Miestas – depresyvus ir bespalvis. Ypač žiemą ir pavasarį. Vasaromis atgydavo, atsirasdavo blizgesio, įdegio, šou elementų. Bandžiau įsivietinti. Juk nebuvo kito pasirinkimo, kai turi du mažus vaikus, šalia nėra tėvų, kurie išleistų „pasiganyti“. Kad pakelčiau buvimą mama ir namų šeimininge, stojau mokytis. Jau turėjau vieną diplomą – pramoginių renginių režisūros. Klaipėdos universitete pradėjau studijuoti lietuvių filologiją ir etnografiją, po to dar dvejus metus literatūrologijos magistrantūroje. Studijos man buvo pabėgimas nuo buities ir rutinos, pilkos tikrovės ir pasimetimo, kas esi ir kodėl esi. Vaikus palikdavau kaimynei

Južei, ji su vyru Jonu buvo tremtiniai, tokio gerumo žmonės, kaip reta. Nepraleisdavau nė vienos paskaitos. Man viskas buvo įdomu. Sakýčiau, kad mano karta yra vėlyvojo bren-dimo, pradėjusi susivokti nuo trisdešimties, o vyrai – ir nuo keturiasdešimties.

Apie „Potvynį Bohemoje“

– Gal iš gyvenimo Debrečno gatvėje ir atė-
jo į romaną „Potvynis Bohemoje“ Klaipė-
dos kaip Mėmelio Tvinpykso vaizdinys?

– Davido Lyncho serialas „Tvin Pyksas“ Lietuvoje pradėtas rodyti 1993 metais. Nesekiau šio filmo, tik pabandžiau suprasti, apie ką jis. Nemėgstu siaubą keliančių daly-
kų. Neskaitau mūsų dienomis taip madingų detektyvų. Nors mane žavi seklių mąstymas, bet vengiu dirbtinai keliamos įtampos. Gal todėl, kad gyvenau sovietinėje sistemoje. Nors jau buvo sovietmečio pabaiga, bet aplinka vis dar transliavo tramdomuosius marškinius primenančius reikalavimus. Visur tai buvo juntama, ypač mokykloje – vaikščiojimai koridoriais, uniformos. Mes su trejais metais jaunesniu broliu pankavome, matyt, tokiu būdu priešinomės aplinkai. Prisimenu mokytojų grasinimus, pvz., kad nukentės mano mama, jei ant brolio planše-
tės kitą dieną vis dar bus ženklas „AC / DC“, kuris tuo metu buvo draudžiamas, aiškinant, kad tai nacių ženklas. Tam tikri mokytojai pasikviesdavo akis į akį ir bauginavo. O juk išgąsdinti vaiką nesunku. Dabar egzistuoja nuomonė, kad vėlyvasis soviet-
metis buvo gana humaniškas. Nemanau, ypač ne vaikams. Man, mergaitei, lankiu-
siai Vilniaus 44-ąją vidurinę, sovietmečio pabaiga neatrodo žmogiška. O grįžtant prie „Tvin Pykso“, kuris persmelktas grėsmės nuojautos, sutikčiau, kad filmo nuotaika atliepia Mėmelio atmosferą ir mano santykį su šiuo miestu. Jeigu būčiau čia gimusi, galbūt šio miesto nevadinčiau *Tvinpyksu*, nes būčiau turėjusi šiltnamio sąlygas, savo gimines, draugus. Įdomu, kad vienoje savo esė Rolandas Rastauskas Klaipėdą irgi pava-
dino *Tvinpyksu*. Rašybą pasiskolinau iš jo, pridėdama *Mėmelio Tvinpyksas*. Šių dviejų žodžių sandūra talpina miesto mitą, istorinį tragizmą ir žmogiškąjį siaubą.

– *Leisiu sau pajuokauti. Sakėte, kad ne-
žiūrite detektyvų, bet daugelis jūsų knygą
skaito tarsi detektyvą, bandydami atsekti,
kokie žmonės slepiami po išgalvotais
vardais.*

– Gal ir gerai nežinoti, juk romano veikėjus sukūriau. Tai ir etinis momentas, juk nega-
liu teigti, kad vienas ar kitas veikėjas yra tas ir tas asmuo. Tai nebūtų tiesa. Bet sakyti, kad tam tikri asmenys mane įkvėpė sukurti romano veikėjus, galima. Juolab kad šiame romane istorinis turinys yra labai svar-
bus. Pasakýčiau tvirčiau, kad tai iš dalies yra istorinis romanas apie XX a. pabaigos Klaipėdą. Kad susiečiau realiai gyvenusius žmones su veikėjais, turėjau įsijausti į tų žmonių gyventą aplinką. ▶

Festivalio „Poezijos pavasaris“ skaitymai prie marių. Kristijono Lučinsko nuotr.

Su rašytoja bičiule Gabriele Labanauskaite. 2024 m.

Minint žurnalistės Ivonos Žiemytės gimimo metines uostamiesčio Meno bibliotekoje 2025 m. kovo 17 d.

Asmeninio archyvo nuotr.

Henriko Žižio gimtadienio vakarėlis Malūno lofte.

◀ Visi pasakojimai parašyti pirmuoju asmeniu. Atsisakiau objektyvios pasakotojos balso tikslingai, nors buvau jau pradėjusi rašyti visažinio naratoriaus balsu. Išėjties tašku tapo žmogaus minčių pasaulis. Aišku, romano konstrukcijai – miesto istorijai papasakoti panaudoti realūs įvykiai. Bet

devynių knygos veikėjų būsenas, troškimus, nerimą, svajones reikėjo sukurti, nes su tais žmonėmis, apie kuriuos rašau, su daugeliu nesu net kalbėjusi. Todėl negalima jų tapatinti su realiai gyvenusiais žmonėmis. Nors tie, kas pažinojo veikėjų prototipus, nesunkiai atseka, kas paslėpta po vardais.

– *Pasinaudosiu proga ir paklausiu: Filosofas – tai dailininkas Valdas Puzonas?*

– Draugai V. Puzoną iš tikrųjų vadino Filosofu. Valdą ir jo paveikslus esu mačiusi gyvai. Kartą jis stovėjo „Akropolio“ sankryžoje. Laiba figūra, skruostikauliai aptraukti lygia oda, išsidraikę garbanoti poilgiai plaukai, klydinėjantis neramus, veik pamišėliškas žvilgsnis, lyg būtų prijungtas prie elektros ir kratomas nestipria srove. Ir dar vienas momentas, padėjęs kurti Filosofo pasaulį – V. Puzono mamos pasakojimas Meno bibliotekoje, atidarant sūnaus pomirtinę parodą. Ji papasakojo mistinį išgyvenimą, kad po Valdo mirties vis išgirdavo jo kambaryje grojant plokštelę, kurią sūnus labai mėgo. Įėjus būdavo tylu, patefonas išjungtas, bet išeinant ties durų stakta lyg kas švelniai perbraukdavo jai per viršugalvį. Šis mamos pasakojimas mane labai sujaudino. Iš tokių ir panašių žmogiškųjų išgyvenimų atsirado romano veikėjai. Knygoje yra dar viena stipri sūnaus ir motinos linija. Tai Dantės ir jo mamos ryšys. Pastebėjau, kad to laikmečio menininkus vyrus siejo labai ypatingi dvasiniai ryšiai su savo motinomis. Man tai atrodė labai stipri tema.

O V. Puzono ekspresionistinė tapyba išraiškinga. Apie jį kaip dailininką labai gerai

„Klaipėdos bohemos pėdomis“. Ekskursija 2020 m.

Asmeninio archyvo nuotr.

yra parašiusios žurnalistės Rita Bočiulytė ir Ivona Žiemytė. Jos sugebėjo perteikti jo radikalų mąstymą egzistenciniais klausimais. Jų straipsniai padėjo kuriant dialogus. Filosofas romane vaizduojamas kaip impozantiškas, susireikšminęs tipas, leidžiant suprasti, kad tai yra jo psichologinė savigny: kai esi jautrus ir pažeidžiamas, išoriškai apsisitai tvirtomis sienomis.

– **Knygoje „Potvynis Bohemoje“ labai tiršta veikėjų. Daugelis jų jungėsi į grupes, viena iš žinomesnių – „Doooooris“. Buvo ir grupė „Mansarda“?**

– „Mansardos“ dailininkų kompanija įspūdinga. Beveik niekas apie ją nežino ir nefiksuoja kaip grupės. Mano vartojamas terminas „Mansardos grupė“ jau bandytas įvesti į Klaipėdos meno istoriją. Nors tuo metu, kai jie būrėsi Puodžių gatvėje, žurnalistei paklausus apie grupę, atšaudavo: „Kokia grupė? Nėra jokios grupės.“ Tuo metu tai buvo klaipėdiečių menininkų poza. Pasak fotomenininko, „Doooooris“ nario Remigijaus Treigio, grupės kūrėsi Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, o Klaipėdoje grupių nebuvo, visi buvo laisvi. Nors kai klausiau amžininkų, jie paliudijo, kad tai buvo išskirtiniai menininkai: „Mes žinojom, šnabždėdavomės tarpusavyje: žiūrėk žiūrėk, „doris“ atėjo į biblioteką, kai užeidavo Karvelis ar Treigys.“ Vadinasi, mitas apie juos jau tuo metu egzistavo. Tik jie patys tarsis atsainiai į tai žiūrėjo. Bet manęs tai neįtikina. Dėl to, kad tuo metu jie kūrė ir rengė parodas su visa savo kunkuliuojančia gyvybine energija. Žaidimas juos atpalaidavo nuo sovietmečio traumų. Hepeningai, akcijos, spektakliai, performansai, improvizuotos parodos, vasaros rezidencijos, diskotekos, koncertai... Visa tai galima susieti su karnavalo psichologija. Tuo Klaipėda ir buvo įdomi Vilniui, Kaunui ir kitiems Lietuvos miestams, kad ji buvo karnavališka, nesuireikšminusi ir neadoruojanti jokių dievų. Plius narkotikai, kurių uostamiestyje, kaip pasakoja tų laikų herojai, gauti buvo nesunku. O kur dar alkoholis, būtinas karnavalo ingredientas. Daugelis tuo metu gėrė, bent jau baro „Bohema“ lankytojai svaigintis mėgo iš peties.

– **Knygoje palyginti mažai rašoma apie moteris kūrėjas. Argi jų nebuvo?**

– Natūraliai kyla klausimas, kodėl to laikmečio klaipėdiečių menininkų grupės („Prarastoji karta“, „Mansarda“, „Doooooris“) nebuvo nė vienos moters meninin-

Su dailininku bičiuliu Kęstučiu Balčikoniu 2023 m. kovo 3 d.

Gedimino Juškos nuotr.

kės? Jos baigė studijas, bet vos tapdavo žmonomis, iš bohemiško, meninio gyvenimo pasitraukdavo į šeimos ratelį. Buvo išskirtinių menininkų, kaip keramikė Daiva Ložytė, kuri augino vaikus ir išliko kūrėja, nors dalyvauti susibūrimuose negalėdavo, o ir laiko keramikai stigo, bet jos meninė biografija nenutrūko. Bet tokių nedaug. O kiek jų galėjo filmus kurti, rašyti, tapyti, lipdyti... Vyrai menininkai moteris vadindavo mūzomis, įkvėpėjomis, jos ateidavo į jų dirbtuves ir jie pasijusdavo jaučiau, šilčiau, paprasčiau. Bet kaip menininkės XX a. pabaigoje Klaipėdoje jos nesukūrė meninių reiškinių, nesukoncentravo savo ambicijų turėti savitą balsą.

– **Kas jums pačiai svarbu šioje knygoje? Ką išskirtumėte?**

– Miestą galima patirti vaizdais. Knygoje yra aprašytas vakaras, kai danguje būriais juda paukščiai. Pamenu, stovėjau gerą pusvalandį ir žiūrėjau į dangų. Didelis paukščių būrys pakyla nuo „Viktorijos“ viešbučio, sklendžia Muzikinio teatro link, susispiečia aukštai ant keturkampės teatro atbrailos, po kelių minučių visu dideliu būriu puola į Dangės skverą, tirštai aplimpa medžius. Ir tada jau visu frontu pasileidžia marių link. Tokios miesto patirtys man pačiai labai įdomios, ilgam išlieka atmintyje. Įsivaizduoju, kad mano romano prototipai irgi panašiai stebėjo miesto paukščius ir galvojo apie jų skleidžiamą energiją. Jaučiu sentimentus kai kurioms miesto vietoms.

– **O kurios vietos jums kelia sentimentus?**

– Klaipėdoje nėra daug tokių vietų... Mėgstu tiltus. Bet kiek čia tų tiltų... O ir esantys labai trumpi. Dvidešimt žingsnių ir jau perėjai. Vienas mano herojus skaičiuoja pėdomis Pilies tiltą. Vilniuje jie žymiai ilgesni, didesni.

– **Kuo jums jie svarbūs? Kad jungia?**

– Tuo, kad eidamas per tiltą atsiduri erdvėje. Lyg pakibtum ore. Ypatinga būseną. Kai juo važiuoja mašinos, tiltas vibruoja. Atsiranda nestabilumo pojūtis. Tiltai yra visose mano knygose. Daugelyje pasaulio miestų gali atsidurti tilto viduryje, kur į visas puses nuo tavęs – į apačią, viršų, kairę, dešinę – tvyro atvira erdvė.

– **O kaipgi kavinės, kuriose vyksta labai daug veiksmo? Juk jos – irgi erdvė, nors ir nedidelė?**

– Kavinės – bendravimo, susitikimų ir išsiskyrimų vietos. Nevadinu jų erdvėmis. Erdvė romane yra Karaliaučiaus katedra, dar kelios lokacijos. Erdvės potyrio sėmiausi iš Raimundo Urbono fotografijų. Rašydama žiūrėdavau į jas, dvi iš jų aprašiau konkrečiai. Viena, kai autobusas Klaipėda–Kaliningradas sustoja kaimo kraštovaizdžio stotelėje Rusijos pusėje: ganosi avys, stūkso griuvėsiai, jausmas lyg būtum atsidūręs senųjų olandų paveiksle. Kita fotografija vaizduoja Karaliaučiaus katedrą iš vidaus. Rašant buvo svarbi aplinkybė, kad 2009 m. lankiausi Karaliaučiuje, Belgijoje, vienoje ►

Visi susirinko į „Klaipėdos bohemos“ parodą KKKC 2020 m. birželio 20 d.

Vlado Straupo nuotr.

Klaipėdos bohema. D. Rusys, A. Šeštokas ir S. Simana.

Artūro Šeštoko nuotr.

◀ mistiškiausių vietų ant Aistmarių kranto, kur išlikę didingi vokiečių ordino pilies griuvėsiai. Kvėpavau tuo oru ir jutau Rytprūsių žemę kaip didelį sužeistą

žvėrį. Tai padėjo suprasti Urbono santykį su tuo, kas buvo taip stipriai laiko perkeista ir pažymėta nykimu. Savo kūnu išjaučiau vaizdus, kuriuos fotografavo

Raimundas, ir todėl man buvo lengviau tapatintis su jo fotografiniu žvilgsniu.

Apie kitas knygas

– Ši jūsų knyga – trečioji. Prieš tai buvo „Iškamšų kontora“. O kokia pirmoji?

– Visos mano knygos – klaipėdietiškios. Pirmoji – „Einantis kalnas“, išleista 2011 m. Mano draugė klaipėdiete pasakodavo apie savo jaunystę, močiutę, mamą, draugą, muziką. Knyga gimė iš įsijautimo į jos gyvenimą, turbūt būtų tikslu pasakyti – iš meilės draugei. Knyga apie devintojo dešimtmečio Klaipėdą. Iš jos pasakojimų bandžiau išsivaizduoti, kaip atrodė kavinė „Du gaideliai“ Mažvydo alėjoje, šalia ant betoninių bortelių susėdusios merginos ir vaikinai iš Menų fakulteto, kur ji studijavo muziką. Prie draugės istorijos „Apie Emą tempo rubato“ pridėjau dar du apsakymus „Atstumtoji“ ir „Einantis kalnas“. „Atstumtoji“ – apie sudėtingus santykius su žmogumi, kurį myli, bet negali pasiekti pilnatvės. O „Einantis kalnas“ – apie gimdymą. Tai

susiję su mano pačios patirtimi. Kai ką pasižymėdavau gimdykloje tarp skausmo epizodų. Rašymas man padeda atsitraukti nuo to, kas tampa nebepakeliama. Kai labai sunku, sėdi ir tiesiog aprašinėji, kas vyksta. Rašymas – anestezijos forma. Paskui, aišku, daug ir ilgai redaguoju, pliką tikrovę perkeičiu į literatūrinę. Bet kūrinio energetiką sąmonė išryškina tuo momentu, kai esu tam tikros būsenos.

– *Ar daug laiko užtrukote iki antrosios savo knygos „Iškamšų kontora“?*

– Mano knygos išeina kas septynerius metus. Kraujo atsinaujinimo ciklas irgi septyneri metai. „Iškamšų kontora“ įkvėpė situacija, kai Klaipėda kovėsi su Kaunu dėl Europos kultūros sostinės titulo. Man pasirodė, kad norint šį titulą gauti, reikia apsimesti tuo, kuo nesi. Visi darė, kūrė, rašė nerealius projektus, pavyzdžiui, apie tripolį Kuršių nerija–Klaipėda–Palanga. Puiki idėja, bet realiai net transporto logistikos požiūriu sudėtinga sujungti šiuos miestus, nes kiekvienas žiūri tik savo naudos. Kuriam tam tikra idėjinė, veik ideologinė platforma ir žmonės pradeda tai platformai tarnauti, pamiršdami tikrąjį savo kūrybinį potencialą. „Iškamšų kontora“ atsirado iš noro pasipriešinti kultūringai veidmainystei. O dar ir tai, kad dirbu muziejuje, vietoje, kurią irgi galima pavadinti „iškamšų kontora“, nes čia viskas sureikšminama – puodelis, žaislas, laiškas... Tai, kas buvo žmonių kasdieniai daiktai, muziejuje tampa sustingusia praeitimi – iškamšomis. Darbas muziejuje man padėjo sukurti „kontoros“ fantasmagorišką atmosferą.

– *Toje knygoje buvo dar vienas apsakymas – „Plunksnų priauginimas“. Kokia jo atsiradimo istorija?*

– Mes su rašytoja Nijole Kepeniene pradėjome susirašinėti laiškais ir juose kurti istorijas. Ji parašydavo savo istorijos gabalą, aš pratėsdavau. Sukūrėme įdomius personažus. Susirašinėjimas metams nutrūko. Bet man nedavė ramybės vienas personažas, kuris irgi turėjo prototipą realiame gyvenime, – tai benamis, ant kurio veido pūpojo stambios ataugos po akimis. Jį matydavau savo rajone. Pagrindinė mano istorijos herojė stebi benamį. Atsirado daug kažkokios keistos energetikos mano galvoje. Kai sužinojau, kad tas benamis mirė, supratau, kad turiu pabaigti jo istoriją. Pasiūliau Nijolei pratęsti susirašinėjimą, ji atsisakė,

jau buvo užsiėmusi kitais reikalais. Paklausiau, ar galiu pasinaudoti tik savo laiškų dalimi, atsakė, kad su savo tekstais galiu daryti ką noriu. Taip atsirado „Plunksnų priauginimas“. Man buvo svarbu pabaigti dėl to benamio. Jį daug kas prisimena, gal jis ir buvo ypatingas? Nežinau, niekad su juo nesikalbėjau.

Dabar irgi stebiu vieną žmogų, kuris sėdi prie parduotuvės, mes sveikinamės, kai paprašo, mielai nuperku maisto ar pati pasiūlau. O jis, kai jam nieko nereikia, padėkoja ir atsisako pagalbos. Jaučiu pagarbą tokiems žmonėms, kurie sugeba išgyventi gatvėje ir išlikti etiški.

Apie kūrybinį rašymą

– *Jūs pati ne tik rašote, bet ir buriate kūrybinio rašymo bendruomenę. Kaip įsitraukėte į šią veiklą? Kodėl ji jums iki šiol svarbi?*

– Kūrybiniu rašymu susidomėjau 2006-aisiais, kai į Klaipėdą atvažiavo rašytoja Marija Jurgelevičienė (literatūrinis slapyvardis Mari Poisson) pristatyti savo romano

„Tikra mergaitė“. Ji Šiauliuose buvo įkūrusi kūrybinio rašymo studiją, pati tuo metu gyveno Anglijoje. Prisimenu, kad į Menininkų namus, kur vyko vakaras, atėjau pavėlavusi, sėdėjo gal keturi žmonės, kaip pas mus įprasta. Buvo žiema, tamsu. Ji sako: „Štai jums pirmas sakiny, pratęskite.“ ▶

Sondra. 2019 m. birželis.
Artūro Šeštoko nuotr., šlapia kolodija.

Parodų rūmuose.

Remigijaus Treigio nuotr.

Šiaulių dramos teatre po spektaklio „Laimės žodynas“ premjeros. 2023 m. lapkričio 24 d.

Asmeninio archyvo nuotr.

◀ Man taip patiko ta būsena, kai duoda sakinį ir tu toliau fantazuoji! Pajutau didelį malonumą ir sumaniau Klaipėdoje kviešti žmones į kūrybinio rašymo dirbtuves. Ir nuo tada tęsiu šią veiklą. Yra žmonių, su kuriais nuo 2006 metų palaikau ryšius, jie rašo, nors ir epizodiškai, ateina į skaitymo vakarus. Labai vertinu žmonių ištikimybę idėjai.

– Kur rado namus ir renkasi ši bendruomenė?

– Kūrybinio rašymo studija renkasi Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešojoje bibliotekoje. 2011 m. biblioteka teikė projektą, gavome finansavimą, kvietėme kūrybinio rašymo vadovus. Mūsų bendruomenė sustiprėjo. Dabar savanoriauju bibliotekoje. Manau, kad jei kažkas ateityje tyrinės Klaipėdos literatūrinį gyvenimą, turėtų šią veiklą įtraukti į istoriją. Nes vis dėlto 20 metų kūrybinio rašymo praktikos mūsų mieste – tai jau šis tas. Į šią veiklą žiūriu kaip į galimybę telkti bendruomenę. Susitinkame bibliotekoje kartą per mėnesį. Keičiamės tekstais. Man atrodo ir terapiškai tai svarbus užsiėmimas. Baigusi vidurinę mokyklą norėjau studijuoti psichologiją, bet neįstojau. Iki šiol domiuosi šia sritimi. Man įdomu bendrauti su kuriančiais žmonėmis,

noriu juos palaikyti, kad jie labiau pasitikėtų savimi. Aišku, reikia ir kritikos, bet ją reikia pasakyti taip, kad žmogus atsitiestų, o ne susigūžtų ir užsidarytų. Kritika reikalinga augimui.

Apie rašytojų bendruomenes

– *Neseniai buvote išrinkta Lietuvos rašytojų sąjungos Klaipėdos skyriaus pirmininke. Ar jau pradėjote eiti šias pareigas?*

– Dėkui kolegoms už pasitikėjimą. Pareigas pradėjau eiti nuo kovo. Klaipėdos skyriuje yra 22 nariai. Darbas tik prasideda, yra iššūkių. Tikiuosi, viskas bus gerai. Savo esme esu bendruomeniškas žmogus. Nuomonę turiu, bet visada ieškau bendraminčių, komandos.

– *Esate ir Klaipėdos rašytojų asociacijos pirmininkė. Kas tai per organizacija, kokia jos paskirtis?*

– 2001 m. tuometis LRS Klaipėdos skyriaus pirmininkas Rimantas Černiauskas įkūrė asociaciją „Lietuvos rašytojų sąjungos Klaipėdos skyrius“. 2025 m. pakeitėme asociacijos pavadinimą į

„Klaipėdos rašytojai“. Mūsų kūrybinės organizacijos veiklą finansuoja Klaipėdos miesto savivaldybė, už tai jai esame labai dėkingi. Iš asociacijai skirtų pinigų vyksta festivaliai „Poezijos pavasaris“, „Prozos krantas“. Dar viena asociacijos veiklos sfera – knygų leidyba. Šiomet esame numatę išleisti almanachą „Baltija“, dvikalbį almanachą „Klaipėda–Liepoja–Proza“ ir pernai skelbto konkurso „Jauna jūra“ laimėtojos knygą vaikams. Dar vienas laukiantis iššūkis – rašytojams priklausančiose patalpose Aukštojoje gatvėje įrengti rašytojų ir vertėjų rezidenciją, kad į mūsų miestą galėtų atvažiuoti kolegos iš kitų miestų ir šalių. Tai paskatintų platesnį bendradarbiavimą ir pajvairintų mūsų miesto intelektualinį peizažą.

– *Daug metų sudarinėjate literatūrinį-kultūrinį almanachą „Baltija“. Pagal kokius prioritetus atsirenkate tekstus?*

– Šis darbas pareikalauja atidumo aplinkai. Stebiu kultūros lauką, kas ką rašo, kalba, kuo domisi, kokios tendencijos, ką reikėtų suaktualinti, kokią lokalią tradiciją pristatyti, kokią asmenybę iš praeities pažadinti. Ieškau naujų vardų. Kartais matau, kad jaunajam rašytojui dar trūksta iki debiuto „Baltijoje“, bet publikuoju, nes autorius

turi potencialą. Juk daugeliui žmonių yra didelis įvykis pakliūti į spausdintą leidinį, ypač pirmą kartą. R. Černiauskas kasmetinį almanachą leido nuo 1984 m. 2003 m. pirmą kartą pasiūlė sudaryti leidinį man ir mano draugei Julijai B. Nuo tada sudarytojai kasmet keisdavosi. Šio darbo imdavosi kuris nors mūsų skyriaus rašytojas. Suprantu, kad ne visiems šis darbas patinka, todėl jau 11-ą kartą „Baltijos“ sudarymą kolegose patiki man.

Apie scenarijus

– Dar viena jūsų kūrybinės biografijos sritis – scenarijų rašymas. Kaip įsitraukėte į šią veiklą? Nuo ko atsispiriate rašydama, pavyzdžiui, scenarijų ekskursijai?

– Choreografė Agnija Šeiko pasiūlė parašyti scenarijų šokio ekskursijai „Keliaujančios bažnyčios“. Tai buvo pirmasis sėkmingas mūsų bendras darbas. Už režisūrą ir choreografiją „Keliaujančios bažnyčios“ buvo apdovanotos Boriso Dauguviečio auskaru. Scenarijus yra platforma, ant kurios kyla spektaklio statinys. Kiekvienas niuansas, atsiradęs spektaklyje, turi argumentą, kodėl jis yra. Ypač tai svarbu dirbant su istorine medžiaga.

Manau, kad mano stiprioji pusė – istorijos sujungimas su literatūra.

Pradinė „Keliaujančių bažnyčių“ idėja – archeologės Raimondos Nabažaitės ir A. Šeiko susitarimas kurti spektaklį apie Klaipėdos sunaikintas bažnyčias. Agnija į komandą pasikvietė mane ir kompozitorių Kristijoną Lučinską. Istorinių šokio spektaklių scenarijai nėra kaip, pvz., H. Ibseno psichologinio teatro pjesės su veikėjų charakteriais. Tai įgarsinti poetiniai istoriniai pasakojimai, kuriuos papildoma muzika. Nuo pirmosios šokio ekskursijos mūsų trejetukas tapo kūrybine komanda: Agnija kaip režisierė ir choreografė, labai gerai jaučianti idėją, erdvę ir kūno plastiką, renginio architektūrą, aš – kaip žodžio ir istorijos kombinacijų žonglierė, pasakotoja, o Kristijonas – kaip muzikos ir atmosferos kūrėjas.

– Ši jūsų grupė nuo pirmojo spektaklio yra sukūrusi ištis nemazai. Kurie darbai jums pačiai paliko ryškiausią išpūdį?

– Po „Keliaujančių bažnyčių“ Klaipėdoje buvo šokio spektaklis-istorinė ekskursija „Šachas Prūsijai. Luizė Mėmelyje“. Tai mano mėgstamiausias spektaklis iš mūsų kurtų, jame atsikartoja delfinų garsų motyvas. Istoriniuose šaltiniuose radau parašyta, kad XIX a. pradžioje prie jūros vartų atplaukdavo delfinai. Delfinų garsas – lyg klyksmas iš praeities, lyg moters karalienės sielos ilgesingas šauksmas.

Labai sėkmingas buvo spektaklis „Užpusityti“, rodytas ant Parnidžių kopos Nidoje. Jo versija keliavo po festivalius Lietuvoje ir užsienyje. Teko apsilankyti Portugalijoje ir pačiai pamatyti, kaip spektaklis atrodo svetimose vietose, – plačios, apžėlusios kopos, vandenyno alsavimas, klampus smėlis... Tekstą, aišku, per ausines publika girdėjo anglų kalba.

– Kūrėte ir spektaklį-ekskursiją Kaunui. Kuo šis jums buvo ypatingas?

– Taip, Kaune irgi teko dirbti. Mūsų komanda sukūrė labai gražų spektaklį „Riboženkliai. Kaunas“. O ypatingas jis man tuo, kad spėjome įrašyti šviesaus atminimo poeto Kęstučio Navako balsą. Nuvažiavome pas jį trise: Agnija, Kristijonas su įrašymo aparatūra ir aš. Man reikėjo pakeisti porą žodžių jo tekste, paimtame iš knygos. Galvojau, kaip sureaguos autorius. Žinau, kaip autoriai žiūri į savo žodžius – jiems tai šventas reikalas. Bet Kęstutis sako:

„Be problemų! Pakeiskim. Tau reikia – keičiam!“ Ir įskaitė tą mano mažumėlę pakeistą versiją. Eini Laisvės alėja su ausinėmis, skamba Kristijono muzika ir Kęstučio balsas. Mistika! Spektaklį rodė neilgai, teritoriją prie M. K. Čiurlionio dailės muziejaus uždarė remontui. Regis, šiemet ketina spektaklį atgaivinti patys kauniečiai. Džiaugiuosi, nes prie spektaklio turinio dirbo ne tik mūsų meninė komanda, bet ir ekspertai architektai, meno istorikai iš Kauno. Su jais kruopščiai derinome turinį, kad informacija apie Kauną būtų pateikta maksimaliai tiksliai. Pamenu, kad iš pradžių kauniečiai turėjo abejonių, kas iš to išeis, nes nebuvo matę nė vieno mūsų spektaklio. O po premjeros padėkojo, rezultatu liko patenkinti. Manau, kad mano stiprioji pusė – istorijos sujungimas su literatūra.

– Dirbate ir su teatrais. Kokia šių scenarijų specifika?

– „Lietuvos“ ansamblui kūriau Vaižganto „Dėdžių ir dėdienių“ adaptaciją, dirbau dar su vienu jų projektu. Nepasakyčiau, kad ten pavyko įgyvendinti savo vizijas, tik iš dalies. Klaipėdos dramos teatre dar kartais parodoma Liudo Vyšniausko režisuota patyriminė ekskursija apie mūsų teatro istoriją – „Kėdė iš Komedijų namo“. Mačiau tik premjerą, norėčiau dabar dar kartą pažiūrėti, kaip reaguotų sąmonė, pačiai smalsu. Dar buvo darbas su A. Šeiko Šiaulių dramos teatre, pastatėme judesio spektaklį „Laimės žodynas“. ►

Pokalbis su džiazu muzikantu Vladimiru Tarasovu „Kurpiuose“. 2023 m. rugsėjo 29 d.

Asmeninio archyvo nuotr.

Sondra ir Vytenis jaunystėje. Vilnius.

Analoginė fotografija. Nuotrauka iš skaidrės.

◀ Paskutinis darbas 2025 m. rudenį – „Panama labai graži“ Klaipėdos muzikiniame teatre, režisavo choreografė Daria Verovka. Tai knyginės istorijos laisva adaptacija baletui. Darbas teatre yra orkestras, kuriam diriguoja režisierius, nuo jo klausos ir vidinio jautrumo priklauso, kiek, kas, kaip ir kodėl suskambės.

Apie skulptūras

– *Esate Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus direktoriaus pavaduotoja Skulptūrų parkui. Kalbėjomės apie šį parką 2017 m., tuomet 40-mečio proga Parodų rūmuose*

buvo surengta paroda. Artėja dar vienas parko jubiliejus – 2027 m. bus švenčiama 50 metų sukaktis. Kas žadama šiam jubiliejui?

– Parkas pradėtas kurti 1977 m. Aš pradėjau eiti šias pareigas 2008 m. Pasirodo, jau seniai... Bet muziejus yra tokia erdvė, kur ilgi darbo metai – plusas, o ne minusas. Nes per laiką labiau susipažįsti su muziejaus fondais, kolekcijomis, temomis. Kitąmet bus 50 metų, kai parkas pradėtas kurti. Muziejus siūlo 2027 metus paskelbti Klaipėdos skulptūros metais. Tai būtų puiki proga suaktualinti skulptūros meną mūsų mieste ir inspiruoti diskusijas, kokio meno šiandien reikia mūsų miesto viešosioms erdvėms.

– *Vėl būtų kalamos skulptūros iš granito?*

– Medžiagiškai tai, ko gero, nebebūtų granitas, greičiausiai – visai kitos medžiagos, svarbu, kad mūsų mieste atsirastų jau šiuolaikinė plastikos raiška. Nes tai, kas vyksta su visais tais dabartiniais iliustratyviais dalykais, daugelio netenkina. Į Skulptūrų parko 50 metų jubiliejų žiūriu rimtai, norėčiau sutelkti dideles miesto pajėgas. Viskas, aišku, priklausys nuo finansavimo. Nes tiek planuojamam išleisti Skulptūrų parko katalogui, tiek parodai Skulptūrų parke,

Su šeima.

Marius Liebaus nuotr.

ekspozicijoje sukuriant dialogą su tų pačių autorių dabartiniais kūriniais ir jų mokinių darbais, reikia nemažai lėšų. Skulptūra yra prabangus menas.

– O artimiausiu metu ką planuojate parke?

– Pavasarį parke dialogais prakalbės 25 skulptūros. Tai Klaipėdos turizmo informacijos centro projektas, aš kūriau jam tekstus. Lietuviškai bus vienas variantas, angliškai – kitas, paprastesnis, nes mes, vietiniai, galime juokauti, suprasti asociacijas, kurios užsieniečiams atrodytų neaiškios dėl to, kad jie nežino mūsų konteksto.

– Jeigu Klaipėdoje būtų paskelbti Skulptūros metai, gal pagaliau būtų sutvarkyta ar bent jau apšviesta Dalia Matulaitės skulptūra „Neringa“ Taikos pr. pradžioje?

– Apie tai mes turėtume kalbėti visi ir kiekvienas įnešti savo grūdėlį. Nes tau skauda dėl D. Matulaitės skulptūros, man dėl Adomo Raudžio-Samogito skulptūros „Tautinis pasipriešinimas“, iškaltos 1991 m. Smiltynės granito kalimo simpoziume. Ji stovi užgrūsta Danės skvero žaidimų aikštelės pakraštyje. Reikia ją perkelti į Skulptūrų parką. Susisiekiu su autoriumi, jis gyvena Paryžiuje, davė sutikimą, jau ir sąmatą sudarėme. O ir miesto valdžia pritarė. Kelsim. Algirdo Boso „Mažvydą“ praeitais metais pagaliau pavyko atkelti į parko pradžią, nors ne toje vietoje, kur ji stovėjo, bet vis tiek gerai, dabar ji pasitinka parko lankytojus nuo Mažvydo alėjos.

Apie amatus

– Kaip, turėdama šitiek veiklos, randate laiko emaliui? Kviečiate ir bendraminčius, mokote juos šios technikos...

– Man suteikia daug džiaugsmo emalio mokymas. Tik gaila, kad dabar beveik nelieka laiko. Kiekvienas mano vaikas atnešė man kažkokį amatą. Po vieno ėmiau pinti iš vytelių, po kito vaiko su vitražiniu stiklu dirbau. Šeštasis vaikas – duktė Luknė kažkokiu mistiniu, nuojautos būdu pastūmėjo emalio papuošalų kūrimo link.

Pamenu, muziejininkas Dionyzas Varkalis paskambino vieną vakarą ir pasakė, kad turujuje yra mažytė krosnelė, gal tiks tau, sako. Nusipirkau, emalį atsisiunčiau iš Anglijos ir pradėjau eksperimentuoti. Sakyčiau, kad

Maroke.

Asmeninio archyvo nuotr.

D. Varkalis – šios mano veiklos krikštatėvis. Jis žmogiškai ir profesiskai labai palaikė. „Tai kada rimčiau dirbsi? Kada?“ – visą laiką ragino. Jis pats sovietmečiu darė ženkliukus. Ir rusiško emalio gabalų turėjo, man rodė viską: va čia tombakas, t. y. lydinys to ir to. Jis buvo mano mokytojas ir įkvėpėjas. Pradėjau nuomotis dirbtuves iš pradžių Liepų gatvėje, paskui porą metų buvau „Vydūnkėje“ prisiglaudusi. O dabar su dviem keramikėmis draugėmis nuomojame pusrūsį Vežėjų gatvėje. Smagu, kai moterys per vieną vakarą susikuria sau papuošalą. Ta technika puikiai tinka edukacijai. Pastebėjau, amatas yra toks dalykas, kuris perkeičia laiko pojūtį, labai pailsi psichika. O šiuolaikiniam žmogui labai reikia psichikos poilsio.

Apie šeimą ir namus

– Pokalbio metu ne kartą paminėjote savo vaikus. Kiek jų turite? Kokiais gyvenimo keliais jie keliauja?

– Su Vyteniu auginame šešis vaikus, vyriausiajai Juntei dabar 33-ji, mažiausiajai Luknei – 12 metų. Tarp jų – Minvydas, Augvilė, Agota ir Vilnė. Juntė yra medikė, Minvydas – filosofas, jau turi dvejų metukų Vėjų Eliją su Kristina, kuri, kaip ir jos močiutė šviesaus atminimo Jūratė Baranova, irgi yra filosofė. Esu mažumėlę bendravusi su Jūrate B. Labai gera, kad, kai atvažiuoju

į Vilnių, apsistoju pas vaikus Jūratės bute. Tokiu būdu tęsiasi mūsų mistinis bendravimas ne tik per jos knygas, kurios visada ant mano stalo, bet ir per bendrus vaikus. Augvilė dirba japoniško maisto restorane Vilniuje, įžvelgiu savo mamos – maisto technologės genus. Vilnė moko matematikos, keliauja, nori solo būdu pažinti pasaulį. Agota dirba su vaikais. Luknė šeštokė, groja violončele, plaukioja ir svajoja būti dainininke.

– Viena iš knygų pristatymų prasitarėte, kad pasiilgote gyvenimo Vilniuje. Gal žadate kelti sparnus iš Klaipėdos?

– Turėjau apreiškimą. Jis susijęs su žurnalo „Kultūropolis“ pirmuoju numeriu. Kai atėjau į žurnalo pristatymą, pamačiau, kad jo tema – „Namai“. Jautriai sureagavau, nes pagalvojau, kad visi, kas atvažiuojame į Klaipėdą, ieškome namų ir nerandame. Vis kartojame burtažodį „namai namai“, tarsi norėtume save įtikinti. Klaipėdoje juk gyvenu seniai, bet tada pirmą kartą per tiek metų mane ištiko apreiškimas, kad noriu grįžti į savo tikrus namus. Noriu grįžti į Vilnių, kur plačios gatvės, didelės aikštės, kur eini ir negali pereiti senamiesčio per 15 minučių. Kada tai įvyks, nežinau. Juk daugelis žmonių antroje gyvenimo pusėje grįžta prie šaknų. Bet dar ne laikas.

Sondra SIMANA

Šią šaltą žiemą skaitant Patti Smith jaukiuose Snieguolės namuose

Jų vardus tari tvirtai lyg delnu kaltum vinį į šerpetotą lentą
Pasitikiu tavimi besąlygiškai
Pavyzdžiui, tas kaubojus iš pirmo puslapio
Kai jis pirštais lyžteli plačiabrylės skrybėlės kraštą
Pereina puslapį tiksliais tavo žodžių gestais
Neišsigastu
Juk taip atrodo pasitikėjimas kitu
tuo, kurio niekada nematei ir nepamatysi
kaip ir tavęs, gyvenančios už vandenyno
nuotraukoje sėdinčios atsainia poza
žvelgiančios į lango pusę
į šviesos pievą, kurioje, lengva įsivaizduoti,
ganosi Viljamo Bleiko *blusos dvasia*
Man patinka skaityti tavąjį balsą
Smilkstantį siauru dūmeliu prie Akutagavos kapo
Prie Sylvios Plath ir Jeano Genet pavardžių akmenų
Lyg tavo balsas būtų platus kastuvėlis, paruoštas sniego kasimui
Nuo puriomis kupetomis užverstų atminties paminklėlių

Ir tikrai, juk šiais metais žiema šalta ir snieginga
seniai jau tokios nebuvo
Stebiu, kaip už lango
Iš kaimyninio kiemo mašina išvažiuoja
Storu sniego sluoksniu užklijuotais langais
Tyliai nuslenka šalčio nupoliruotu gatvės paviršiumi
Ir pranyksta akinant baltai žiemos saulei

Esu tavojo *traukinio M* vagonas
Su sniego žėručiu aklinau užklijuotais langais
Pasileidžiu per dykumą žiemos bėgias
Tavo kastuvėlis ritmingai dunksi

Ruah

Tu atskridai į mūsų miestą
Vaikščiojai pilka pilkomis gatvėmis
Kartais šalia tavęs tipendavo aukštas laibas senukas
Sakei, kad tai tavo *dieduška*
Jo kumpa nosis ir kuprelė, ir gyvenimas
Viskas jau buvo pasiekę nuokalnę
O tu šalia joėjai kaip Atėnė
Su žemai nuleistu kalaviju
Ramiai gęstanti balta kalija prie Išėinančiojo peties
Tik tada dar nežinojau, negalėjau suprasti iš tavo vos judančių lūpų,
Kad palaidojai savo mylimąją
Kad ji netikėtai ištirpo kalnų trobelėje

Kur jūs dviese kūrėte kiną, dviese gyvenote po vieną
Gėrėte kavą terasoje, akinių stikluose aižėjant kateroms
Kai sutikau tave pilką pilkoje mūsų gatvėje
Nežinojau, kad tu našlė, eini šalia *dieduškos*
Lyg plauktum gilau urvo dugnu, pavirtusi klaidžiojančia tamsos
liepsnele

O už jūsų namelio lango
Tik sniegenos
Tik judviejų filmų herojai
Tikresni už jūsų būsimą gyvenimą
Kai sapnuoji atmerktomis akimis
Nepasiekiamą mūsų pilkos gatvės triukšmo
Tik švelniai pridengta nuo saulės
Dieduškos ištysusiu šešėliu
Laviruoji ant mirusios mylimosios ilgų blakstienų
Gimtajame savo mieste – amžino įšalo žemėje

Jei myli, esi lengvas

Voliojasi žmogus po aukštą pievą, kvatodamas pilnais laimės
plaučiais¹
Ridenasi nuo kalno, plaukų šluotelėmis sklaidydamas žiedadulkių
debesis
Pasiekia upę slėnio vidury, į tekantį vandenį pliumpteli, irias tolyn
Lyg būtų mėlyna arba žalia, atitrūkusi nuo spalvoto pasaulio krašto
Gal ir visai atsitiktinai įgavusi žmogaus formą, panorėjusi šokti,
plaukti, siautėti
Ir kiekvieną akimirką keistis.
Ar ne keista, galvoja upės plukdomas žmogus
Kaip greitai pro šalį bėga laukai, medžiai, namai ir žmonės
Ir kaip greitai aš pats pro juos bėgu
Bet ar tikrai nėra nieko pastovaus
Ar viskas kaip beribės, link horizonto tįstančios
Kalnų paklodės – nužydi, nuysta ir nugarma žemyn
Tarp dviejų kalnų milžinų – tarp praeities ir ateities
Ir vėl iš pradžių
Kas esu šioje tėkmėje
Pasroviui plaukiantis sausas šapelis
Nei grožio, nei pasipriešinimo
Tik į formą sustumtos žmogaus kūno ląstelės – kojos, rankos,
liemuo ir galva

Štai ir viskas
Totali neįžengiama tamsa
Kurioje tas pats žmogus
Tas pats ridenęsis ir plaukęs upe laimingas šapelis
Be atminties, be veido, be vardo
Ištirpsta, išsiskaido, išsibarsto, išnyksta, išsivaduoja
Nuo žemės prievartos grožiu, meile, džiaugsmu
Ir jo niekas negali pagauti, sulaukyti, kai jis ridenasi nuo kalno

¹ Plaučiuose yra daug oro, kuris išlieka net ir kurį laiką po mirties – tai vienintelis nudobto gyvūno organas, kuris jį plaunant vandenyje neskęsdavo. Būtent dėl to kai kuriose Europos kalbose plautis vadinamas lengvu (angliškai *lung* – lengvas organas), o kitose – plaukiančiu (lietuviškai plautis <- plaukti, graikiškai *pleumon* <- pleu- – tekėti, plaukti).

O gėlės segasi jam į atlapus
 Į nebūtį
 Tarsi būtų atitrūkęs
 Laimingai ištrūkęs
 Įsimylėjęs
 Išplaukęs
 Neskęstantis
 Lengvas

* * *

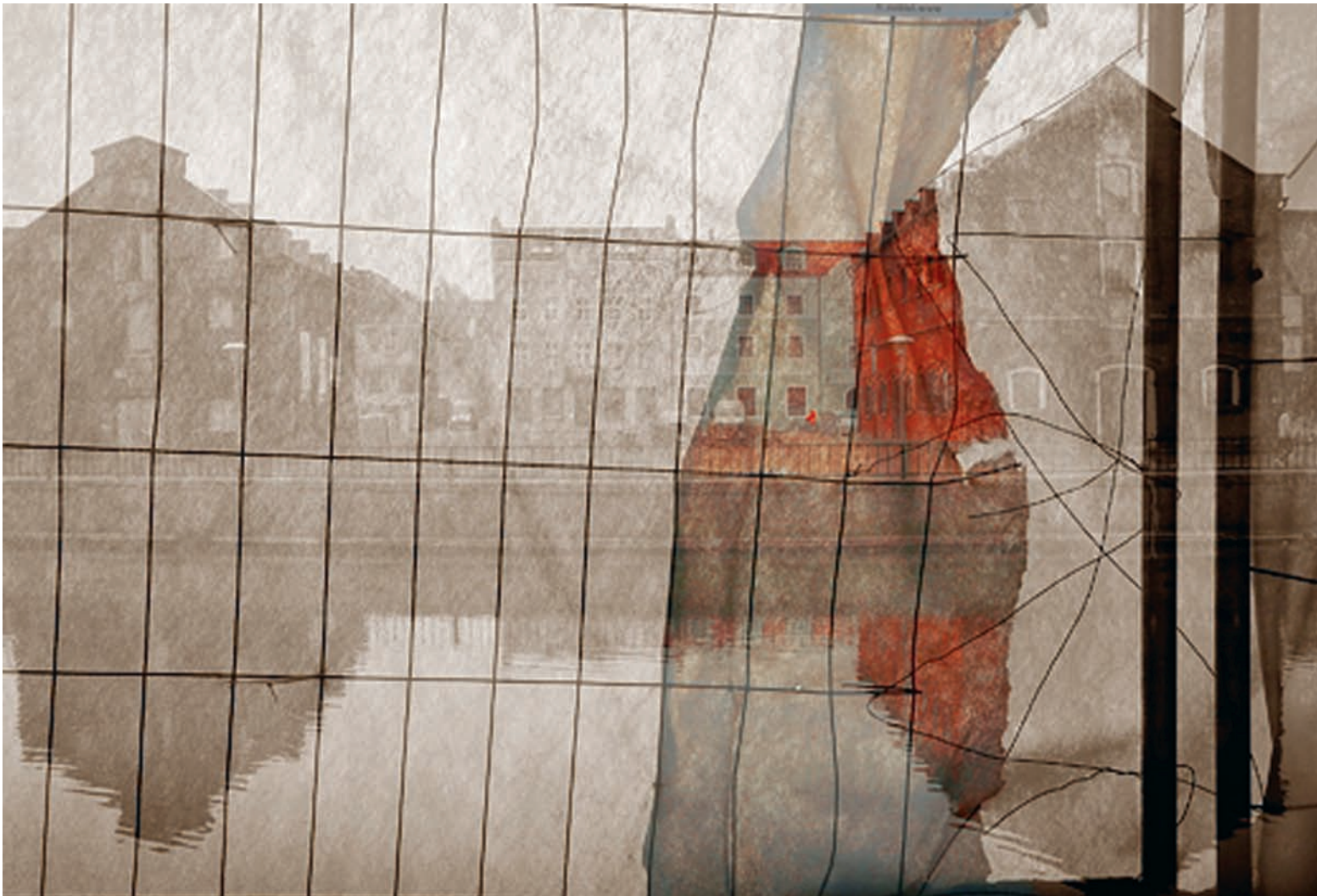
Esu geriausia savo versija
 Atkakliai spoksau į jūros veidrodinį paviršių
 Nei bangelės, nei delfino peleko
 nei lengvai per bangas šokčiojančio gelbėtojo katerio
 Dusli ramybė primeta savižudybę
 Tinkamiausias laikas atsikratyti geriausia savo versija
 Sudaužyti tobulą jūros paviršių
 Akis pakabinti ant išplaukiančio kelto virvelės
 Lūpas palikti ant tinklo *neįgaliųjų* plaže
 Anksčiau jį vadino invalidų, ir nieko juk blogo, tik žodis,

O ką atiduoti pakrantėje klykiantiems paukščiams
 Amžinai alkaniems ir trokštantiems keršto
 Ne todėl, kad snapas už snapą, o todėl
 Kad juk sveika ko nors neapkęsti truputį
 Jiems paliksiu paskutinius trupinius vėsios savo meilės
 Tegul lesa, kapoja juodais, lyg sustingusi lava, snapais
 Tegul išskobia platų urvą, į kurį nusileidęs kažkieno mylimasis
 Pratekėjimą saulės regėtų
 Byrant sausoms mano ašaroms
 Iš geriausios mano versijos
 Nuskendusios aklos undinėlės aky

* * *

Bitė atšilo ir skrenda
 Speigo gėlės nevysta už lango
 O tu dantimis į dangų

MRF
 MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Vytautas Karaciejus nuotr.

Almanachas „Baltija“ – Klaipėdos kultūrinės atminties švyturys

Baltija. Literatūrinis kultūrinis almanachas. Asociacija „Klaipėdos rašytojai“, Klaipėda, 2025, 180 p.

2025 metų „Baltijos“ numeris atsiskleidžia kaip savotiškas Klaipėdos kultūrinės atminties almanachas: jame susitinka istorijos tyrimai, memorialiniai portretai, literatūros publikacijos ir miesto kultūros refleksijos. Šie tekstai kuria daugiasluoksnį pasakojimą apie Klaipėdos krašto tapatybę, kurioje susipina praeities interpretacijos, asmeninės biografijos ir gyvos šiandienos kultūrinės patirtys.

Sandra BERNOTAITĖ

Literatūrinį-kultūrinį almanachą „Baltija“ leidžia asociacija „Klaipėdos rašytojai“, jo redaktorė – rašytoja Sandra Simana. 2025 m. numeris pradėdamas redaktorės žodžiu „Ne į temą? Tebūnie patemiui“, iš anksto leidžiančiu nujausti tam tikrą leidinio eklektiškumą ir kartu parodančiu, kad dėl jo teisintis nesiruošiama. Savo tekste S. Simana žaismingai primena pasaką apie karalių, kuris potencialiai nuotakai užduoda

ateiti „nei nuogai, nei apsi rengusiai“. Gudri mergaitė mįslę išsprendžia užsimitusi tinklą. Kas yra tas tinklas? – klausia redaktorė, tačiau atsakymo nepateikia, tik paskatina skaitytojus mąstyti toliau: kokia bendravimo forma, kokia žmonių buvimo drauge prielaida leidžia vienišiu savame tamsos labirinte patirti bent trumpą šilumos ir šviesos paguodą?

Atsakymą, regis, nujaučiame versdami kitą puslapį. Tekstas, literatūra, įvairūs negrožiniai pasakojimai gali įtraukti į bendravimą, kuriam nereikia žinoti, kas esi – intravertas ar ekstravertas, vienišius ar aplink save bendraminčius buriantis žmogus (nors pati S. Simana, regis, priklauso pastariesiems). Tačiau kartais ir vienišiai moka burti kitus – galbūt tokius pat vienišius, tik jų bendrystės būdai ne tokie demonstratyvūs ar karnavališki, o veikiau viešai nematomi ir ramūs, kaip skaitymas.

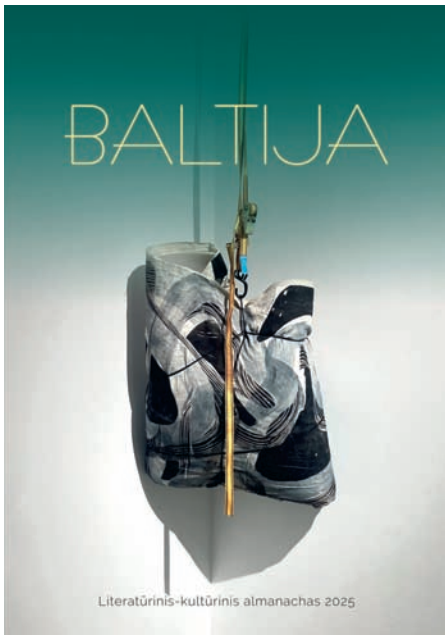
Šis „Baltijos“ numeris gana solidus – apie 180 puslapių. Jame publikuojami istorikų, literatūros ir teatro tyrėjų, menotyrininkų tekstai, taip pat gausus kūrybos pluoštas: aštuonių autorių poezija, proza, konkurso „Į švyturį“ nugalėtojos Ievos Sokolovaitės ir penkių nominantų kūriniai. Tiek tiriamųjų, publicistinių, tiek literatūrinių tekstų tematika dažniausiai susijusi su pajūriu, Klaipėdos kraštu ir jo žmonėmis, su pačiu miestu ir jo kultūrinio gyvenimo aktualijomis.

Istorija ir asmenybės

Žurnalas pradėdamas istoriniais tektais, pritaikytais plačiajai publikai. Skiltyje

„Istorinė vertikalė“ istorikas Vasilijus Safronovas aptaria klaipėdietiškojo savitumo genezę, provokuojančiai pradėdamas teiginiu: „Lygiai prieš 500 metų nieko, ką labai reikėtų atsiminti, Klaipėdoje neįvyko.“ Vis dėlto maždaug už 700 kilometrų į pietus, Krokuvoje, kur tuomet rezidavo Lenkijos karalius, įvykęs politinis sprendimas turėjo ilgalaikių pasekmių ne tik Klaipėdai, bet ir visai lietuvių kultūrai. Straipsnyje „Prisimenant 1525-uosius, arba dar kartą apie klaipėdietiškojo savitumo genezę“ aptariamas vienas svarbiausių Rytų Baltijos regiono istorinių lūžių – Krokuvos sutartis, sekuliarizavusi Vokiečių ordino valstybę ir sukūrusi Prūsijos kunigaikštystę. Šis politinis posūkis, nors Klaipėdoje tiesiogiai ir neįvyko, ilgainiui paveikė regiono kultūrinę raidą, atvėrė kelią Reformacijai. Įsitvirtinus liuteronų plėtėsi švietimo tinklas, plito raštija ir religiniai tekstai vietinėmis kalbomis, o bažnyčia tapo svarbia kultūrinės komunikacijos erdve. Kitaip tariant, Reformacija veikė ir kaip kultūrinės modernizacijos impulsas. V. Safronovas analizuoja, kaip skirtingais laikotarpiais buvo interpretuojama šio lūžio reikšmė ir kaip iš tokių interpretacijų formavosi klaipėdietiškojo savitumo samprata.

Arvydo Žardinsko straipsnyje „Istorikai mėgėjai dekonstruoja Mėmelio šturmo mitą“ nagrinėjama, kaip viešojoje erdvėje ir populiariojoje istorinėje literatūroje formuojasi supaprastinti Antrojo pasaulinio karo įvykių pasakojimai. Autorius kritiškai aptaria mėgėjų istorikų bandymus „perrašyti“ Klaipėdos (Mėmelio) užėmimo istoriją, vaizduojant ją kaip dramatišką miesto šturmą, nors profesionalioje historiografijoje toks

naratyvas laikomas abejotinu. Analizuodamas šių interpretacijų šaltinius ir jų sklaidą, A. Žardinskas parodo, kaip istoriniai mitai gimsta iš fragmentiškai interpretuotų dokumentų ar selektyviai pasirinktų faktų, ir primena kritinio santykio su šaltiniais svarbą.

Straipsnyje „Klaipėdos kultūros magistras – aktorius Rimantas Pelakauskas“ pristatoma aktoriaus kūrybinė biografija ir jo vieta Klaipėdos teatro bei miesto kultūriname gyvenime. Apžvelgiama R. Pelakausko aktorinė veikla, svarbiausi vaidmenys ir ilgametis ryšys su Klaipėdos scena, išryškinant jo indėlį į miesto kultūrinę bendruomenę. Tekstas kartu fiksuoja ir patį kultūros magistro vardo suteikimo kontekstą – kaip simbolinį miesto pagarbos ženklą žmonėms, prisidėjusiems prie Klaipėdos kultūrinės tapatybės kūrimo.

Straipsnyje „Algis Kuklys – briaunuota žodžio atsakomybė“ apžvelgiama prozininko, poeto ir publicisto kūryba bei jo laikysena literatūros lauke. Straipsnio autorė Nijolė Kliukaitė išryškina A. Kuklio kalbėjimo savitumą – aštrų, tačiau pasižymintį moraliiniu jautrumu ir kritišku santykiu su tikrove. Aptariant jo kūrybą, pabrėžiamas atsakomybės už žodį principas, kuris A. Kuklio tekstuose atsiskleidžia kaip etinė laikysena ir savotiška kūrybinė programa.

Marijaus Šidlausko straipsnyje „Vienas iš tos kartos“ prisimenamas klaipėdietis poetas Rolandas Mosėnas (1965–1985), kurio 60-metis būtų minimas šiemet. Autorius piešia jo poetinį portretą,

pabrėždamas savarankišką laikyseną literatūros lauke: R. Mosėnas nesivaikė literatūrinių madų ir nesiekė įsitvirtinti kolektyviniuose sambūriuose. Jo kūrybą išskyrė įdėmi savistaba, etinė klausia ir dėmesys poetinei formai, o jo intonacijose susilieja neišsipildę kartos idealai ir egzistencinio trapumo pojūtis. Straipsnyje R. Mosėnas pristatomas kaip savitas, „priešsrovinis“ klaipėdietiškos kultūros balsas, mąstęs apie kartą ne kaip bendramamžių grupę, o kaip vertybiškai susijusią dvasinę bendriją.

Poezija ir vertimai

Rubrikoje „Atminties vartuose“ publikuojamas Daliaus Tamošauskaitės „In memoriam Augenijus Zabitis. Tai, kas lieka po“ – tekstas, skirtas šiemet mirusio poeto, kultūros veikėjo atminimui. Skausmingai tardama atsisveikinimą, autorė rekonstruoja portretą iš biografinių epizodų, kūrybinės veiklos ir bendrystės patirčių, svarsto apie tai, kas lieka po žmogaus – darbai, idėjos ir ryšiai su bendruomene. Rubrikoje „Debiutai“ – Gargžduose gyvenančio slemerio ir poeto Remigijaus Jašinsko eilėraščiai. Greta publikuojamų šių dviejų poetų – A. Zabičio ir R. Jašinsko – skirtingas, tačiau panašiai skaidrus, lakoniškas ir nuogo jausmingumo ribas tikrinantis kalbėjimas primena, kad išėjusiųjų kūryba dažnai tampa atspirties tašku naujiems kultūros lauko balsams.

Prie jau aptartųjų dviejų almanacho rubrikoje „Poezija“ publikuojami dar devynių poetų eilėraščiai – ištis išpūdingas kūrybinis laimikis, jei pasitelksime jūrinę žvejybos metaforą. Neatsitiktinai beveik visų jų tekstuose vienaip ar kitaip pasirodo jūrinės aplinkos motyvai: jūra, horizontas, vėjas ar švyturiai. Tiesiogiai ar netiesiogiai ši aplinka veikia žmonių būsenas ir transformuoja pasakojimus, tarsi primindama, kad šio miesto literatūrinė vaizduotė neatsiejama nuo pajūrio kraštovaizdžio.

Alma Riebzdaite, regis, ieško eilėmis ir eilėse ne tik Dievo, bet ir pačios kalbos – teisingo, turtingo kalbėjimo. Ji pradeda itin paprastais žodžiais artikuliuoti nepaprastą žmogiškąją būklę, galiausiai ištardama: „Į tavo glėbį, / Dieve“, o paskui klausdama: „Dieve, ar tai Tu, kai rašiau, / buvai prie manęs palinkęs?“ (63–64 p.).

Jurgis Raudys prisipažįsta: „nespėjau nei į vieną poetinį mados / traukinį / tik žvilgsniu palydėjau paskutinį / vagoną“ (66 p.). Vis dėlto jo eilėraštis talpus, nes „vietoj šito vieno eilėraščio / turėtų būti kiti šimtas du / eilėraščiai apie tą patį, ką / kalba visi iki jo arba po jo“, o pats autorius tikisi tankiame teksto audinyje rasti „tą išganingą kertinę eilutę, ant kurios pastatysi / eilėraščių bažnyčią“ (66–67 p.).

Poetė Elena Karnauskaitė tris iš penkių publikuojamų eilėraščių skiria poetinei savirefleksijai, tačiau skaitytojams galbūt labiausiai įstringa kasdienybės akimirkos – „Sėjos metas“ ir „Vasaros sniegas“. Pirmajame lyrinė veikia sėdama augalus „mažais dygsneliais ardo kovą“, o antrajame „topolių pūkai debesim kyla į viršų / o paskui tik sninga tik sninga sninga“ (72–73 p.). Šios scenos kupinos pastabumo ir perteikia gyvenimo stebuklo pojūtį.

Milgintos Palubinskaitės tonas aštrus, tarp eilučių juntamas įtūžis, tačiau per jį matomas ir pasaulio kaleidoskopas: „prarasto laiko beieškant“ atrandama tai, kas būtina mokantis vaikščioti – balansuojant tarp svetimų gyvenimų, mokantis tolerancijos, sapnuojant rojų ir jaučiant, kad kišenės pilnos sunkių, „niekam nereikalingų / besinykstančių žodžių / skolinių / darinių ir dūrinių“ (74–77 p.).

JAV gyvenantis poetas Valdas Aušra galbūt ironiškai klausia: „Gal pasakysite, kas vyksta su manim? / Jums per atstumą gal geriau matyti“ (78 p.). Jo eilėraščiuose atsiveria kelio, jūros ir vandenyno vaizdiniai. Kartais meditacijos glaustos – „Kas eina / Tas ateis / Net akmuo / Atvyksta ten / Kur turi būti“ (79 p.), kartais jos išlinguoja lyg bangų mūša. Pro šį gausmą prasimuša ir autoriaus humoras: „žmogus, kaip ir paršeliai, laikini“ (82 p.).

Klaipėdos skaitytojams puikiai pažįstama poetė Daiva Molytė-Lukauskienė šikart prabyla su vos nujaučiamu melodramos atspalviu. Dedikacija išėjusiam poetui Rolandui Rastauskui paverčia vieną eilėraščių užkoduota žinute laikui, o kituose vis išnyra jūros horizontas, laivai ir švyturiai, vilos su matomais ir nematomais veikėjais bei pojūčiais.

Antanas Stanevičius tris eilėraščius kala tarsi vinis į politinį stulpą. Jo situacija nelengva – „gurkšnoti kavą ir laukti karo“ („Apsuptų“), o „Sesers perspėjimai poetui“, teigiantys, kad „tikėjimas svarbiau už žinojimą“, jam skamba bemaž pavojingai. ►

◀ Eilėraštyje „Tiesa“ autorius parašėse pateikia išsamius paaiškinimus apie sovietinės spaudos pavadinimus („Tiesa“, „Tėvynė“, „Valstiečių laikraštis“, „Pravda“), primindamas politinį kontekstą, kurio jaunesni skaitytojai dažnai nebeperpranta.

Dainius Sobekis pradeda eilėraščių „Klaipėdos pabaiga“, o po tokio apokaliptinio vaizduotės virazo tarsi atsigręžia į save – paaiškina savo pavardės genę ir iškelia asmeninę kilmės istoriją. Kituose tekstuose („Pabaigos meilė“, „Atominė jūra“) sukasi panašios temos – pradžios ir pabaigos, išėjimai ir metamorfozės, kai viskas galiausiai suirs į kvarkus ir tuomet „galėsime būti bet ku“.

Rubrikoje „Vertimai“ publikuojama jauno ukrainiečių poeto Andriano Hromykos, kuriančio dviem kalbomis, poezija (iš ukrainiečių kalbos išvertė Jūratė Sučylaitė, iš anglų – Nijolė Kepenienė). Jo tekstuose skleidžiasi siurrealistiniai regėjimai, žaidžiama archetipais ir mitų nuojautomis.

Prozos pakrantė

Pristatoma asociacijos „Klaipėdos rašytojai“ organizuojamo 2024-ųjų literatūros festivalio „Prozos krantas“ konkurso laureatų ir nominantų kūryba. Rašytojams pateiktoji tema: „Į švyturį“. Nugalėtoja – vilnietė Ieva Sokolovaitė, neseniai debiutavusi romanu „Pozuotoja“. Konkursui sukurtame tekste, pavadintame „Į švyturį“, autorė mėgina kurti ekologinę prozą, atsitraukdama nuo antropocentrinės perspektyvos ir suteikdama balsą nežmogiškiems gamtos elementams. Švyturio motyvas čia tampa šviesos paieškų metafora, leidžiančia apmąstyti žmogaus ir kitų gyvybės formų sambūvį ekologinio nerimo fone. Biologės išsilavinimą turinti autorė išmaniai operuoja jūros organizmų pavadinimais ir mokslinė terminija.

Dovilės Bajoraitės „Į švyturį“ – eseistinis, autobiografinis tekstas, kuriame švyturio metafora perkelta į kaimo erdvę: jos švyturys – kinivarpu graužiamas liepos kamienas. Rosanos Lukauskaitės „Nenoriu į švyturį!“ – koliažinė, simuliakriška istorija, kurioje veikia švyturį paverčia savo teritorija ir galios erdvė: čia ji vienintelė šeimininkė, todėl kitas veikia nebegali jos lengvai išstumti ar sunaikinti. Gajos Danieliūtės „Atoslūgis“ grįžta prie seniai įvykusios tragedijos

atšvaitų ir draugystės su mergaite-vaiduokliu motyvo. Jūratės Straupaitės „Į švyturį“ – fragmentiškas, sapniškas tekstas, o glaustas Eglės Elenos Murauskaitės tekstas „Veidrodinė pelėda smėlio kalne“ artėja prie poetinės prozos.

Rubrikoje „Proza“ publikuojamos Dianos Latvės rašomo romano „Miesto miestas“ nuotrupos – srautinis pasakojimas, kuriame vaizduotė klaidžioja ieškodama pasakojimo ašies ir paties Miesto.

Jauno rašytojo, dramaturgo ir teatro režisieriaus Dominyko Matulionio novelėje „Memento mori, mylimas dykūne“ ironija susipina su egzistencine refleksija. Pasakojama apie dvidešimt septynerių metų studentą, kurį aplanko Mirtis; tekste žaidžiama dostojevskiškomis, kafkiškomis ir, galima sakyti, savitai matulioniškoms absurdiško pasakojimo priemonėms.

Patyręs autorius Vytautas Čepas pateikia ištrauką iš rašomo romano „Moterų akys didelės“. Iš jos galima numanyti autobiografinį kūrinio pobūdį – pasakojama apie jaunystės laikus Klaipėdoje su visais to meto žargono, subkultūrų ir bendravimo normų atspindžiais. Šioje ištraukoje randame ir neįaukią pažinties sceną – vaikinai susipažįsta su mergina, kai ši šlapinasi jų namo laiptinėje. Nekantriai lauksime viso romano su praeito šimtmečio pabaigos liudijimais bei refleksijomis – tai itin vertinga ir net būtina.

Miesto aktualijos

Almanachą užbaigia trys publicistiniai straipsniai. Rubrikoje „Asmenybės“ Virginijos Kochanskytės straipsnyje „Tėvynės meilė liudijęs gyvenimu“ pristatomas kultūros veikėjo, choreografo ir švenčių režisieriaus Algirdo Jurgelevičiaus portretas. Autorė akcentuoja jo gyvenimą kaip nuoseklų tarnystės Lietuvai ir jos kultūrai liudijimą. Pasitelkdama biografinius faktus, prisiminius ir kultūrinį kontekstą, ji parodo žmogų, kurio veikla buvo grindžiama patriotine laikysena, pagarba tradicijai ir atsakomybe savo kraštui. Tėvynės meilė čia atsiskleidžia ne deklaracijomis, o konkrečiais darbais ir gyvenimo pasirinkimais. V. Kochanskytė yra ir knygos „Krūmo šaknys. Algirdas Jurgelevičius“ (KU leidykla, 2024) sudarytoja. Kodėl krūmas? „Gimtajame Dainavos krašte giminių krūmu vadina. Ką sužinojau apie

Jurgelevičių krūmą ir jo šaknis, sudėjau į šią knygą „Krūmo šaknys“. Tebūnie tai mano kuklus kryželis, įamžinimo akmenėlis ant nežinomo tėvo kapo“ (A. Jurgelevičius, esė „Akmenėlis ant tėvo kapo“).

Rubrikoje „Miestas“ Ūkanos Kapačauskaitės straipsnyje „Herkus Kantas“ – dreifuojančio baro (re)formos aptariamas Klaipėdos baro (kultūros erdvės) „Herkus Kantas“ fenomenas ir jo transformacijos miesto kultūriniam gyvenime. Autorė nagrinėja, kaip ši vieta kito, kokias funkcijas atliko skirtingais laikotarpiais ir kaip joje susikerta alternatyvios kultūros, bendruomenės bei miesto tapatybės formos. Baras, kartais vadinamas „Klaipėdos Berlynu“, suvokiamas kaip dinamiškas kultūrinis reiškinys, atspindintis Klaipėdos kultūrinio gyvenimo kaitą ir savitą jo energiją.

Menotyriminkės Danguolės Ruškienės straipsnyje apie Žanetos Jasaitytės-Bessonovos parodą „Tarp žemės ir dangaus“ aptariama menininkės kūryba, jungianti kasdienybės patirtis su metafizinėmis refleksijomis nuojauta. Autorė atsigręžia į tai, kas artima ir patiriama čia pat – žmogaus santykį su aplinka, žeme ir dvasine erdve. Menininkės darbai kviečia įdėmiau pažvelgti į paprastus dalykus, kuriuose atsiveria trapus ryšys tarp materialaus ir dvasinio pasaulio. Būtent šios menininkės ryškiais, spalvingais darbais iliustruotas ir pats „Baltijos“ almanacho numeris.

Rubrikoje „Naujos knygos“ pristatomi su Klaipėda susiję leidiniai – jų skaičius įspūdingas, virš 40, tarp jų – net devyni įvairaus žanro romanai. Tai išties nemažas turtas ir meilės šiam miestui liudijimas. Rašyti šiandien reiškia kurti atminties salas, kurias galės atrasti ir ateities klaipėdiečiai, ir visa Lietuva. Todėl šį „Baltijos“ numerį galima suvokti kaip savotišką Klaipėdos kultūrinės atminties švyturį.

Istorijos tyrimai, kultūros asmenybių portretai, miesto refleksijos sudaro platesnį kontekstą, tačiau tikroji šio leidinio šviesa sklinda iš literatūrinės dalies – poezijos ir prozos, kuriose miestas, jūra ir žmogaus patirtis virsta gyvu pasakojimu. Būtent kūryba leidžia šiai atminčiai ne nugulti archyvuose, o nuolat atsinaujinti, kiekvienu tekstu vis iš naujo apšviečiant Klaipėdos kultūrinį horizontą.

Žmona

Iš rašomo novelių romano, skirto rašytojos, pirmosios lietuvių beletristės Liudvikos Didžiulienės-Žmonos 170-osioms gimimo metinėms

Nijolė KLIUKAITĖ

Paukštukas

Susirgo Liudvikos sesytė. Išnyko rausvumas iš skruostų. Gyvybė, rodė, traukiasi gilyn į kūną, palikdama odai vien vaško geltonį. Išnyko strazdanos, kadaise veik raudoni plaukai nupilkę. Geso akių šviesa. Liudvika nusprendė – ryt eis vaistų.

– Senoji žolininkė Okla pasakojo, kad geriausias vaistas – laumės šluota. Tik ne visos tinka. Geriausias auga ant baltažiedės robinijos šakų, o šie medžiai nuo seno juosia Apavalauso ežerą prie Ilzenbergo dvaro.

– Ilzenbergo dvaras toli, – pastebi brolis Konstantinas, su kuriuo Liudutė vis dažniau kartu. – Bus gal šimtas kilometrų.

– Tikrai ne šimtas. Gal dešimt. Pasišokinėdama nubėgsiu, – šypsosi Liudvika.

Konstantinui baugu. Vienos sesers tikrai nepaleis, bet ir dviese į tokią tolybę leistis jam neatrodo protinga. Jei Ignas eitų drauge, būtų ramiau. Jis vyresnis. Bet Ignas pažadėjo tėčiui prie darbų padėti, juk pavasaris, sėjos metas.

– Kastuk, tau tikrai nereikia eiti, – ramina brolių Liudvika. – Man jau trylika. Visa pana.

– Saugosiu tave, – nusprendžia aštuonmetis Konstantinas.

– Gerai, Kastuk. Išeisim prieš aušrą, – perspėja Liudvika.

Ji parašo laišką. Paaiškina, kad parneš stebuklingų vaistų. Bet miega vis tiek neramiai. Sapnuoja kažki kokias juodas pėdutes, klampojančias vandeniu. ►

Ričardo Šileikos nuotr.

◀ Paukščiai dar tik bunda. Štai volungė reikliai sučirškia prie lango, ir Liudvika nusprendžia – laikas.

Abu su Kastuku vilki sekmadieninius drabužius, juk į žmones eina, nemandagu būtų pasirodyti prastais, o ir reikalas svarbus. Turi duonos, vandens, lašinių. Ko daugiau?..

Saulė dar pasislėpus, dar tik vienoje vietoje dangus kiek šviesesnis, ir taip minkštai, taip palengva yra tamsa, kad tiki – suras ir robinijas, ir baltais žiedelyčiais pražydusį amalą.

Kurį laiką eina tylėdami, klausydamiesi, kaip palengva bunda miškas.

– O kas, jeigu mus akmenys sutraiškys? – ūmai klausia Konstantinas.

– Akmenys? Kaip jau čia galėtų atsitikti? – pykteli Liudvika.

– Močiutė pasakojo, kaip du akmenys vis viens kito link ėjo ir ėjo...

– O tada žmonės davė jiems vardus, ir anie sustojo, – pabaigė Liudvika. – Tai ir mes tokiems judriems akmenims vardus sugalvosim.

Ir ima abu iš anksto galvoti akmenims vardus: Pilkis, Gaurius, Samanočius, Dumčius...

Konstantinas kurį laiką linksmai pabėgėja, paskui vėl klausia:

– O dar, žinai, močiutė pasakojo apie tą Apvalauso ežerą, tas tai tikrai stebuklingas. Jeigu iš aukštai galėtume pažiūrėti, na, jei pakiltume kaip paukščiai, tai pamatytume, kad jis atkartoja mūsų žemes. Lietuvą. O dar jame, sakė močiutė, rūmai nuskendo, tai per pilnatį iš tų rūmų ima plaukti juose gyvenę žmonės... – Konstantinas nebaigia, tik sudreba visas, įsivaizduodamas, kokie keisti ir baisūs turėtų būti tie, taip ilgai vandenyje mirkę rūmų gyventojai.

– Mes pilnaties nelauksim, – atšauna Liudvika.

– Pilnatį jie virsta debesimis ir kyla į dangų... – vėl šnabžda Kastukas.

– O dar, girdėjau, tame Ilzenbergo dvare yra įmūrytas berniukas, visai toks kaip tu, aštuonmetis, – tyčia erzina Liudvika brolių. – Mat bajoras fon Kersenbrochas, tas, kuris dar šešioliktajame amžiuje dvarą pastatė,

norėjo, kad anas būtų tvirtas ir niekada nesugriūtų.

Konstantinas nori dar kažko klausti, bet nusprendžia patylėti, ramina save, žvalgydamasis į samanomis apaugusius kupstus. Bet kuo ilgiau jis į juos žiūri, tuo keisčiau tie kupstai elgiasi: vienas, žiūrėk, krūpteli, kitas pasiražo, lyg iš gilaus miego bustų.

Ūmai išgirsta dardant už nugarų vežimą.

Konstantinas neria gilyn į mišką ir užsiglaudžia už ką tik grėsmingai krūpčiojusio kupsto, o Liudvika atsigrėžia ir moja važnyčiuotojui. Tas sustoja.

– Laba diena! – šypsos. – Ar nepavėžetu-mėte?

– Kur keliaujat?

– Į Ilzenbergo dvarą.

– Aš Rokiškin.

– Mums pakeliui, – ir mosteli broliui, kad prieitų.

Valstietis, apsitaisęs, matosi, išeiginiais rūbais, su *čebatais*, o ir švarkas gero milo, kepurė su snapeliu, dailiai pakirpti ūseliai rėmina plonas lūpas. Važiuoja į turgų. Veža kelias vištas ir kiaušinių. Draugija, matosi,

Ričardo Šileikos nuotr.

apsidžiaugia, ima pasakoti apie savo mišką, kuriame yra keli nepaprasti, daugiakamieniai medžiai, o ant tų dar daugybė laumių šluotų.

– Kai pagalvoji, tai tie amalai irgi yra atskiri medeliai.

– Ar esate kada skynęs amalo žiedus? – klausia Liudvika. – Jie padeda nuo visokiausių ligų. Mano sesutė serga, tai mes ir keliaujame tų amalo žiedų.

– Kaip negaluoja? Kuo skundžias? – klausia valstietis ir, išklauses Liudvikos pasakojimą, truputį pasuka iš kelio.

– Aisetos bobunytė turi tikresnių vaistų, – sako.

Įeina visi trys į trobą.

– Prašom į gryčią, – vadina šviesaus veido senutėlė, kone ant kaktos sumazgiusi languotos skaros kutus, iš po kurių lenda pieno baltumo kasytė, plona kaip pelės uodegėlė. – Sėskit prie duonkepės, – ir bobunytė pripila jiems pieno atsigeriti, pastato meduolių lėkštę. Paskui, nieko neklausus, eina į seklyčią, kurioje nuo lubų karo džiovinta pieva, tiek čia žolių ir gėlių, taip visos kvėpia, kad, atrodo, bobunytė pačią vasarą čia įkalinus laiko.

Ji skabo gėleles, čia vieną, čia kitą, žinau, sako, kuo tavo sesė serga, čia patys tikriausi vaistai.

Ir vėl važiuoja. Pasiiekia Rokiškį, rieda akmenimis grįstom gatvėm pro plytinius, medinius namus, turgų pasiekę, atsiveikina su pavėžėjusiu valstiečiu, o šis įperša savo bendrakeleivius kitam važnyčiotojui:

– Šiedviem reikia į Ilzenbergo dvarą, – paaiškina juos pavėžėjęs dėdė.

Ir vėl važiuoja pro Obelius ir Pakriaunius, Trumpiškius. Ilga tai kelionė. Tik vakarop pasiekia akmeninius, iš riedulių sumūrytus dvaro vartus.

– Pro tuos įeisit, rasit antruosius vartus. Eikit drąsiai, – stumteli sveikatos žiedų ieškančius vaikus pirm savęs.

Ilzenbergo dvarą juosia net dvi tvoros. Pirmoji, apimanti neužmatomus plotus, sumūryta iš didžiausių riedulių ir atrodo kaip ištiso miesto gynybinė siena. Čia ir svirnas, ir arklidės, ir daugybė pagalbinių pastatų: ledainės, paukštėdės, malkinės, bravorai, šiltnamiai, net oranžerijos, kuriose auginami pietų kraštų vaisiai. Čia ir dvare tarnaujančiųjų namai. Už dailiųjų kalinetų vartų visai kitas pasaulis – ten dvaro rūmai, parkas, tvenkiniai, pilni gulbių, ančių, žąsų. Vaikai mato, kad sutemų miglose dar plūduriuoja valtelė,

kurioje sėdi šiek tiek už Liudutę vyrėlesnė mergaitė ir šiek tiek už Kastuką vyrėlesnis berniukas. Mergaitė vilki šviesią suknelę ir trumpą kailinę liemenę su gobtuvu, nukritusiu ant pečių.

– Ateikite čia! – mergaitė pašoka ant kojų, valtelė įtartinausi susiūbuoja, bet mergaitė nerimsta, matosi, labai džiaugiasi netikėtais svečiais. – Sveiki, sveiki, aš esu Adelaidė fon Fuks, o čia mano brolis Pranas. Mums davė tėvų vardus. Tokia jau Fuksų tradicija... – valtelei nosimi įsibedus į krantą, mergaitė iššoka ir nesustodama kalba, visai nekreipdama dėmesio į vos neišgriuvusį į vandenį brolių.

Pro ką tik susipažinusius vaikus praeina kelios valstietės, jos neša į dvarą pilnus krepšius šiltnamiuose užaugintų daržovių, tūpteli pasisveikindamos, bet tik Liudvika ir Konstantinas į pasveikinimą atsako, Adelaidės žvilgsnis nuslysta mergaitėmis tarsi tuščia vieta, atrodo, kad net jei būtų žiūrėjusi tiesiai, nebūtų jų mačiusi, žvilgsnis būtų jas perskrodęs tarsi rūką. Neužkliūdamas.

– Mes turim svečių! Turim svečių!.. – į svetainę įsiveržia Adelaidė, abu vaikus tempdama už rankų tarsi kokį karo grobį. – Liudvika ir Konstantinas Nitai iš Marikonijų dvaro.

Prie stalo pūpso vakarine suknia apsitaisiusi apyjaunė ponia, matosi, nuobodžiauja, žandikaulį jai surakinęs žiovilys. Ponas Fuksas bilsnoja į stalą tarsi pirštus mankštinantis pianistas. Senoji ponia Fuks pirštinėta rankele prie akių kelia pensnė, už stiklų jos juodos akys atrodo kaip paukščių pėdelėm apkraštuoti akivarai. Visi kurį laiką tyrinėja vaikus, paskui senoji mosteli:

– Sėskitės.

– Atsiprašau, – skaidriu balsu į ponus kreipiasi Liudvika. – Gal galėtume su broliu nusiplauti rankas?

Vėl visi trys žiūri. Paskui senoji ponia mosteli tarnaitai:

– Urte, palydėk.

Ši bėga priešais vaikus tarsi balerina ant puspirščių, nežinia, kur bus tokių grakštumų prisižiūrėjus. Prieš save laiko žvakidę. Atveria duris, ir vaikai patenka į keistą kambarį, kur žvakių šviesoje veriasi stebuklingi vaizdai: siena šuoliuoja tapytas arklys, jam ant nugaros stiebiasi šokėja su trumpučiu pūstu sijonėliu, ji kelia aukštyn rankas, tarsi norėtų skristi. Urtė plona srovele pila vandenį iš ąsočio, ir šis teška į

sidabrinį dubenį tarsi pabiros natos. Liudvikai trumpam pasidaro taip linksma, kad pamiršta savo sergančią sesutę ir šlapiomis rankomis suploja Konstantinui prie veido. Tas teškia į dubenį visu delnu. Dabar jau taškosi abu. Prisijungia net Urtė.

– Nitai iš Marikonijų dvaro? – lyg ir klausia kažko Senoji Ponia.

– Taip. Mums dvaras nepriklauso. Mūsų tėtis dvaro valdytojas. Samdytas, – mieliau paaiškina Liudvika, sėsdamasi prie stalo. – Bet Dviragis ežeras priklausoma man ir Kristapiokui Karoliui. Mes jį perplaukėm.

– Mergaitė užkariautoja, – lyg ir pagiria jaunesnioji ponia.

– Koks gražus tas žirgas ant sienos! – netveria įspūdziais pasidalyti Liudvika. – Ir šokėja su pūstu sijonėliu... Bet gražiausi tie visi žmonės už jų, tos jų susizavėjusios ir drauge išsigandusios akys...

– Cirkas, – atsiliepia ponas Fuksas. – Kai užsčiau tą freską, maniau, kad cirkui tinkamiausia vieta prausyklėje, gal dar arklidėse, tik nenorėjau savo žirgų per daug jaudrinti, bet dabar matau, kad visas mūsų gyvenimas – cirkas, – ponas Fuksas pradėjo visai linksmi, matėsi, jam malonu, kad tokia miela jauna panelė įvertino jo dvaro subtilybes, bet baigė visai paniuręs.

– Tėtukas labai nervinasi, nes rytoj kelia puotą generalgubernatoriui, o šis, kad ir kaip jo nekęstume, dabar čia tikroji valdžia, – įsiterpia jaunoji panelė Fuks.

– Adelaidė, – subara ją ponia Fuks, bet nelabai ryžtingai, matosi, kad ir jai tas priverstinis taikstymasis ne prie širdies.

– Žinau, apie ką kalbate. Mes pralaimėjom. Juk ir ponai Marikoniai paliko Lietuvą ne savo noru, – tarsteli Liudvika.

– Kokią Lietuvą? – dar labiau paniuręs burbteli ponas Fuksas. – Nebėra jokios Lietuvos. Yra tik Šiaurės vakarų kraštas. Mes tesame carinės Rusijos provincija, o generalgubernatorius turi teisę ir turtą nusavinti, ir ištremti į atokiausius Rusijos pakraštėlius.

Liudvikai labai magą pakalbėti apie tai, apie ką ji pati daug skaitė ir galvojo – apie tautos sielą.

– Viskas labai greitai keičiasi, – ji sako. – Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės seniai nebėra, išnyko ir Abiejų Tautų respublika, bet...

Ji nebežino, kaip čia pabaigti, bet tiki, kad reikia išlaukti, tačiau laukti reikia ne taip, kaip laukia visų spardomi ►

◀ paplėntės akmenys, laukti reikia kaip grūdai dirvoj, kaip žiemkenčiui, brandinamiam kantrybę iki lemtingo sprogo, o tada, žiūrėk, ims ir užaugs duona.

– Bet dabar valgysime, mielieji. Iš toli keliavote, pavargote, – paragina Senoji Ponia. – Apie principų pardavimą pakalbėsimė pasisotinę. Nepraraskime gero ūpo.

Tarsi pačios savaime atsiveria dvivėrės durys ir į svetainę žengia liokajus. Jis vilki tamsiai rudą švarką be jokių pridėtinių puošmenų, paprastai išskiriančių patarnaujantį asmenį būtent ryškiom spalvom, aukso apvais ar kitokiais niekučiais, liudijančiais, kad tai tik uniformuotas tarnas. Jis įneša kimštą lydeką, kuri, į puoton pakviestuosius dairydama juodo šermukšnio akimis, savo perkeisto gyvenimo kelią tęsia spanguolių drebučių ežerėly. Jos oda dar išlaikiusi prigimtinį raštą ir žvynelių spindesį, bet tai, kas slypi po oda, stebina net ją pačią – nė nesapnavo, kad vieną vakarą ant sidabrinio padėklo įplauks į šiltų žvakių švieselių įrėmintą erdvę, kimšta riešutais ir džiovintais grybais, pupelėmis, sūrio kubeliais ir keptomis morkomis, o jos finalinį įplaukimą stebės šimtai smalsių akių iš paveikslų, išdžiaustytų ant sienų. Kurį laiką Liudvika žvelgia į standiklių suformuotą ir deramai sustingdytą lydekos šypsnį ir jai truputį nejauku, bet ūmai kilstelė akis į liokajų, bandantį atkartoti orią lydekos ramybę, ir ją tarsi kažki kas pakutena. Liudvika iš visų jėgų sukanda dantis, bet juokas išsprūsta pro dešinių lūpų kamputį. Ponas Fuksas krūpteli. Ponia Fuks porąsyk suplaka blakstienomis. Senoji Ponia vėl kelia prie akių pensnė. Tą lūpų plyšį Liudvika užspaudžia pirštais, bet plyšta Adelaidė. Ji savo juoko netramdo, ir šis užtvindo menę. Tada jau ir Liudvika sprogo. Jos juokas dar vaikiškas. Tilindžiojanti varpelių kaskada tęsiasi tol, kol jai ima trūkti kvapo ir, kai, rodos, kad tuoj uždus, plaučiai kažki koku būdu visgi ima traukti orą, betgi ir vėl be saiko, atrodo, stengiasi susiurbti jį visut visą, o tada ir vėl mėlynieji varpeliai, persekioję ją nuo gimimo, juoko krioklys, išspaudžiantis deguonį ne tik iš plaučių, bet ir iš kiekvienos kūno ląstelės. Be to, jos juokas užkrečiamas. Prisiungia ir berniukai. Pranas pašoka, susiriečia ir apsikabina pilvą, jo mama braukia ašaras, ponas Fuksas spaudžia pirštus prie burnos, bet juokas šnypšdamas veržiasi pro nosį, net iš ausų verčiasi dūmai, o Senoji Ponia kreta kaip elektros krečiama.

Liokajus dar spėja nuleisti ant stalo lydeką, juokiasi nususukęs, slėpdamasis.

Liudvikos juokas nutrūksta taip pat staiga, kaip prasidėjęs. Taip jai dažnai nutinka – kažkas kitas patraukia dėmesį. Pasiglemžia jį visą. Ūmai. Šįsyk tai gobelenas. Liudvika ir anksčiau ant tolimiausios sienos matė kažki ką raibuliuojant, bet tik dabar, tarnams sužiebęs žvakių sietynus, tos figūros prikaustė dėmesį. Nesusilaikiusi ji pakilo. Nubėgo prie sienos nė neatsiprašiusi. Ta auksinė, vietomis dar žalia lapija, pro kurią skverbiassi nežemiška rožinė, tarsi ne šio pasaulio saulė, kurios paveiksle nė nėra, ir Liudvikai sunku nuspręsti, saulėtekis tai ar saulėlydis, būtų viską nušvietusi. Viskas suasta iš tokios galybės siūlelių, sukimbančių vienas su kitu spalvomis ir siūleliais, atgaivinamčiais bet kurį praetities laiką, sustabdantčiais jį pačią gyviausią akimirką ir drauge suteikiančiais galimybę gyventi toliau, tarsi įsirežiant į amžinybę, ir ją pačią, rodės, suaudė su visu kuo, kas kažin kur kažin kada buvo ir bus. Turbūt diena tik prasideda, nusprendė Liudvika, stebeilydamasi į žmonių, sėdinčių ant žirgų, veidus. Pradžią, viltį teigia išdidžios medžioklių povyzos, dar tankiau, dar smulkesniais raštais siuvinėti drabužiai, teikiantys jiems ypatingo orumo. Taip, visas tas mirties ir gyvybės žaidimas – nes medžioklė jiems tik žaidimas – turbūt tik dar vienas, bet labiausiai neginčijamas prasmės įrodymas.

– Prasmė jie suaudžia su gyvenimu taip glaudžiai, kad nedrįsti net suabejoti, – garsiai nusistebi Liudvika, braukdama delnu tik orą prie gobeleno, nedrįsdama palytėti pirštais. – Bet štai priekyje *šikantis* šuo, – ji taip ir pasako, jai išsprūsta negražus, visiškai prie ponų Fuksų nederantis žodis, jį prikanda lūpą ir tuoj pat atsiprašo.

– Tai gražiosios Maksimiliano medžioklės, – paaiškina ponas Fuksas, ir Liudvika tik dabar išgirsta tą tylą, kuria tą pat minutėlę ima stebėtis ir didikai prie stalo, ir jiems keista, kad ši mergaitė, ką tik privertusi juos juoktis, taip pat ūmai tą juoką ir užgniauzė. Senoji Ponia, žinoma, būtų su tuo nesutikusi, bet tuo pačiu metu būtų galėjusi prisiekti, kad jautėsi kaip orkestro obojus, atsiliepiantis ir emocijomis, ir garsu, diriguojant tam vaikui.

– Už patį vaizdą gražesni apkraštavimai, – kažko pykteli ir jaunesnioji Ponia Fuks.

– Ar nebijote, kad generalgubernatorius pasiims su savimi šį stebuklą? – atsigręžia Liudvika į poniją.

– Ką jūs, panele, – liūdnei šypteli toji. – Bijau, kad jie lieps patiesti gobeleną ant grindų ir valysis į jį *čebatus*, o to šešiolikto amžiaus siūlai gali ir neatlaikyti.

– Tai mes vakarieniamis šandien ar ne? – pykteli Adelaidė, kuriai, žinoma, smagu, kad jos „sumedžiota“ viešnia taip visus atgaivino, visgi ji pratusi griežti bendrijoj pirmuoju smuiku.

Liudvika atsiprašo taip nuoširdžiai, kad jai tuoj pat ir atleista, tik ji pati ūmai pasijunta kalta, kad jai čia viskas taip patinka, kad gali net trumpam užmiršti sesutės ligą. Gal ji visai ne vaistų iškelia, – bara save, – gal tetrosko pabėgti nuo to sunkumo, slegiančio tėvų namus. Prie stalo ji tik paknaibo gardėsius, vos laikosi nepravirkus.

– Rytoj tau aprodysiu dvarą, o dabar miegok, – Adelaidė palydi ją į kambarį.

Konstantinas gauna kitą kambarį, bet naktį ateina pas seserį, ir jiedu apsikabinę praverkia pusę nakties, abu jaučia kažką nesulaikomai gęstant, sprūstant pro pirštus, abu jaučiasi bejėgiai ką nors pakeisti.

– Juk sakei, kad amalo gėlių arbata – vaistas nuo visų ligų, – šniurkščioja Konstantinas.

– Ir dabar taip sakau, – patikina Liudvika. – Ir dabar.

– Tai ko verki?

– Man baisu, kad mes taip toli, – prisipažįsta Liudvika.

– Nebijok, – dabar brolis ima ją guosti. – Aš visada su tavim.

Taip ir užmiega. Laikydami už rankų.

Tiesą sakant, Liudvika net nežino, ar tą naktį miegojo. Šiaip ar taip sapnavo. Atrodė, vaikšto po dvarą. Tikrus rūmus. Bet ne viena. Baltesnė nei mėnesiena mergaitė ją lydi. Jodviem net žvakių nereikia, tokia ryški paslaptinga šviesa sklinda nuo mergaitės. Iš koridorių tamsos išnyra tai vienas, tai kitas paveikslas. Ir Liudvika geria vaizdus. Štai, sako mergaitei, šituos rūmus, įsibridusius į vandenį, tarsi trokštų atsivėsinti kojas, aš mačiau paveikslėliuose, juos rodė panelė Miklausė. Tai Venecija. Ir vos sapne atspėjo miesto vardą, pateko į patį paveikslą. Sėdėjo gondoloje ant aksomu aptraukto suoloelio, o gondolierius raudonomis kelnėmis iki kelių dainavo ir yrės. Tapyti debesėliai plaukė jai virš galvos taip žemai, kad ištiesus ranką pabandė ištrinti kažkokį juodulį, gal netyčia užtiškusį, dailininkui maišant spalvas. Ne, ne, negalima taip daryti, atitraukė jos ranką baltoji palydovė, viskas turi likti kaip buvę. Ir jos iššoka iš valtės tiesiai ant kilimo ir

nubėga aukštyn, kur viršutinėje laiptų aikštelėje angelas bučiuoja mergaitę. Ši guli jo glėby, rankomis apšivijus garbanotą galvą, o milžiniški marmuriniai sparnai plakasi virš jų abiejų, gindami nuo smalsių akių.

– Kelkis! Kelkis! – išgirsta jau kitą balsą. – Kelkis! Pusryčių laikas, o dar turiu aprodyti tau dvarą.

Paskutinis vaizdas, kurį Liudvika užmatė sapne, – vėlgi nesuprasi, kylančios ar besileidžiančios saulės šviesoje – buvo baltas žirgas juodais karčiais ir niekur nejojantis raitelis, kalinėto aukso šarvais, balne sėdintis tarytumei soste.

– Nagi, nagi... – Adelaidė skaudžiai žnybia į petį, ir galų gale sapno rūmai išsplauna Liudviką į šį, Adelaidės, laiką.

Už lango plieskia jau medžių viršūnėmis besiritanti saulė.

Jos bėga į viršutinį aukštą, ir čia, atviroje laiptų aikštelėje, angelas tebebučiuoja mergaitę, marmurinės jos rankos laiko apsikabinusios angelo galvą, o šio išskėsti sparnai – nė krust.

Liudvika stabteli apkerėta, bet Adelaidė tempia ją koridoriumi tolyn.

– Čia mano miegamasis, – stumteli pro duris.

Liudvika išbėga į balkoną, iš kurio taip toli matyti, kad už mirguliuojančio ežero ir žalių laumių šluotų tiki pamatysianti net savo namus.

– Bėgam! Bėgam! Dar nebuvai cokoliniam aukšte, kur gyvena kamerdineriai, gubernantai ir auklės! Dar nematei *pižarnios* ir kredenso! Ten įdomiausia...

Ir jos bėga į apatinį aukštą, ir Liudvika netikėtai įpuola kredincioniui į skreitą, į vilnonę pašluostę, kuria blizginamos sidabro žvakidės. Adelaidė juokiasi, ir jos juokas atsimuša į pūstašonę indaują, o mergaičių atvaizdai pabyra į šimtus linksmų veidelių, besišypsančių indaujos viduje, nes ten veidrodžiai.

Po pusryčių visi patraukia prie Apvalauso, kur išganingosios laumių šluotos. Liudvikai ir Konstantinui ne naujiena karstytis medžiais, jų rankos stiprios, be to, abu puikiai spiriasi kojom, bet Adelaidėi sekasi nekaip. Ji įsitveria šakos ir ilgai ant jos supasi, rankomis niekaip neįstengia savęs aukštėliau iškelti. Pranui sekasi šiek tiek geriau. Tėčio padedamas užsiropščia ant apatinės šakos. Aukščiau nelipa, nes Senoji Ponia uždraudžia.

– Išlaikyk bent kruopelę bajoriško orumo, – subara, ir Pranas kone džiugiai

Kristinos Zvinakevičiūtės nuotr.

paklūsta, tik pats sau pasižada kasryt prieš aušrą šturmuoti tuos neįveikiamus gruoblėtus kamienus, kol vieną dieną kaip ta padūkėlė Liudvika įsiropš į pačią viršūnę.

Kaip lengvai ji lipa. Ir kaip apdairiai. Rodos, jos rankos net anksčiau nei smegenys įvertina kiekvienos šakos stiprumą, o kūnas atranda tokį pasvirimo kampą, kad medis pats ją kassyk kilsteli aukštyn. ►

◀ Tarsi auklė vaiką. Štai ir baltažiedės robinijos.

Liudvika su Konstantinu nusiskina tik po vieną laumės šluotą. O paskui Liudvika įbrenda į ežerą, nori nusiplauti rankas, nusipurtyti suknelę apkibusias skujas. Vanduo toks šaltas, kad sugelia pėdas. Bet Liudvika nešoka tuoj pat į krantą kaip Konstantinas, palaukia, kol kojos apsipras, o tada kojų pirštais ima žaisti su smulkiais akmenėliais, atrodančiais kaip paslaptingi kiaušiniai, iš kurių galaižin kas išsisir. Tik ūmai ežero dugnu perbėga juodos pėdelės. Liudvika labai aiškiai jas mato. Juodos vaikiškos pėdos. Ne pėdsakas, bet ir ne šešėlis, tik kažki kas, pasprukęs iš sapno.

Liudvika šoka iš vandens ir, vos nulaidama ašaras, įsitveria ponui Fuksui į ranką:

– Paskolinkit mums vežimą. Parvežkite mus namo, – meldžia.

Fuksas labai apgailėstaujamas, kad ji nepasiliksianti ilgėliau:

– Šiame byrančiame pasaulyje buvo labai miela tokią drąsią panelę sutikti, – sako jis. – Tikėjau, kad padėsite man susitvarkyti su tuo generalgubernatoriumi. Bet jeigu jūs, vaikai, taip skubate, parvažiuosite karieta.

– Sudie, naujojo gyvenimo volungėle, – atsisveikindama Liudviką pabučiuoja Senoji Ponia.

O šeimnininkas įduoda vaikams keistą lėlę, sunarstyta iš stalčiukų ir slaptų durelių. Net lėlės akis, paspaudus ausį, iššoka, o ten, viduje, padėtas saldainis. Liudvikai ta lėlė nepatinka, bet dėkoja.

Jie vežasi visus svetimų žmonių palinkėjimus, bobunytės džiovintas geles, laumių

šluotas. Darda pro pakelios sutūpusias, į save susitelkusias trobas, ir taip vaikams neramu, kad kai privažiuoja Marikonijų dvarą, Liudvika danties ant danties nenulaiko. Dabar jau Konstantinas padeda jai iš karietaitės išlipti ir, suėmęs už rankos, vedasi namo, kur baltame karstelyje guli judviejų sesė.

Tos pačios, ežere matytos pilkos vaiko pėdutės, balzgani šešėliai perbėga grindimis.

Turėti ežerą

Mama pasakojo, kad tik užgimusi ji susijuokė. Labai nustebindama pribuvėją. Tarsi varpeliai sutilindžiauė – stebėjos. Niekas

Vytauto Kauko nuotr.

netikėjo. Juokėsi, trepteldavo mama koja, nors nesuprato, ko čia juoktis, atkakus į ašarų pakalnę, kur visada būtina kažką kažkam įrodyti. Ji atsiversdavo Šventąjį Raštą, maloningąją jo vietą ir perskaitydavo Pauliaus laiško korintiečiams tryliktąjį skirsnį: meilė yra kantri, maloninga...

Mažajai Liudutei mama panaši į rožę, užmiršusią savo pačios kvapą, nes laikas užsnigo visus kvapus, bet bitės teberenka medų iš jos žiedynų. Jos mama turi dailią veduoklę, kuria plaikstosi, rikiuodama darbus.

– Mūsų dvare turi būti tvarka, – sako mama, ir Liudutė kažki kodėl tiki, kad tas pailgas geltonai dažytas pastatas yra jų, nors jie gyvena ne dvare, o dideliame mediniame name su dviem įėjimais, trys kambariai iš vieno galo, trys iš kito, tiki, kad tas juokingai pasviręs ant keturių kojų malūnas irgi jų, kad Dviragis ežeras jų, na, kad visa o visa, kiek užmato...

Tik kažkodėl kiti tą dvarą vadina Marikonų dvaru.

Tai sykį Liudutė ir paklausia:

– Ar mes Marikonys?

Juokingai paklausė, juk gerai žino, kad yra Nitaitė, kad tėvas Nitas, o mama Nitienė. Žino ir kad tėvas dirba pas Tyzenhausus ir yra Salų vaitas.

– Tavo tėvas yra tik samdytas dvaro valdytojas. Prievaizdas, – išdrožia tiesiai jai į akis įžūlus buvusio baudžiauninko Kristupo vaikas, kurį visi vadina Kristupioku.

Jis dar kažką vaipdamasis jai porina, bet Liudvika užsikemša ausis ir nesiklauso.

– Užtat ežeras yra mano! – šūkteli ir, nusitraukusi per galvą suknelę, šoka plaukti. – Kas perplauks, to ir ežeras.

Ji dar neseniai išmoko plaukti. Ežeras platus, vien iki salos tiek, kiek joks vyras neplaukia, todėl Ignius negaišta, atstumia valtį ir irkluoja link tos pasiuutėlės, paskui kurią ir Kristupiokas pūksteli. Kristupų Karolis plaukia dar juokingiau nei Liudvika, plaka vandenį kumščiais, tarsi tas būtų kažkuo jam prasikaltęs. Liudvika jį truputį lenkia, bet, Ignius mato, pavargo ji, daugosi kaip apsvaigus žuvis, vartos nuo šono ant šono.

– Lipk į valtį, sese, – prašo kuo maloniausiai, žino, gražumu galima daug iš jos išpešti.

Tik ne šįsyk. Liuda nepasiduoda. O tasai pasiuutėlis Kristupiokas jau, žiūrėk, ir pavijo.

Abu vos gyvi išsikabaroja į salą. Abu, sunkiai dvėsuodami, krenta į žolę, kur tarp stiebelių boluoja smulkūs akmenė-

liai. Abu žiūri vienas į kitą kaip kokie pasiuotę trumparegiai, vis braukia ir braukia iš akių vandenį, tik žiūrėk, kad į plaukus nekibtų.

– Čia tik pusė ežero, Karoli, – ir Liudvika, apibėgusi salelę tiesiog vandeniui, nes išgraužs ir medžių išvartos trukdo bėgti pakrante, vėl šoka plaukti. Vis tolyn. Tolyn. Karolis iš paskos.

Ignius vėl šoka valtyn.

Visą ežerą tiedu devynmečiai perplaukė. Menkai begyvi.

– Mūsų ežeras, – susitarė, žiūrėdami vienas kitam į akis.

Kantri, maloninga...

Mama mėgo puoštis. Kiekvieną dieną vilkėdavo vis kitą suknelę. Ne, tiek suknelių turėti, kiek yra metuose dienų, žinoma, neįmanoma, bet mama buvo išradinga. Kiekviena diena yra ypatinga, todėl ir nugyventi kiekvieną dieną reikia ypatingai, sakydavo. Jai tai reiškė suknelių tobulinimą. Ilgais žiemos vakarais, prisėdusi prie kurios, siuvinėdavo roželėmis, pritaisydavo kutus ar kokius gudrius apsiuvus – niekas tokių neturėjo. Ir Liudutę mokė kruopštumo. Tu, sakydavo, ne adata siuvinėk, o kantrybe, aštriuoju jos smaigaliu. Liudutė ne visai suprato tuos žodžius, bet įsivaizdavo audeklu tarsi pieva nardančią narsią bitę, mokačią ir save, ir avilį apginti. Bet juokingiausia, kad mama niekada niekam nesakė pati siuvinėjanti ir sukneles taisanti, tai vis mano siuvėjos išmonė, girdavosi ūkininkėms ir žemai lenkdavosi prieš dvarininkes, susirinkusias į bažnyčią. Liudvikos mama visi žavėjosi, tik Kristupiokas šaipydavos: kaip durnarapių apsirijus. Už tokius žodžius nesyk Liudutės buvo apžnaibytas, mat ji, guvi, geranoriška iš prigimties, mamos panašiai kaip ir pati iščiustyta, pavyzdys visoms mergaitėms, mokėjo gintis – nutaisiusi nekaltai besišypsantį veidelį, taip sužnybdavo, kad, atrodydavo, angis įkirto. Klyktelejo Karolis, netikėtai įžnybtas, ir dar gavo niuksą nuo savo mamos.

Šįsyk bažnyčios šventoriuje gerklę laidė elgeta. Žaizdotos jo kojos ir bedantė burna, juoda kaip pragaro vartai, pro kuriuos

veržias piktybės armija, vertė gūžtis ir krūpčioti:

– Ugnim patys save paleisite, liks tik plėnys, – juokėsi elgeta, taškydamasis seilėmis, tąja praeiksmų rūgštimi.

Visi stengėsi jį kuo greičiau apeiti, nesivelti į ginčus.

Tik Liudvikos mama, su karoliukais siuvinėta liemene ir keistu dirbiniu ant galvos, iš spalvotų atraižų ir skiaučių sumazgytu, priėjo prie elgetos.

– Eime, – pakvietė, – įpilsiu jums sriubos, ir vėl rasis pasaulyje spalvos, – lyg žinodama buvo pasiėmusi šio tokio viralio.

Ak, kaip jis juokėsi. Išdidžiai. O paskui spjovė. Jei nebūtų pasitraukusi, rūgšti seilė būtų kliudžiusi veidą. Nekliudė.

– Tai sėbsi ar ne? – nesutrikusi perklausė Liudvikos mama, krestelėjusi tą savo tiurbaną ant galvos.

Ir jis stvėrė dubenėlį. Gerte išgėrė, nereikėjo nė šaukšto.

– Duonos duok, – sukriokė elgeta dar pikčiau.

Mama užraudo, juolab kad aplink juos jau rinkosi žmonės. Vieniems buvo smagu pasižiūrėti į išsipusčiusią pusponę, kaip įžūlėliai vadindavo Liudutės mamytę, kitiems buvo smalsu, kuo toji nervų dvikova baigsis – matės, kad pusponę smarkiai žeidžia toks elgetos akiplėšiškumas.

Liudutė jau audė mintį, kaip mamytei pagelbėt, bet nesisekė jai.

O tuomet mamytė pasilenkė, sugriebė savo dailųjį sijoną už padurkų ir smarkiai timptelėjo. Nuiro apvadai tarsi popierius.

– Duok, vargšeli, nuvalysiu tau lūpas, apsilaistei, nepyk, atrodo prieš žmones kaip vaikas... – ir nuvalė apstulbusiam vargetai lūpas. Labai rūpestingai braukė per smakrą.

Elgeta, matės, vis vien ketina kokią nešvankybę išrėkti. Tai Liudutės mama negaišo, taip įniko brūžinti anam lūpas, kad tas tik čiaupstėsi, neišdauždamas žodžio.

– Duonos šiandien nepasiėmiau, bet ateik į dvarą, – mestelėjo ir nuėjo, švytruodama iš po netikėtai sutrumpėjusio sijono išlindusiais krakmolytais pasijonio nėriniais.

Meilė yra kantri, maloninga; šypsojos mamytei Liudvika. Ir ji kada nors taip išmoks. Ne į atlapus puls, o tik šypsosis. Na, gal dar kokia marga skepeta pašvytruos, kvatodama į akis.

Konkursas „Jauna jūra“

Agnė IVANAČIŪTĖ

Praėjusiems 2025 metams kryptant į pabaigą, jau antrą kartą vykusio konkurso „Jauna jūra“ organizatoriai – Lietuvos rašytojų sąjungos Klaipėdos skyrius rašančiuosius kvietė pamąstyti apie „mūsų planetos kraują – vandenį“, atkreipti dėmesį į vandens svarbą bei jo taršą ir šią žinią išmoningai perduoti jaunesiems skaitytojams. Konkurso komisiją sudarė literatūrologės Danguolė Šakavičiūtė, Agnė Ivanavičiūtė ir rašytoja Gintarė Adomaitytė.

Konkurse dalyvavo 6 autoriai, kurie pasiūlytą vaizduotę, paskatino jaunuosius skaitytojus ir mus, komisijos nares, atkreipti dėmesį ne tik į jūros teikiamas malones, bet taip pat priminė, kad privalome ją pasirūpinti.

Istorijose autoriai ne tik atkreipė dėmesį į ekologijos, jūros taršos problemas, daugelyje pasakojimų akcentuojama draugystės, žmogiškumo ir nuoširdumo svarba, rašoma apie ligas, negalias ir kitoniškumą, sapnai, svajonės ir prisiminimai juose keičiasi su realybe.

Dariaus Režio pasakojime „Spalvotinis iš sapnų gaudyklės“ rašoma apie pilką dulkių

kamuolėlių, gyvenantį ant veidrodinės sapnų gaudyklės ir vieną dieną atrandantį savo galvoje slypintį draugą-mintį Nutiką, su kuriuo leidžiasi į nuotykius ieškoti prarastos draugės Lėjos. Šiame pasakojime akcentuojama minčių ir svajonių galia, draugystė ir gėrio pergalė prieš blogį.

Dainiaus Sobeckio istorija „Povandeninė sapnų tarnyba“ kvietė pamąstyti apie tai, kas galėtų nutikti, jei išnyktų sapnai ir žmonės virstų undinėmis. Ryškiai justi ne tik jūra, bet ir stipri klaipėdietiška dvasia, į pasakojimo gijas įpinti ir Klaipėdos istorijos intarpai.

Aistės Šopos romane „Savanorė“ aprėpiama itin daug problemų – prasidedančios paauglės jausenos, atskirtis, patyčios, tėvų skyrybos, mylimo gyvūno netektis. Gana natūraliai bandoma perteikti paauglės jausenas jų nenuvertinant, įsigilinant į paauglės savastį. Ryškiausias šio pasakojimo akcentas – savanorystės galimybės, pagalba kitam svarba.

Viktorijos Girčiuvienės istorijoje „Jūra ir Liudas gelbsti Stebuklius“ du dešimtmečiai draugai Jūra ir Liudas gelbsti spalvų netekusį uždarytą miestą ir aiškinasi jo paslaptį. Akcentuojama niūrumo ir spalvingumo priešprieša, draugystės galia

ir svarba, paliečiamos ir pernelyg didelio godumo, patyčių ir kitoniškumo nepriėmimo problemos.

Monikos Mikėnaitės kūrinyje „Visų prarastųjų teorema“ pasakojama apie pirmąją meilę, drąsą, kovą su vandenynų tarša ir brakonieriaivimu, nestinga įtampos.

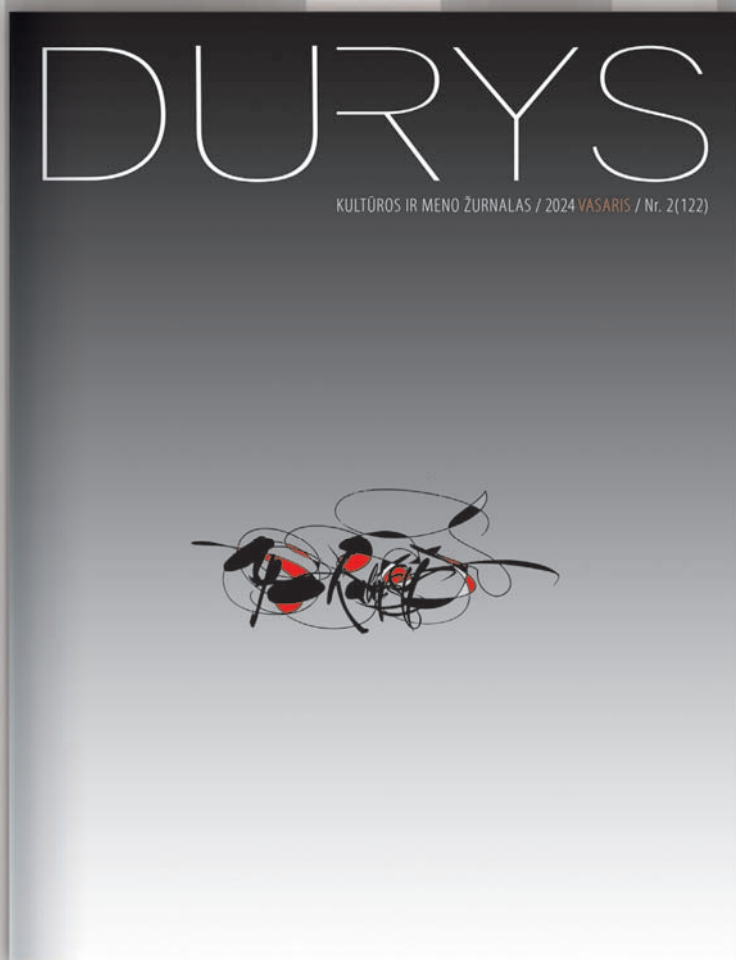
Astos Jolantos Miškinytės romanai „Die-noraštis, žuvėdra, močiutė ir kitos istorijos“ jaukiai primena draugystės, meilės, kartų ryšių svarbą, nepamiršta ir jūra.

Taigi atrodo, kad svarbiausios vertybės nesikeičia, ir nors istorijos skiriasi, vis tiek jas jungia draugystė, gėrio pergalė prieš blogį, skatinama nebijoti būti savimi, suprasti kitą ir jam padėti. Istorijas išties įdomu skaityti, kaskart persikeliant į naują, nepažintą, kartais fantastinį ir itin spalvingą pasaulį. Konkurso laimėtojos V. Girčiuvienės kūrinį „Jūra ir Liudas gelbsti Stebuklius“ šiemet išleis leidykla „Eglė“. Vienaip ar kitaip, nors šį konkursą laimėjo V. Girčiuvienės kūrinys, norisi palinkėti, kad ir kiti kūriniai pasiektų jaunuosius skaitytojus, perkeltų juos į savo spalvingus, nepažintus pasaulius. O neišdrįsusiesiems ar tik pradedantiesiems rašytojams – drąsos dalyvauti konkursuose ir įsileisti skaitytojus į savo vaizduotės pasaulį.

Aniceto Žvirgždino nuotr.

Klaipėda

MĖNESINĮ KULTŪROS IR MENO ŽURNALĄ „DURYS“ GALIMA PRENUMERUOTI Į NAMUS

Perkant dienraščio „Klaipėda“ redakcijoje
vieno numerio kaina –

1,60 Eur

Prenumeruojant Lietuvos pašte
vieno numerio kaina –

3,36 Eur

Dienraščio „Klaipėda“ redakcijos adresas: Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, I aukštas.
Detalesnė informacija tel.: +370 46 397 713, +370 46 397 714.

ISSN 2351-5848

9 772351 584003